

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

DIVADELNÍ FAKULTA

Dramatická umění

Dramatická výchova – kombinované magisterské studium

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**DAGMAR JANDOVÁ A JEJÍ PŘÍNOS PRO DRAMATICKOU
VÝCHOVU**

Bc. Monika Moravcová

Vedoucí práce: prof. Mgr. Jaroslav Provazník

Oponent práce: doc. Mgr. Karel Vostárek

Datum obhajoby: 3. 9. 2019

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, 2019

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

THEATRE FACULTY

Dramatic Arts

Drama in Education – Combined Masters Programme

DIPLOMA THESIS

**DAGMAR JANDOVÁ AND HER CONTRIBUTION TO DRAMA
EDUCATION**

Bc. Monika Moravcová

Supervisor: prof. Mgr. Jaroslav Provazník

Opponent: doc. Mgr. Karel Vostárek

Date of Apology: 3. 9. 2019

Academic Degree: MgA.

Prague, 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma

DAGMAR JANDOVÁ A JEJÍ PŘÍNOS PRO DRAMATICKOU VÝCHOVU

vypracoval samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne 17. 6. 2019
.....

.....
podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt

Diplomová práce popisuje život, práci, metody a přínos Dagmar Jandové pro dramatickou výchovu, jedné z osobností loutkového divadla hraného dětmi, loutkového divadla pro děti hraného dospělými a dramatické výchovy. Práce se věnuje jejímu životu a zkušenostem v práci s dětmi a studenty na základní škole, lidové škole umění a vysoké škole (Západočeská Univerzita v Plzni), metodám vedení dramatických kroužků, literárně-dramatického oboru a seminářů v těchto institucích. Popisuje, jak Dana Jandová vnímala loutkové divadlo a dramatickou výchovu, a v čem sledovala jejich pozitivní vliv na rozvoj dětí.

Klíčová slova: Dagmar Jandová, loutkové divadlo, loutky, divadlo pro děti

Abstract

This diploma thesis deals with the life, work, working methods and contribution to drama education of Dagmar Jandová, a significant personality of puppet theatre performed by children, puppet theatre performed by adults for children and drama education in general. This paper explores her life and experience in work with children in elementary school, folk school of art (elementary art school) and the University of West Bohemia and summarizes her methods in the above mentioned institutions as well as in various seminars. On top of that it also outlines how Dagmar Jandová perceived puppet theatre and drama education and their benefits for children's development.

Keywords: Dagmar Jandová, puppet theatre, puppets, theatre for children

Poděkování:

Velmi děkuji prof. Jaroslavu Provazníkovi za cenné rady a trpělivost při zpracování diplomové práce. Dále děkuji Daně Jandové za čas, který mi věnovala, tvořivou inspiraci, podporu a materiály zapůjčené z jejího osobního archivu. Poděkování také patří všem pamětníkům, bez kterých by tato práce nebyla úplná.

Obsah

Seznam užitých zkratk.....	9
Úvod	10
1. Životopis Dany Jandové	11
2. Práce Dany Jandové v ZUŠ	13
2.1. Působení v LŠU Vejprnická	13
2.2. Hlavní charakteristiky nejvýznamnějších inscenací	16
2.2.1. Sněhurka.....	16
2.2.2. Krysař.....	18
2.2.3. Jablko.....	20
2.2.4. Kde jsou lidé.....	22
2.2.5. Žena, růže, píseň, kost, kos, slavík	24
2.3. Individuální výstupy	27
2.3.1. O Tolštejnském vodníkovi	27
2.3.2. Chodící jitrnice	28
2.3.3. Malý princ.....	29
2.3.4. To je můj dům	30
2.4. Metodika práce Dany Jandové s dětmi a dětskými soubory	31
3. Vzdělávání dospělých.....	37
3.1. Semináře pro učitelky MŠ a ZŠ	37
3.2. Kurzy pro učitelky MŠ a ZŠ.....	40
3.3. OSR a práce s předmětem a loutkou na Fakultě pedagogické ZČU v Plzni.....	43
3.3.1. Osobnostní rozvoj	44
3.3.2. Práce s předmětem a loutkou	46
4. Střípek – loutkové divadlo pro děti hrané dospělými.....	51
4.1. Popis několika nejvýznamnějších inscenací	57
4.1.1. Cukrářská pohádka	58
4.1.2. Jak moucha přemohla sedm krejčích a dva obry	59
4.1.3. O zpěvavém království a zlém čaroději	60
4.1.4. O Palečkovi	61
4.1.5. Jak se léčí princezny.....	62
4.1.6. Hurá do Afriky	62
4.1.7. Pan Cecil Brum a jeho dům (Nesmysl! Nesmysl?).....	63
4.1.8. O zlatém copánku	65
4.1.9. O Uladinovi a krásné Omně	66
5. Dana Jandová ve vzpomínkách svých žáků a kolegů.....	70
Závěr	76
Seznam literatury	78
Přílohy	80

Seznam příloh

Příloha I – Inscenace s dětskými a mladými soubory na LŠU/ZUŠ	80
Příloha II – Inscenace souboru Střípek.....	82
Příloha III – Úspěchy a ocenění Dany Jandové.....	84
Příloha IV – Střípek pro radost (článek Jindry Křemenákové)	85
Příloha V – Dobře investovaný čas Dany Jandové (článek Blanky Josephové– Luňákové).....	88
Příloha VI – Obrazové přílohy	93

SEZNAM UŽITÝCH ZKRATEK

FEMAD – festival a tvůrčí dílna mladého amatérského divadla v Libici nad Cidlinou

JH – Jiráskův Hronov

KDL – Kaplické divadelní léto

KP – krajská přehlídka

LDO – literárně dramatický obor

LCH – Loutkářská Chrudim

LŠU – lidová škola umění

MP – městská přehlídka

MŠ – Mateřská škola

NP – národní přehlídka

OP – oblastní, okresní přehlídka

OSR – osobnostní rozvoj

PDAS – přehlídka dětských amatérských souborů

PIV – přehlídka individuálních výstupů

ÚKVČ – Ústav pro kulturně výchovnou činnost, dnes NIPOS – Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, jehož součástí je také ARTAMA – útvar pro neprofesionální umělecké aktivity

ZUŠ – základní umělecká škola

ÚVOD

Divadlo a loutky mě provázejí již řadu let. Pokud nepočítám návštěvy divadelních představení s rodiči nebo s mateřskou školou, mé první setkání s divadlem a loutkami se odehrálo v osmi letech. Tehdy jsem nastoupila na LŠU, dnes ZUŠ, a to do literárně dramatického oboru. Zde jsem setrvala sedm let pod vedením Dany Jandové. Odtud tedy pochází mé nasměrování k divadlu a také mé pozdější rozhodnutí ke studiu na pražské konzervatoři obor hudebně-dramatický. Následovalo angažmá v plzeňském divadle Alfa a nynější studium výchovné dramatiky na DAMU.

Osobnost Dany Jandové mě natolik ovlivnila, že jsem se rozhodla ve své diplomové práci zachytit alespoň část její rozsáhlé činnosti v oblasti dramatickových práce s dětmi všech věkových kategorií.

V jednotlivých kapitolách pojednávám o „její“ dramatické výchově a loutkovém divadle hraném dětmi v literárně-dramatickém oboru základní umělecké školy, o loutkovém divadle pro děti hraném dospělými v souboru Střípek – ojedinělém ženském souboru učitelek mateřských škol, který Dana Jandová založila. Využití dramatické výchovy, jejích principů a loutkového divadla při přípravě budoucích pedagogů na Západočeské univerzitě v rámci osobnostního rozvoje a práce s předmětem a loutkou, které Dana Jandová vyučovala bezmála jedno desetiletí. A v neposlední řadě se věnuji vzdělávání dětí i dospělých v seminářích i kurzech zaměřených na tvořivou dramaturgii, osobnostní rozvoj, na práci s předmětem a loutkou, výrobu jednoduchých loutek a loutkové divadlo vůbec.

Při psaní této práce jsem kromě níže uvedené literatury a zdrojů čerpala také z osobních rozhovorů s Danou Jandovou, které probíhaly od září 2018 do května 2019.

Zdá se až nemožné, že jeden člověk je nadán takovou fantazií a tvořivostí, že je schopen více jak půl století psát inscenace, věnovat se režii, vymýšlet a vyrábět originální loutky, hrát, organizovat a ještě učit. Dana Jandová k takovým lidem patří a je, byť možná pouze lokálně, důležitou osobností (nejen) oboru dramatické výchovy, proto jsem se rozhodla popsat co možná nejkompaktněji právě ji a její způsoby práce.

1. Životopis Dany Jandové

Dagmar alias Dana Jandová se narodila 31. května 1944 v Dobřívě u Rokycan. V roce 1961 maturovala na jedenáctileté střední škole – gymnáziu, v roce 1962 ukončila pedagogickou přípravu pro učitelky mateřských škol v Sušici a začala pracovat jako učitelka mateřské školy. Zde se naplno projevil její zájem o divadlo, loutky a potřeba něco tvořit a vyrábět rukama právě pro děti. V roce 1972 absolvovala Lidovou konzervatoř loutkového divadla v Plzni pod vedením paní Marie Škardové, která mimo jiné pořádala semináře pro učitelky mateřských škol. Na její doporučení absolvovala Dana Jandová v letech 1972–1974 dvouleté nástavbové studium pro učitele na loutkářské katedře DAMU v Praze a tím získala kvalifikaci k výuce na lidových školách umění. Při studiích Dana Jandová potkala Richarda Landra a Věru Kovaříkovou, kteří ovlivnili její další životní etapu a profesní směřování k loutkovému divadlu a loutkám obecně. Pro inscenace v Lyře Pragensis¹ a hry Drahomíry Pražákové v Karl-Marx-Stadtu (Saská Kamenice) v tehdejší NDR vyráběla loutky podle Landrových návrhů, později pro ně vytvořila své vlastní.

Po studiu na DAMU Dana Jandová pokračovala jako učitelka mateřské školy a navíc působila jako herečka v loutkářském souboru Paseka ve Zruči u Plzně, pod vedením loutkáře a výtvarníka Jaroslava Hrubého, významné osobnosti plzeňského loutkářství. Právě se souborem Paseka a s inscenací *Budulínka III.*, kde hrála Budulínka, se Dana Jandová v červnu roku 1978 poprvé účastnila přehlídky a festivalu Loutkářská Chrudim. V tomtéž roce na podzim založila soubor Střípek složený výhradně z učitelek mateřských škol. V roce 1983 vyšel sborník pro loutkářské soubory LŠU a učitelky mateřských škol *Malé hříčky pro maňásky*, který Dana Jandová napsala jako inspiraci pro ty, kteří s loutkovým divadlem začínají. V roce 1985 nabídl Jiří Oudes Daně Jandové, aby na 3. LŠU v Plzni učila starší děti jeden den v týdnu na literárně dramatickém oboru loutkářství. Po dvou letech externí spolupráce přešla z mateřské školy na plný úvazek v LŠU a naplno se tak začala věnovat své dlouholeté dramatické výchovné práci s dětmi.

Po patnácti letech vedení souboru Střípek předala „štafetu“ své kolegyni Ivaně Faitlové a nadále spolupracovala na některých inscenacích, převážně jako výtvarnice, scénografka, autorka loutek a také jako příležitostná herečka. Od školního roku 1993/94 spolupracovala s 1. základní školou v Plzni, kde v rámci projektu Obecná škola vyučovala v prvních třídách dramatu.

¹ Lyra Pragensis – komorní sdružení pro hudbu, poezii a výtvarné umění, ustanovené v květnu 1967.

Dana Jandová také léta pracovala v krajském poradním sboru pro loutkové divadlo, zasedala v porotách nejen po kraji, ale i na národních přehlídkách, vedla semináře pro učitele základních a mateřských škol, organizovala kurzy dramatické výchovy pro učitele a externě učila na ZČU v Plzni dva roky osobnostní rozvoj. Po nástupu Romana Černíka v roce 1997 na katedru pedagogiky vyučovala deset let práci s předmětem a loutkou.

V roce 2009 odešla Dana Jandová „oficiálně“ do důchodu, ale i nadále zůstala v kontaktu s oborem a hlavně se svými žáky. Jezdí na recitační a divadelní přehlídky, čte odbornou i dětskou literaturu, pomáhá s výběrem textů pro recitační soutěže a věnuje se své vlastní řezbářské tvorbě. Vyrábí nejen pro své potěšení, ale i na objednávku a také pro potřebu stále něco tvořit a vyrábět rukama.

V roce 2009 vyřezala madonku do kapličky v Krušci u Hartmanic, v roce 2011 vyrobila dvě velké loutky jako maskoty divadelních kroužků 25. ZŠ v Plzni. V roce 2014 opět vyřezala madonku, ale tentokrát do kapličky u Polínek, roku 2017 vyrobila putovní cenu pro oblastní přehlídku loutkových divadel Pimprlení², která je společná pro Plzeňský a Karlovarský kraj. Svou nejnovější práci – Anděl s rohama – vytvořila Dana Jandová ve Volarech v létě 2018 na dřevořezbářském kurzu Vladimíra Sosny.

Dlouholetá praxe v oblasti práce s loutkou přinesla Daně Jandové uznání v laických i odborných kruzích. Její loutky, které získaly řadu ocenění, hrály a hrají nejen v Plzni, ale také v Praze a jiných městech naší republiky a některé jsou vystaveny v Muzeu loutek v Plzni a v Muzeu loutkářských kultur v Chrudimi.

² Přehlídka se konala v roce 2018.

2. Práce Dany Jandové v ZUŠ

Pedagogicko-umělecká práce Dany Jandové s dětskými loutkářskými skupinami nesměřovala pouze k přípravě představení pro diváky, ale soustředila se i na komplexní průpravu dětí, která měla za cíl vychovat člověka, jenž má vztah k divadlu, k recitaci a literární tvorbě. Vychovat člověka, který nebude mít problém s komunikací, navazováním kontaktu a nebude mít strach z veřejného projevu.

Součástí přípravy byla řada improvizovaných výstupů, práce na návrzích i realizaci. Důraz byl kladen především na estetickovýchovnou práci dětí v souboru, tedy na proces práce, jehož výsledkem nemusela vždy být inscenace. Většina inscenací byla autorským dílem, na jehož tvorbě se podílel celý kolektiv souboru. Dramaturgie souborů nebyla jen jednostranně loutkářská, ale uváděly se i pásma poezie, vlastní literární tvorba, herecké etudy, individuální výstupy i malé jevištní formy.

2.1. Působení v LŠU Vejprnická

3. LŠU Vejprnická, nyní ZUŠ Terezie Brzkové, byla první v plzeňském regionu, která otevřela literárně-dramatický obor. Ten zde v roce 1972 založil Jiří Oudes po působení v Těšově a v roce 1980 se stal i jeho ředitelem. Počet členů jednotlivých souborů se pohyboval mezi osmi až patnácti. Při výběru členů byl nejdůležitější vlastní zájem dětí o práci v souboru. Soubor vznikal výběrem z řad zájemců v 1. a 2. třídách základních škol. Na základě přihlášek byli zařazeni do literárně-dramatického oboru, do takzvané přípravné třídy.

V roce 1985 přivedl Jiří Oudes do 3. LŠU Danu Jandovou, která začala učit loutkářství na literárně-dramatickém oboru. Dana Jandová pracovala na 3. LŠU – nejprve dva roky externě, jeden den v týdnu, poté už na celý úvazek – a současně v souboru Střípek, který založila už v roce 1978, viz kapitola 5.

„Myslím si, že mojí velkou předností byla hlasovka, práce s textem, recitace. Každý rok jsem měla dvě až tři děti na národní přehlídce v recitaci a někteří se časem staly i několikanásobnými laureáty Wolkrova Prostějova.“³ Práce Dany Jandové na této ZUŠ by se tedy dala rozdělit na tři samostatné okruhy:

- práce na recitaci;
- individuální výstupy s loutkou;

³ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň 12. 9. 2018

- inscenační práce s celým souborem.

Rukama Dany Jandové prošly desítky dětí, ať už jednotlivci se sólovými výstupy, recitátoři nebo dětské divadelní soubory. První úspěchy na sebe nenechaly dlouho čekat. Už rok po nástupu na LŠU v roce 1986 se třídní kolektiv Dany Jandové účastnil 1. ústředního kola národní soutěže LDO LŠU v Mostě s pohádkou Ljuby Štíplové *O Honzovi*. A s toutéž pohádkou v roce 1987 národní přehlídky Kaplické divadelní léto.

Rok 1989 byl ve znamení sólových výstupů prezentovaných ve finále sólového loutkářského projevu I. kategorie na ústředním kole celostátní soutěže LDO LŠU v Mostě – Pohádka *O Tolštejnském vodníkovi* Marie Náhlíkové, pod vedením Dany Jandové (hrála Monika Karlová) a *Jak chtělo být sluníčko kominíkem* Františka Nepila, opět pod vedením Dany Jandové (hrála Petra Faitlová). Oba výstupy získaly ocenění a uznání poroty.

Prvním souborem, který se v roce 1991 představil pod vedením Dany Jandové jak na Dětském divadelním létě v Prachaticích, tak na národní přehlídce loutkového interpretačního divadla v Litvínově, byl soubor Kapka, a to s adaptací L'ubomíra Feldeka a Milady Mašatové *Sněhurka*, kterou detailněji popíši v následující kapitole společně s dalšími inscenacemi, které sklidily větších úspěchů a objevily se na národních přehlídkách.

Další vlna úspěšných sólových výstupů byla v roce 1992, a to jak na Dětském divadelním létě v Prachaticích⁴, tak na národní přehlídce Loutkářská Chrudim. Byly to – *Malý princ* Antoina de Saint-Exupéryho (hrála Monika Karlová a Jan Prchal), *Chodící jitřnice* Jiřího Havla (hrál Jan Prchal), *O smutném kominíkovi* Ilji Hurníka (hrála Petra Faitlová), *Veverka a oříšek* Hany Doskočilové (hrál Zdeněk Puchart). Dialogizovaný individuální výstup *Malý princ* a individuální výstup *Chodící jitřnice* se představily i na festivalu FEMAD.

V roce 1995 se soubor Kapka s inscenací *Krysař*, podle stejnojmenné předlohy Viktora Dyka objevil na přehlídce Šrámkův Písek, na národní přehlídce uměleckého přednesu a divadla poezie Wolkrův Prostějov a na národní přehlídce

⁴ Národní přehlídka dětských divadelních a loutkářských souborů Dětské divadelní léto v Prachaticích se roku 1992 konala již potřetí a byla tentokrát obohacena o celý blok individuálních výstupů. Individuální výstupy v daném roce doslova zachránily západočeskou krajskou přehlídku, protože se přihlásily pouze dva soubory a porota jejich inscenace neshledala na patřičné úrovni pro prezentaci na národní přehlídce, takže do Prachatic hlavně putovaly individuální výstupy 3. ZUŠ z Plzně (kromě svěřenců Dany Jandové i děti ze souboru Dramouš pod vedením Jiřího Oudese). Účast individuálních výstupů v Prachaticích se ukázala jako šťastná, neboť ukázala dalším vedoucím nové možnosti práce s různorodými či nepočtenými skupinami.

Loutkářská Chrudim. Tam se soubor Kapka představil i v roce 1997 s *Jablkem* inspirovaným biblickým příběhem z knížky Vladimíry Juránkové *Tak to v Bibli není* (zamyšlení nad tématy z Bible). Inscenace *Jablko* měla takový úspěch, že se v tomtéž roce dostala i na národní přehlídce loutkářských inscenací pro děti i dospělé Faustování v Bechyni a v roce 1998 na národní přehlídce uměleckého přednesu a divadla poezie Wolkrův Prostějov.

Další soubor Louže vystoupil v roce 1996 na celostátní přehlídce středoškolské dramatiky a mladého divadla Nahlížení v Bechyni s inscenací *Ostrov na koni* na motivy básní Jacquese Préverta. Na Loutkářské Chrudimi se soubor představil v roce 1998 s inscenací *Kde jsou lidé* na motivy Exupéryho *Malého prince*.

Posledním souborem, který prošel rukama Dany Jandové, než odešla do pomyslného pracovního důchodu, byl soubor SaVo Samá Voda. Mohli jsme je vidět v roce 2005 na Loutkářské Chrudimi s (individuálním výstupem) inscenací *To je můj dům* na motivy pohádkové prózy (bilderbuchu) Paula Grovese *Pan Cecil Brum a jeho dům*. V roce 2009 soubor postoupil z krajské přehlídky Pimprlení na národní přehlídce Loutkářská Chrudim s křehkým příběhem o lásce a o tom, co stojí pro ni obětovat *Žena, růže, píseň, kost, kos, slavík* podle knihy Oscara Wildea *Slavík a růže*.

Soubor SaVo pod vedením Dany Jandové pravidelně připravoval nejen tzv. „souborovky“, ale i sólové projekty, recitační výstupy a monology. Kromě stěžejního loutkoherectví (někdy s prvky činoherního divadla nebo alternativy), se zabýval i poezií. V roce 2005 vzniklo představení indické poezie, s kterým se soubor představil na Minifestivalu v Praze. Na konci roku 2006 měla premiéru inscenace *Máš mě rád?*, která v roce 2007 potěšila diváky na regionální přehlídce Poezie na rynku v Klatovech a na Minifestivalu v Praze.

Oblíbenými autory předloh v inscenační práci Dany Jandové byly již zmiňovaní Paul Groves, Oscar Wilde, ale také Ivan Wernisch a Daniil Ivanovič Charms. Poslední zmiňovaný autor inspiroval soubor SaVo dokonce dvakrát. V roce 2006 k inscenaci *Kterak nová myšlenka překvapila člověka naprosto nepřipraveného*, se kterou soubor získal 2. místo na národní přehlídce LDO ZUŠ v Hradci Králové, a v roce 2007 tentokrát v hospodě u utopenců a lahve vodky k inscenaci s názvem *Zdání o podstatě*.

V roce 2008 si Michal Bryš (člen souboru SaVo) pro svůj sólový projekt vybral povídku Ivana Wernische *Lidé z jedné a lidé z druhé vsi*. V tomtéž roce měl premiéru

i individuální výstup Hany Vožechové a Michala Bryše *Alegorie o smrti*. Dialog vedený s jemnou nadsázkou a humorem podle povídky Martina Pelikána, získal první místo na přehlídce monologů a dialogů v Horšovském Týně a postup na národní přehlídku O Pohárek SČDO ve Velké Bystřici v roce 2009.

Všechny inscenace i individuální výstupy, které Dana Jandová dělala se svými žáky nebo studenty, měly jedno společné. Vždy se pracovalo s loutkami nebo alespoň s předměty, a to z důvodu, který nejlépe vyjádří její vlastní slova: „*Když mají děti něco v ruce, tak jsou daleko přirozenější, přestanou vnímat své tělo, svoje gesta, hlas a jdou v podstatě za to, co mají v ruce, ať už je to předmět či loutka. Ve chvíli, kdy ty děti mluví za někoho nebo něco, tak to vnitřně cítí.*“⁵

2.2. Hlavní charakteristiky nejvýznamnějších inscenací

Pro tuto kapitolu jsem se rozhodla vybrat jen ty inscenace, ke kterým jsem získala písemné nebo obrazové materiály, podílel se na nich vždy celý soubor (šlo tedy o tzv. „souborovku“) a hlavně získaly postup až na národní přehlídky, což dokazuje určité kvality práce nejen Dany Jandové, ale i dětí samotných.

2.2.1. *Sněhurka*

První významnější inscenací byla v roce 1991 pohádka *Sněhurka*, která v adaptaci Ľubomíra Feldeka a Milady Mašatové byla spíše lehkou komedií. V této úpravě známé pohádky totiž došlo k jistému posunu, k modernizaci i přiblížení staršímu věku dětí, schopných již odstupu, nadhledu, ironie i „sebeshození“. Text obsahuje jemný slovní intelektuální humor, například dialog zrcadla a macechy o vývoji veršů.

Zrcadlo

Kouzelná jsi jako valčík,
půvabná jak mazurka...

Macecha

A dál?

Zrcadlo

To je celé.

Macecha

Jak to může být celé, když to nemá rým?

Zrcadlo

To je volný verš, paní!

⁵ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 15. 12. 2018

Macecha

A hledme ho! Dodnes řečnilo v rýmech, a najednou volný verš. Copak to má znamenat?

Zrcadlo

To je básnický vývoj, paní!

Macecha

Tak na to ti nenaletím. Tam je určitě rým a já ho chci slyšet.⁶

Nebo situace, kdy převlečená macecha nabízí Sněhurce otrávené jablko zdarma jako propagační kus.

Macecha

Co kdybyste dnes poobědvala něco lehčího, mladá paní? Ovocné obědy pomáhají udržet štíhlou linii. Mám na prodej krásné jonatánky.

Sněhurka

Jonatánky - to je moje! Jenže, milá paní podomní obchodnice, nevím, kde mají trpaslíci peníze. Nemám jonatánky za co koupit.

Macecha

Nic nevadí. Jedno jablíčko zažene hlad a jedno jablíčko dávám zdarma jako propagační kus. Jestli vám bude chutnat, donesu zítra metrák.⁷

Tento humor se Daně Jandové líbil, a tak tuto adaptaci zvolila pro svůj soubor „puberťáků“ ve složení: *Markéta Pelclová – zlá královna; Veronika Nová – Sněhurka; Ondřej Laně – zrcadlo; Petr Pelcl – trpaslíci; Radek Uhlíř – princ.*

Sněhurka byla jedinou inscenací s převzatým scénářem, i když nějaké malé úpravy Dana Jandová udělala. Například vyškrtla roli vychovatele a trpaslíci nenesli Sněhurku v rakvi, ale ležela mrtvá na zemi v jejich domečku. Navíc text povýšili různými gagy, které vznikly z improvizací, které předcházely samotnému nastudování inscenace. Představení se hrálo s velkými vařečkovými loutkami (Sněhurka 1 – marioneta, Sněhurka 2, princ a zlá královna – spodová loutka voděná za rukojeť vařečky zespodu), které vyrobila Dana Jandová. Loutka Sněhurky byla ve dvojím provedení, podle toho v jakém plánu a scéně právě hrála. Když byla v horním plánu,

⁶ OUDES, Jiří, ed. a PROVAZNÍK, Jaroslav, ed. *Dětské loutkové divadlo: repertoárový sborník pro dětské loutkářské soubory*. [Sv. 1]. Praha: Albatros, 1980. str. 188. Graficky upraveno.

⁷ Tamtéž, str. 192. Graficky upraveno.

kde se odehrávaly scény v zámku, byla to vařečková loutka voděná ze spodu, ale když byla ve spodním plánu u trpaslíků, byla to marioneta voděná shora – aby se jim přiblížila.

Velmi cenné a pro děti ze souboru velmi důležité bylo, že si samy vyrobily malé vařečkové loutky sedmi trpaslíků, které byly voděny shora za rukojeť vařečky. Trpaslíci měli tělo z molitanu, ruce a nohy z korálků a hlava byla vařečka.

Hrálo se na otevřeném jevišti s odkrytým vedením a jednoduchou scénou tvořila lavička, na které z každé strany stál kvádr z dřevěné stavebnice, do něhož byla zasunuta tyč a lavička s kvádry byla pokryta velkým kusem látky. Na jedné tyči byl zavěšený gong, který se využíval při příchodu i odchodu zlé královny a tím zároveň tvořil předěl mezi obrazy. Na druhé tyči visel rám kouzelného zrcadla, který se za zvuku řehlačky vytočil do scény a objevil se v něm živý herec s baretem na hlavě.

Zrcadlo bylo zároveň vypravěčem, který díky zcizovacímu efektu vše z nadhledu komentoval, oslovoval diváka a tím docházelo k vzájemnému kontaktu. Role kouzelného zrcadla byla jediným prvkem činoherního herectví.

Bohužel se mi nepodařilo dohledat žádnou dobovou recenzi ani jiné hodnocení této inscenace, proto zde opakuji, že se soubor s touto inscenací dostal až na národní přehlídku do Litvínova.

2.2.2. *Krysař*

V roce 1995 vznikla na základě literární předlohy Viktora Dyka adaptace *Krysaře*. Soubor si předlohu vybral sám a hru nastudovali v obsazení: *Eva Wasková – Ágnes; Ondřej Laně – Krysař; Petr Pelcl – Kristian; Michal Šimek – Sepp Jörgen; Markéta Pelclová – Lora; Veronika Nová – Kätche; Lubomíra Koutová – ostatní měšťané.*

Úpravu textu, režii a výrobu loutek – rustikálně řezbovaných totemových hlav jednotlivých postav (*Krysaře, Ágnes, Kristiana a Seppa Jörgena*) – dělala Dana Jandová. *Krysař* vypovídá o síle a podobách lásky, touze po svobodě, o volbě mezi životem a smrtí a také odporu k maloměšťáctví. Řeší neuspokojivý, nepřijatelný stav tohoto světa a hledání východiska z něj. A právě buřičství proti stavu světa, tragická láska a filozofující poloha *Krysaře* byla natolik vzrušující a blízká dospívajícímu souboru. Proto po něm soubor *Kapka* sáhl a společně představení postavili na vztahu tragické lásky *Krysaře, Ágnes a Kristiana* na pozadí hamižnosti a nečestného jednání ostatních lidí z města Hameln, včetně prostého *Seppa Jörgena*, kterému vše dochází s jednodenním zpožděním.

Základním inscenačním klíčem byla kombinace loutek a herců. Hrál se na otevřeném jevišti a jednoduchou, ale variabilní scénu tvořil paraván ze šesti dřevěných tyčí (březových větví) spojených ve spodní části širokým pruhem látky v přírodních barvách. Na výrobě scény se podílel celý soubor. Výraznou složkou scénografie bylo svícení a významnou funkci měla i původní hudba Jiřího Vopata.

Kostýmy si soubor (tedy spíše ženská část) šil sám – bílá plátěná halena selského stylu a bílé jutové sukně a kalhoty. Byly sladěny jak materiálově, tak barevně stejně jako samotná scéna.⁸ Krysař měl navíc jako symbol poutníka dlouhý plášť s kapucí a dřevěnou hůl, na kterou šlo nasadit vyřezávanou dřevěnou hlavu.

„Dominantní složkou inscenace je však herectví [loutkoherectví]. Tady se plně projeví pedagogické a režijní schopnosti Dany Jandové: dokázala vést tři dívky a pět chlapců ve věku těsně nad osmnáct k vnějškově neokázalému, vnitřnímu projevu působivému v zkázněnosti i prožitku.“⁹

Původním dramaturgickým záměrem inscenace bylo čisté činoherní herectví doplněné stínohrou, ten ale nevyšel. Vztahové věci byly pro soubor velmi obtížně vyjádřitelné divadelně, tak se Dana Jandová rozhodla vložit do inscenace loutky, které zafungovaly, a představení získalo díky loutkám kvality navíc. Stínohra (doprovázená mluveným slovem a zvukem) nakonec v inscenaci zůstala, a to ve scéně, kdy Krysař za zvuků své píšťaly vyvádí krysy z města. Krysy byly ztvárněny spojenými hřbitovními svíčkami, které se hořící táhly po jevišti a za plátnem se odehrávali i scény v hospodě.

Premiéra se konala na oblastní přehlídce v Ostrově, kde porotkyně Eva Koutová doporučila do další přehlídky vyměnit herce Michala Bryše, který hrál Seppa Jörgena, protože jeho mluvní projev nedosahoval takových kvalit jako ostatních herců. *„Nemohla jsem ho vyměnit, dělali na tom všichni, každý se podílel a měl na tom svoji zásluhu. Je to společné tvoření inscenace a já jsem nemohla říct, protože jsi neprošel dramatařem a mluvíš jako ‚prase‘, tak musíš pryč. Do další přehlídky jsem na něm pracovala, a nakonec se zlepšil a rozmluvil.“¹⁰*

⁸ Podobně o tom píše POLEDNOVÁ, Vlasta. Tři inscenace z plzeňské líhně. *Loutkář: měsíčník pro loutkářství a dramatickou výchovu*. Praha: Panorama, 1995. č. 6. ISSN 1211-4065.

⁹ POLEDNOVÁ, Vlasta. Tři inscenace z plzeňské líhně. *Loutkář: měsíčník pro loutkářství a dramatickou výchovu*. Praha: Panorama, 1995. č. 6. ISSN 1211-4065.

¹⁰ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 20. 9. 2018

Další přehlídkou byl Šrámkův Písek, kde byla inscenace přijata již bez výhrad, a na přehlídce Wolkrův Prostějov podle hlasování diváků byl *Krysař* jedním z nejúspěšnějších představení. Porota byla sice jiného názoru a vytkla souboru, že to nebyl *Krysař*, ale jen jeho torzo. Argumentovala úzkým zacílením pouze na milostný trojúhelník hlavních postav, bez většího dokreslení příběhu vycházejícího z literární předlohy a celkové atmosféry. Přesto se soubor Kapka s inscenací *Krysař* dostal až na národní přehlídku Loutkářská Chrudim.

2.2.3. *Jablko*

Něžně náznakové představení postavené na otevřenosti k sobě i k druhým, vzájemném poutu a souhře vzniklo podle stejnojmenného biblického příběhu z knihy Vladimíry Juránkové *Tak to v Bibli není*. Jedná se o příběh Adama a Evy od chvíle, kdy byli vyhnáni z Ráje. Scénář Dana Jandová vytvářela společně se svým souborem. Obsazení inscenace bylo: *Michal Šimek – Adam; Eva Wasková – Eva; Petr Pelcl – Bůh; Markéta Pelclová, Veronika Nová – vypravěčky*.

Jak vzpomíná Dana Jandová: „*Nejcennější pro mě bylo, když jsem jim řekla, že si sami vybraly nedramatický text a že se jim to možná nepodaří ztvárnit, a na to mi řekli, že to nevadí, že se hlavně těší na ten proces společné práce.*“¹¹ Po přečtení a rozboru příběhu se vždy na základě nějaké situace nebo obrazu psaly konkrétní věty konkrétním postavám do úst, samozřejmě se použila i přímá řeč ze samotné předlohy, a tak vznikl scénář, který Dana Jandová jen dočistila. Říká doslova: „*Hodně jsme o téhle inscenaci přemýšleli, o každé části. Byla to jejich [rozuměj dětí] společná práce, výpověď, já to jen dávala do jakéhosi celku, tvaru.*“¹²

Představení bylo doplněno výrazným svícením, které dotvářelo atmosféru, původní hudbou i texty Jiřího Vopata a Václava Kašpara, hrou na kytaru a zpěvem. Hudba a písničky nesly podobu komentáře pocitů jednotlivých protagonistů příběhu, komentáře děje, pojítka nebo naopak členění jednotlivých výstupů a také vytvářely atmosféru příběhu. Někdy zpíval celý soubor, jindy šlo o sólové výstupy. Kostýmy byly použity z předešlé inscenace – bílé haleny, jutové kalhoty a sukně, které dotvářely jinak skoro holou scénu.

Hrálo se na otevřeném jevišti a hrací prostor tvořila velká plachta z bílého plátna, která byla v některých momentech doplněna spojenými sukněmi dvou hereček, které zároveň plnily roly vypravěček a průvodkyň. Navíc komentovaly,

¹¹ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 11. 10. 2018

¹² Taktéž

dovysvětlovaly a dotvářely děj. Adam a Eva byli ztvárněni holýma rukama herců a prstovou loutkou, hlavičkou vytvořenou Jaroslavem Hrubým z kašírované hmoty a nasazenou na ukazováček.

Inscenaci tvořily spíše jednotlivé obrazy, které vždy uvedly vypravěčky. Prostřednictvím jejich promluv se divák dozvěděl, co se stalo a kde se právě v příběhu nachází. Následovalo rozehrání obrazu, který opět vypravěčky dokončily. Výrazná byla již zmíněná proměna kostýmu vypravěček v část scény, což bylo překvapujícím a zároveň oživujícím scénografickým prvkem během jednotlivých předělů.

Tma. Rozsvícení světel.

Všichni: Na počátku bylo světlo.

Tma. Bodové světlo na Boha.

Bůh: Na počátku bylo Slovo a to Slovo bylo světlo.

Tma. Posílání jablka - světlo sleduje jablko - ke komu se dokutálí, tak si může kousnout, ale nikdo nemá odvahu, až Eva, která si kousne - rozsvícení plných světel: přistižení při činu - a podá jablko Adamovi. Adam si také kousne. Tma. Bodové světlo na Boha, který přichází se svým Božím trestem.

Bůh (k Adamovi): V potu tváře budeš chleba dobývat, zvěř lovit a potravu shánět.

Bůh (k Evě): V bolestech budeš rodit děti.¹³

Následně se začal odehrávat příběh o tom, co v Bibli není (nebo jak to mohlo být jinak) a jak to vypadalo s Adamem a Evou, když je Bůh vyhnal z Ráje. Od prvního poznání nahoty, kterou zakryjí listy, přes první milování ztvárněné něžným proplétáním a spojením rukou, až po hledání potravy, kdy z rukou vytvořený strom měl na sobě poslední plod a Adam byl nucen ulovit berana, až po narození dítěte. Beran byl vytvořen jen rukou pokrytou kouskem kožešiny a ubit klackem, aby se najedli a aby se do jeho kožešiny oblékli a přečkali zimu. Inscenačním klíčem byly jednotlivé obrazy, náznaky toho, co řekl Bůh, když Adama a Evu vyháněl z Ráje a co se do důsledků vyplnilo. „Co je psané v Bibli, o tom nikdo nepochybuje. My jsme jen společně potvrdili Boží slova, ale otázkou bylo, jestli to byl opravdu trest nebo to tak

¹³ Rekonstruovaný přepis části scénáře dle rozhovorů s jednotlivými herci (Evou Waskovou, Petrem Pelcem, Markétou Pelcovou). Plzeň. 26. 11. 2018

*Bůh vlastně chtěl, dojít k tomu poznání. Ale Adam Eva nebyli nešťastní, nebyl to trest, oni byli šťastní a spokojení.*¹⁴

Důležitým prvkem celé inscenace byl protiklad, jakési zpochybňování Božího slova, takhle je to psáno v Bibli, ale co když je to jinak? Určité vyslovení pochybností je i v samotném závěru, kdy je položena otázka: „Opravdu to tak Bůh chtěl?“ a ostatním je opět nabídnuto jablko Poznání, do kterého si všichni postupně kousli. Vrcholem inscenace bylo, když Eva nabídla jablko Poznání samotným divákům s otázkou: „A co uděláš ty?!“

Dana Jandová má dodnes v živé paměti slova jednoho z porotců regionální přehlídky konané dne 6. dubna 1997, Ludka Richtera: „*Klobouk dolů, že jste z nedramatického textu, udělali dramatické představení.*“¹⁵ Dana Jandová si za inscenací *Jablko* velmi stála. Hráli ji dokonce v kostele – jako inspiraci pro hledání cesty k víře, kterou každý nenajde. Mezi věřícími sklidila velký ohlas a zároveň velkou debatu o tom, jestli člověk udělal dobře, že porušil zákaz a došel poznání, nebo jestli to vše, byl Boží záměr.

Na národní přehlídce v Chrudimi se představení vůbec nepovedlo. Dana Jandová byla v té době po operaci a nemohla se souborem jet. Těsně před vystoupením si přečetli dopis, který jim Dana Jandová napsala jako motivaci. V tu chvíli všichni ze souboru chtěli své vedoucí udělat radost a snažili se tak moc, až se vytratila vzájemná souhra, upřímnost, radost a chuť podělit se o něco s diváky.

2.2.4. Kde jsou lidé

Dana Jandová v roce 1998 pro svůj soubor 13ti až 14ti letých dětí Louže vybrala a upravila část filozofické pohádky nejen pro děti, ale i dospělé *Malý princ* a vznikla inscenace *Kde jsou lidé*.

Podle předlohy putuje *Malý princ* z jedné planety na druhou a setkává se s jejich obyvateli. Král namlouvající si svou moc, přestože ví, že od každého může žádat jen to, co on sám chce, domýšlivec, domnívající se, že ho každý obdivuje, pijan, který pije, aby zapomněl, že se stydí za to, že pije, businessman, stále jen počítající hvězdy, o nichž si myslí, že mu patří, aniž mu k něčemu jsou, lampář, plnící bezmyšlenkovitě příkazy (je však jediný užitečný, zabývá se něčím jiným než sám sebou), zeměpisec, jenž o ničem nic neví, protože o „ničem“ musí psát ověřené

¹⁴ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 11. 10. 2018

¹⁵ Taktéž

zprávy. Malý princ posléze doputuje i na Zemi a následuje další řetězovitě spojená dvojice setkání s výhybkářem a obchodníkem, a konečný rozhovor s liškou. Dana Jandová se svým souborem zachovala syžet příběhu, pouze úvod a závěr byly jiné. V pasáži odehrávající se na Zemi vypustili setkání s výhybkářem a obchodníkem, ponechali rozhovor s liškou a přesunuli sem dialog s růží. Inscenaci nastudovali: *David Martínek – Malý princ; Ludmila Hutterová, Hana Maříková, Erika Dietlová, Marie Černíková, Kateřina Havlová a Kristýna Malecová – postavy na jednotlivých planetách.*

Pravdivé a krásné myšlenky v barvitých metaforických obrazech, křehkost, ušlechtilost a něha, to vše je Malý princ. *„Ty slova a myšlenky jsou hrozně silný, a pokud jsem nechtěla skončit u melodramaticky dojímavé deklamace oněch krásných myšlenek, tak jsem musela hledat čím je povýšit a ozvláštnit, aby byly zajímavé divadelně. Divadelně sdělit téma vyplývající z děje, nebo z té dané části, kterou jsem vybrala.“*¹⁶ Soubor si jako vždy nejprve předlohu společně přečetl a našel témat hned několik.

Téma lásky a přátelství, skutečných hodnot a cesty k jejich poznání, samoty i smrti, nepochopení a nedorozumění mezi sebou (mezi lidmi). A právě téma nepochopení, nedorozumění mezi sebou na pozadí lásky a přátelství si soubor vybral pro své představení. *„Protože když najdeme opravdového přítele a získáme opravdovou lásku, kterou poznáme jen srdcem, ukáží se nám skutečné hodnoty člověka a může nás vyvést z kruhu nepochopení nebo nedorozumění.“*¹⁷

Dana Jandová pracovala s motivem putování a cesty z planety na planetu, na kterých se Malý princ jako loutka (loutka Palečka vypůjčená z pohádky *O Palečkovi* ze souboru Střípek) setkává s dalšími postavami hranými činoherně a kolektivně ostatními dětmi ze souboru. Malý princ stále něco hledá a nenachází, dochází k nedorozumění a nepochopení a tím docházelo k vzniku místy i dramatických situací ve ztvárnění kolektivních postav (živých herců). Malý princ nakonec doputuje až na Zemi, kde díky dialogu s růží a liškou najde přátelství, lásku a lidskost paradoxně u postav nelidských.

Korálková kompozice příběhu umožňovala zapojení celého souboru. V inscenaci byly využity improvizace jednotlivých členů souboru a ty nejlepší pak byly

¹⁶ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 8. 12. 2018

¹⁷ Taktéž

zasazeny do jednotlivých miniepizod. Tyto situace sloužily mimo jiné k udržení pozornosti diváka a také možnosti vědomé rytmizace samotného představení.

Dana Jandová vybrala pro své svěřence jen tu část příběhu, jehož obsahem byla přehlídka lidských pošetilostí a charakterů na různých planetách, propojených hrou s předměty (posílání předmětu mezi sebou doplněné určitým rytmem, slovem, zvukem – tím docházelo k podtrhnutí celé situace) a zvuky symbolizující putování.

Putování se odehrávalo ve tmě, jen Malý princ byl nasvícen bodovým světlem a vše bylo doplněno zvuky. Kolektivní role jednotlivých postav na jednotlivých planetách byly ztvárněny tak, že se buď stálo, nebo sedělo na prázdném jevišti v řadě, půlkruhu nebo v kruhu a po příplutí, doputování Malého prince, si ho herci předávali s určitým textem, ale i v určitém rytmu, pohybovém schématu. Někdy se pohyb zrychloval až do chaotického a nepřehledného obrazu a odchodu Malého prince na jinou planetu.

Nejcennějším na celé inscenaci dle mého názoru bylo, že děti ve věku cca 14-15 let nejen že pochopily, ale také dokázaly jevištně interpretovat myšlenky tohoto náročného titulu, a to právě díky výše popsanému inscenačnímu procesu postavenému na metodách dramatické výchovy, jak ostatně dokazuje i vyjádření poroty z regionální přehlídky amatérských loutkářských souborů Západních Čech v Plzni¹⁸: „*Inscenace souboru nezapře svůj počátek v literárně-dramatickém oboru této školy. Je postavené na metodách dramatické výchovy v tom pravém slova smyslu.*“¹⁹ Soubor postoupil i na národní přehlídku do Chrudimi.

2.2.5. Žena, růže, píseň, kost, kos, slavík

Poslední inscenací, kterou společně se svým souborem SaVo připravila Dana Jandová, byla adaptace pohádky *Slavík a růže* Oscara Wildea o lásce, oběti a lidské malichernosti. Lyrický příběh vypráví o malicherném nápadu Adélky, která si zatančí se zamilovaným Studentem jen pod podmínkou, že jí donese červenou růži. V zahradě vyslechne Studentův smutek Slavík a obětuje svůj život, aby svou krví zbarvil keřovou růži do červena. Ta je pak Adélkou s pohrdáním zahozena. Na to Student odsuzuje lásku jako zbytečný cit a oba tak znehodnocují smrt Slavíka, který se obětoval s vírou v lásku.

¹⁸ Ta se konala 27.-28. března 1998 a porotu tvořili Hana Švejnová, Marek Bečka a Jaroslav Hrubý.

¹⁹ REGIONÁLNÍ přehlídka amatérských loutkářských souborů západních Čech. *Loutkář: měsíčník pro loutkářství a dramatickou výchovu*. Praha: Panorama, 1998. č. 3-4. ISSN 1211-4065.

Na základě společného čtení a rozboru pohádkové předlohy, se soubor rozhodl zachovat ráz pohádky, ponechat jistou poetičnost a rozvíjet hlavní téma: nenaplněná láska. Dana Jandová v roli režisérky upravila text pro čtyři dospívající děti ze svého souboru a Wildovu předlohu propojila s jejich vlastními zkušenostmi s láskou a dosavadním životem. Nejednalo se o úpravy slovního vyjádření, ale spíše o samotné jednání na jevišti mezi jednotlivými herci v určitých situacích, které doplňovalo a rozvíjelo původní příběh. Na základě společného hledání, zkoušení a improvizací, vznikaly krátké činoherní situace, které se objevovaly buď jako expozice, předěly mezi jednotlivými scénami nebo jako druhý plán ke hře s loutkami. Obsazení inscenace bylo následující: *Hana Vožechová – Slavík; Lenka Vacková – Adélka; Michal Bryš – Student; Tomáš Jereš – kytarista, vypravěč.*

Hrálo se na otevřeném jevišti a soubor zvolil kombinaci činoherního herectví s neiluzivním divadelním přístupem s přiznaným odkrytým vedením loutek. Loutky marionety navrhla a vyráběla stejně jako scénu Dana Jandová. Scénu tvořily dvě paravánové dekorace ve tvaru domů Adélky a Studenta a také keř pro Slavíka. Výraznou složkou scénografie byla výtvarná práce se světly, za kterou Jan Strnad dostal na národní přehlídce v Chrudimi cenu. Významnou funkci měla i původní hudba a kytarový doprovod Tomáše Jereše.

Inscenace začínala čistě činoherní předehrou, kdy budoucí představitelka Slavíka na scéně svými pohledy svádí budoucího představitele Studenta, ale ten si jí nevšímá, protože je plně zaujat růží a zkoušením si jejího předání své vyvolené budoucí představitelce Adélky. Tento milostný trojúhelník doplňuje postava kytaristy, který vchází na scénu za doprovodu lyrických akordů a posílá vzdušné polibky do všech stran, mimo jiné i právě přicházející Adélce již v podobě loutky. V tento moment se začne odvíjet i druhý plán inscenace, přechod do hry s loutkami, kdy nastolené vztahy mezi jednotlivými aktéry se střídavě řeší právě hrou s loutkami nebo činoherně.

Velice působivě a zajímavě je řešena scéna sebeobětování Slavíka, která je v závěru inscenace. Sílu mluveného slova, které nahradilo oproti předloze zpěv Slavíka, podtrhuje barevná hra světla, jemná hudba a tlukot srdce. Moment umírání je znázorněn tak, že Slavík zmizí v keři a objeví se holá ruka zbarvená krví do červena, nesoucí rudou růži, cenu za zastavený tlukot jeho srdce. Po smrti Slavíka a odmítnutí růže Adélkou, inscenace končí slovy, že pravá láska neexistuje

a opět se rozehrává druhý plán mezi jednotlivými herci, kdy se kytarista začne s oběma herečkami oddávat milování.

Cílem souboru bylo prostoupení tématu Wildovy předlohy do příběhu samotných herců. Bohužel díky některým prohřeškům vůči předloze, jako opuštění charakteru původních postav, kdy Adélka původně zlá mrcha je najednou koketa a Student, který původně jen díky zamilovanosti nedokázal prohlédnout Adélku je teď spíše hloupým prostáčkem, jejich záměr úplně nevyšel. Což na regionální přehlídce loutkového divadla Pimprlení společné pro kraje Plzeňský a Karlovarský s výběrem na národní přehlídce Loutkářská Chrudim potvrdila i porota: *„Trojice mladých lidí hraje příběh marionetami s odkrytým vedením víceméně ilustrativně. Ale ve chvílích, kdy do příběhu vstupují sami za sebe, snaží se o vyjádření svého vztahu k tématu. Jenže tento druhý plán nestačili do přehlídky vystavět, takže není dobře čitelný. V několika případech soubor vyslyší volání textu po znaku, ale takových momentů je málo, a tak nakonec nevyzní vrchol příběhu: když slavík barví růži krví svého srdce. Jde však o soubor po všech stránkách poučený a lze očekávat, že bude na inscenaci (především na jejím druhém plánu) dále pracovat. Proto ho porota doporučila do programu Loutkářské Chrudimi.“²⁰*

Dana Jandová si byla těchto chyb vědoma: *„Věděla jsem, že to sice nějak funguje, ale bylo to nedomyšlené, nedotažené. Proto stačilo málo, aby to přestalo fungovat, a to se také stalo. Měli jsme do přehlídky tři měsíce, ale ty děti tak strašně moc chtěly na Chrudim, rozloučit se semnou než půjdu do důchodu, že jsem do toho šla. A musím říct, že i když ten proces byl strašně časově náročný, kdy jsme zkoušeli i o víkendech, loutky a scénu jsem tvořila po nocích a na přehlídkách jsme dostali na frak, tak to stálo za to.“²¹*

Na Chrudimi se představení nepovedlo, protože se utrhla noha jedné z loutek a celé představení díky tomu sklouzlo do komična a ztratilo tak nejen na poetičnosti, ale celkově se rozpadlo.

²⁰ SCHEJBALOVÁ, Pavlína: Loutkové divadlo v regionech v sezóně 2008/2009 - Pimprlení. *Amatérská scéna: dvouměsíčník pro otázky amatérského divadla a uměleckého přednesu*. Praha: IPOS, 2009. č. 4. ISSN 0002-6786.

²¹ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 8. 12. 2018

2.3. Individuální výstupy

Interpretace textů (říkadel, anekdot, krátkých příběhů, pohádek atd.) má pro mladší děti tu výhodu, že není náročná na technické zvládnutí scénických prostředků, výrobu a vodění loutek. Navíc texty vhodné k interpretaci nebývají dlouhé a dají se realizovat v poměrně krátkém čase, což je výhodou zejména u dětí, se kterými je období fixace náročnější. Dana Jandová také využívala možnosti dramatizace textu (drobných próz) předměty nebo loutkami, a to hlavně u individuálních výstupů. Šlo vlastně o jakousi výtvarně divadelní paralelu k daným textům, která obsah jen neilustrovala, ale naopak rozvíjela.

Dana Jandová s dětmi a studenty vytvořila více individuálních výstupů a sólových projektů než „velkých“ inscenací s celým souborem, a to z důvodů, které velice dobře zdůvodňuje Irina Ulrychová. *„Práce Dany Jandové na individuálních výstupech byla uvítána se zájmem. Ukazuje totiž cestu, kterou se může vedoucí dát, má-li málo dětí v některé skupině, příp. věkově i vybavením na různém stupni vývoje. Jsou ale i inspirací pro jiný typ práce, který může obohatit děti ze souboru o novou zkušenost – vedle spolupráce s kolektivem naučit se i spoléhat jen sám na sebe, sám umět vybudovat tvar a zodpovídat za něj.“*²²

Pro tuto kapitolu jsem se rozhodla vybrat jen některé z těch, které zaznamenaly větších úspěchů a dostaly se až na národní přehlídky a ke kterým jsem získala písemné nebo obrazové materiály.

2.3.1. O Tolštejském vodníkovi

Stolový výstup na motivy pohádky Marie Náhlíkové *O Tolštejském vodníkovi* režírovala a vybrala Dana Jandová pro její jednoduchý příběh²³ a poetičnost. Vyrobita také scénu, kterou tvořila velká papírová krabice, kdy na jedné straně byl mlýn s mlýnským kolem, a na druhé straně byla světnici mlýna s velkými kamny. Pouhým otočením krabice se tak dalo měnit prostředí, ve kterém se zrovna odehrává

²² ULRYCHOVÁ, Irina. Dětské divadelní léto. *Loutkář: měsíčník pro loutkářství a dramatickou výchovu*. Praha: Panorama, 1992. č. 8. ISSN 1211–4065.

²³ Příběh vypráví o kamarádství vodníka a kocourka, kdy každý večer společně usínají ve mlýně u velkých kamen, kde je hezky teploučko a na dobrou noc si spolu povídají. Ale každé ráno mlynářka vodníčka vyžene, protože jí nechává ve světnici loužičky. Rozhodne se ho zbavit, proto využije příležitosti, když do mlýna zavítá medvěďák s medvědem. Pošle v noci na vodníčka medvěda, ale protože je zvědavá a podívá se do světničky dřívě, než by měla, medvěd se vrhne na ní. Od té doby je ve mlýně klid, mlynář nechává přes noc vodníčka s kocourkem ve světničce a mlýnské kolo dál spokojeně klope svoji písničku.

část příběhu. Vše bylo vyrobené z tvrdého kartonu a polepené barevnou plstí. Na loutky (vodníka, jeho kamaráda kocourka, mlynářky, mlynáře, medvědáře a medvěda) voděné shora byly použity stejné materiály, proto výtvarně ladily a dotvářely celkový obraz.

Celý výstup byl prokládán jednoduchou písničkou a rytmickým klapáním mlýnského kola, které bylo tvořeno skořápkami kokosových ořechů. Každá z loutek představující jednotlivou postavu měla daný určitý charakter, který byl ztvárněn nejen výtvarně, ale i pohybově (určité opakující se pohyby pro danou loutku doplněné určitým temporytmem) a zároveň slovně. Individuální výstup ocenila porota na celostátní soutěži LDO LŠU v Mostě. *„Jedna z nejmladších účastnic ústředního kola, dokázala výborně tlumočit text předlohy, pokusila se i o charakterizaci jednotlivých postav, vyprávěla s živým zaujetím a dětským půvabem, fázovala pohyb loutek, a hlavně zvládla nelehký úkol – přirozené propojení pohybu loutek a slova.“*²⁴

2.3.2. *Chodící jitrnice*

Dana Jandová pro další individuální výstup využila nejen vtipného textu samotné předlohy Jiřího Havla, ale hlavně akčnosti celého příběhu²⁵ a tím i možnosti uplatnění široké škály výrazových prostředků. Vyrobita loutku manekýna skoro v životní velikosti, která představovala smutného chlapce, (pána a ostatní postavy příběhu tvořili „živáci“), psa Alíka vymyslela z provázkového mopu na vytírání a jitrnice byla vystříhána z molitanu. Hrál se na otevřeném jevišti, kde stála židle, která plnila funkci odkládací plochy pro loutky a rekvizity, bez jakékoli další dekorace.

Práce na individuálním výstupu začínala společným povídáním a hrou celé skupiny. V kruhu se posílal mop s otázkou: „Co by to mohlo být, kdyby to nebyl mop na úklid?“ a to samé se opakovalo s jitrnicí. Ve dvojicích nebo v malých skupinkách se vymýšleli krátké improvizace na téma: „Coby si dělal, kdyby si zjistil, že si ztratil z nákupu jednu jitrnici; kdyby si viděl na ulici běžet jitrnici; kdyby si zjistil, že tu jitrnici ti sežral pes...“ Během této společné práce se vlastně ještě nevědomky sbíral materiál pro další krok a tím bylo ožívování loutek pomocí jednoduchých etud

²⁴ RYCHLÍKOVÁ, Magdaléna. Mostecká přehlídka. *Loutkář: měsíčník pro loutkářství a dramatickou výchovu*. Praha: Panorama, 1989. č. 9. ISSN 1211-4065.

²⁵ Příběh vypráví o smutném chlapečkovi, kterému se ze síťovky ztratí jitrnice, ale ta jitrnice je zřejmě začarovaná, protože je chodící a utekla mu. Celé město je díky tomu vzhůru nohama, dokonce to hlásí v rádiu a píší o tom noviny. Nikdo si s prchající jitrnicí, která přechází na červenou a chová se neukázněně, neví rady, nikdo ji nedokáže chytit, až malý chlupatý pejsek Alík, který ji ale sežere. A tím také končí celý příběh.

a improvizací. Poté následoval rozbor textu a jednotlivých situací, které z něj vplynuly a teprve poté došlo k propojení a návaznosti se samotným textem a individuální práci pouze s jedním žákem v rámci samostatných hodin.

Na národní přehlídce dětských divadelních a loutkářských souborů v Prachaticích se Irina Ulrychová (jedna z členek poroty) k danému výstupu vyjádřila: „*V této anekdotě velice šikovný chlapec rozehrál příběh za pomoci loutky – manekýna v téměř životní velikosti, zástupné loutky (pes z mopu), imaginárních rekvizit a vstupování do mnoha rolí, k jejichž odlišení byl nucen použít zjednodušené charakterizace někde až na hranici šarže. Jednotící momentem pak byl on sám a jeho chuť předat nám své pobavení vtipným textem, což se mu také podařilo.*“²⁶

2.3.3. *Malý princ*

Dialog Malého prince a Lišky, kapitolu XXI z knížky Antoineta de Saint-Exupéryho *Malý princ*, si Monika Karlová a Jan Prchal vybrali pro individuální výstup s loutkou sami. „*Vše začalo vyprávěním, že ve škole čtou nějakého Malého prince, že tomu nerozumí, že se jim to vlastně nelíbí... Tak jsme si to společně přečetli, rozebírali, vysvětlovali si a hledali význam a souvislosti a děti sami přišly s tím, že to chtějí dělat, ten dialog Malého prince a Lišky.*“²⁷

Dana Jandová se během další společné práce na dialogizovaném výstupu Malého prince a Lišky snažila o přiblížení textu samotným dětem, ale pořád zůstávalo otázkou míra a druh akčnosti Malého prince – co tedy budou loutky na jevišti dělat – když hlavním způsobem sdělování je rozhovor s minimem jednání. Šlo více o myšlenky samotné než o jejich promítnutí do jednání postav. Další otázkou bylo, nakolik děti ve věku 13ti let chápou problematiku dospělého života, ke které obrazy vztahu Malého prince a Lišky směřují. Nemluvě o způsobu uvažování a slovního projevu. Dana Jandová se ale s těmito nelehkými úkoly vypořádala. Nejdříve společně rozebírali jednotlivé věty, minisituace, akce („*Představ si, že Liška se Malého prince bojí, ale je na něj hrozně zvědavá; Malý princ chce Lišku pohladit, ale ona se ho bojí; Co se tam odehrává; Co si pod tím představujete.*“) a poté tyto akce, které podtrhávaly daná slova, rozehrávali.

²⁶ ULRYSCHOVÁ, Irina. Dětské divadelní léto. *Loutkář: měsíčník pro loutkářství a dramatickou výchovu*. Praha: Panorama, 1992. č. 8. ISSN 1211-4065.

²⁷ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 23. 1. 2019

Loutky vyráběl Jaroslav Hrubý – Malý princ byla loutka Palečka²⁸ a Lišku vytvořil nově pro tuto inscenaci. Scéna byla jednoduše sestavena z položených dřevěných kvádrů, kdy na levé straně jeden postavený kvádr tvořil úkryt a útočiště pro lišku (v textu jabloň) a vše bylo pokryto kusem látky.

Výstup začínal ve tmě, kdy za zvuku Panovy flétny přivedlo bodové světlo Malého prince na planetu Zemi (na scénu), poté se objevila Liška, která byla také nasvícena bodovým světlem. Následně se začal odehrávat příběh vzájemného poznávání, „ochočování“ a budování přátelství. „Ochočování“ pobíhalo beze slov, jen samotným jednáním loutek, opět podbarvené hudbou Panovy flétny. Text dialogizovaného individuálního výstupu byl sestaven jen z přímých řečí Malého prince a Lišky z knižní předlohy a oproti původnímu textu se děj odehrával jen v jednom jediném dni. Konec výstupu a odchod Malého prince byl pojat stejně jako začátek, jen do hudby zazněla opakovaně věta: „*Jsem zodpovědný za svou růži.*“

„Luděk Richter po krajské přehlídce chtěl, aby se dialog Malého prince a Lišky zkrátil. Já jsem to zkusila, ale děti nechtěly a odmítly to. Ty věty jim připadaly tak důležité, a tak je chtěly sdělit těm ostatním, že nechtěly vypustit ani jednu jedinou větu. Měly k tomu textu opravdu vztah, a to díky těm loutkám, přes ty loutky.“²⁹

Malý princ uspěl jak na národní přehlídce Loutkářská Chrudim, tak na dětském divadelním létě v Prachaticích, kde Irina Ulrychová chválila citlivé vedení loutek a soustředěný kontakt obou představitelů. Také vyzdvihla důležitost výběru konkrétního textu pro konkrétní dítě, aby jej mohlo vzít za svůj, najít si v něm nosné téma, a to chtít sdělit za použití prostředků a dovedností, které má právě k dispozici.³⁰ Na festivalu FEMAD v Libici nad Cidlinou měl *Malý princ* absolutní úspěch hlavně u dětské poroty, protože díky tomuto výstupu pochopily *Malého prince*, jeho poslání a význam těch „krásných“ myšlenek a slov.

2.3.4. To je můj dům

Dvojice Hana Vožechová a Michal Bryš ze souboru SaVo připravili pod režijním vedením Dany Jandové individuální výstup *To je můj dům* na motivy povídky Paula Grovese *Pan Cecil Brum a jeho dům*. Upravený text si vypůjčili ze souboru Střípek, domečky a marionetové loutky chodícího domečku a pana Cecila Bruma vyrobil

²⁸ Loutka byla vypůjčena z inscenace *O Palečkovi* ze souboru Střípek.

²⁹ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 23. 1. 2019

³⁰ ULRYCHOVÁ, Irina. Dětské divadelní léto. *Loutkář: měsíčník pro loutkářství a dramatickou výchovu*. Praha: Panorama, 1992. č. 8. ISSN 1211-4065.

Václav Pytlík a hrálo se na stole s přiznaným voděním loutek. V textu došlo jen k malým úpravám a hlavně se využilo přímé řeči. Dana Jandová nejprve nechala děti osahat si loutky a jejich možnosti v rámci etud a improvizací, poté se přidávali situace na zadané téma, a nakonec se vycházelo ze situací z daného textu. Ústředním motivem bylo malé trucovité dítě (chodící domeček), které si vymáhá pozornost, protože nechce být samo.

V této inscenaci se vytvořily dva plány, jeden mezi loutkami a druhý mezi samotnými herci. Dana Jandová to tak cítila od začátku: „*Vedla jsem je k tomu a následně podporovala v těch dvou plánech, protože, když se soustředili jen na loutky, tak zapomněli vnímat sebe*“.³¹

Interakce mezi samotnými herci začala již při samotné přípravě scény, kdy se staví ulice plná domů, stromů i jiných věcí a kde je i dům, ve kterém bydlí pan Cecil Brum. Dohadovali se, kam se který dům umístí, který je nejkrásnější atd. Vzájemně se předháněli, popichovali, skákali si do řeči i se hádali.

V některých scénách byl velice čitelně znát dětský rozmar a vynucování si pozornosti. Například, když domeček na příkaz pana Bruma, že zůstane doma, odpoví, několikrát za sebou ne, ne, ne a doplní to pomyslným dupáním, leháním si na zem atd. Pan Brum přesto domeček dovede zpátky na své místo a odchází. V tu chvíli domeček prohlásí, že ho stejně dožene a vydává se opět za panem Brumem. Stejně trucovitě si domeček počínal i ve scéně s autobusem nebo strážníkem.

Tato inscenace neuvěřitelně bavila hlavně malé děti, které se v domečku našly, fandily mu a někdy mu dokonce i pomáhaly a napovídaly. V některých momentech dokonce i sám domeček nebo představitelka domečku komunikovala s dětmi a diváky, například se jich ptala na radu, co má dělat. S tímto výstupem se účastnili přehlídky Pimprlení a postoupili na národní přehlídku Loutkářská Chrudim v roce 2005.

2.4. Metodika práce Dany Jandové s dětmi a dětskými soubory

Své metody a způsoby práce Dana Jandová podřizovala osobnosti dítěte a jejímu rozvoji. Pracovala s dětmi s ohledem na jejich věk a možnosti a tomu se podřizoval i výběr repertoáru a loutek. Náměty pro inscenace, jak ostatně vyplývá z kapitol 3.1 a 3.2, čerpala od nejrůznějších autorů. K některým se Dana Jandová během své práce s různými dětmi a soubory častěji a ráda vracela. Byly to: Ljuba Štíplová,

³¹ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 23. 1. 2019

Lubomír Feldek, František Nepil, Jiří Havel, Ilja Hurník, Hana Doskočilová, Viktor Dyk, Antoine de Saint-Exupéry, Paul Groves, Oscar Wilde, Ivan Wernisch, Daniil Ivanovič Charms aj.

Inspiraci pro svou práci také čerpala z různých publikací, časopisů, odborných článků (převážně z časopisu *Československý loutkář*, *Divadelní výchova*, *Mladá scéna*), odborné literatury, seminářů Šárky Štembergové, Kristy Bláhové a pravidelných seminářů v rámci přehlídky Loutkářská Chrudim. Inspiraci čerpala také z práce Jaroslava Hrubého, Jiřího Oudese, Milady Mašatové, Hany Budínské nebo Ireny Konývkové. Dana Jandová ve své práci s dětmi vycházela ze schopností každého dítěte a z jeho přirozenosti. Brala každé dítě jako skutečného partnera, osobnost s určitými schopnostmi, znalostmi, dovednostmi, ale také zkušenostmi, se kterými je potřeba počítat a které je třeba rozvíjet. Usilovala tak o rozvoj vnímavé, citlivé osobnosti, schopné nejen komunikovat, ale také naslouchat. *„Důležité je umět naslouchat, poznat to dítě, jaký má temperament, k čemu inklinuje, co zvládne, k čemu má vztah, co by ho bavilo.“*³²

Každý má svůj styl, metody a postupy práce. Dana Jandová pracovala spíše intuitivně, ale přesto v její práci můžeme vysledovat určité zákonitosti. Kladla důraz na spolupráci, na fungování skupiny. *„Děti potřebují být spolu, učit se existovat v kolektivu, spolupracovat a společně prožívat nejen to dobré, ale i zlé.“*³³ Dana Jandová kladla důraz na přirozenost a bezprostřednost dětí na jevišti, na vnitřní pravdivost a zaujatost, proto více času věnovala všeobecné průpravě než přípravě inscenací, ač se z popisů inscenací výše nemusí zdát. Do všeobecné průpravy zařazovala hry a cvičení rytmu, hlasová cvičení a jevištní řeč, pohybová cvičení, cvičení na rozvoj pozornosti, paměti a pohotovosti, ale i cvičení představivosti, fantazie a tvořivosti, dále improvizace, herecké etudy s imaginární rekvizitou, předměty nebo loutkou. *„Je dobré začít s etudami bez loutky, pak pokračovat s etudami s předměty a teprve potom zkusit pracovat na výstupech s loutkou. Krátké sólové výstupy, jednoduché básničky a texty interpretované plošnými, vařečkovými loutkami nebo maňásky.“*³⁴

Dana Jandová si nikdy nekladla za cíl, co nejrychleji vytvořit dokonalou inscenaci, ba naopak. Jejím individuálním výstupům a inscenacím bylo několikrát

³² Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 23. 1. 2019

³³ Taktéž

³⁴ Taktéž

vytýkáno, že jsou tvarově nedotažené, nebo že jim chybí některé divadelní parametry. Někdy dokonce zazněly výtky, že jsou to jen jakési pohledy do průběžné práce s dětmi. Přesto se většinou těšily velkému ohlasu diváků a byly přijímány i odbornou veřejností jako inspirující a zajímavé divadelní produkce. *„Je to těžké. Člověk něco vyprodukuje má, pocit že do toho dal všechno, ale přesto někde v podvědomí tuší, že to ani nemůže být dokonalé. Ale má to srdce. Je to něco, co se vytvořilo společně. Jsme amatéři a nikdo z nás nemá vzdělání na režii, výtvarno ani dramaturgii, vždycky se někde najde nějaká nedokonalost. Ale vždycky jde o dílko vytvořené nesmírně poctivě z čistého srdce. Uvědomila jsem si, že mi vlastně nejde o to, abychom vyhráli nebo abychom se všem líbili, ale abychom někoho oslovili. Hluboce se skláním opravdu před každým, kdo s dětmi divadlo dělá a kdo ho dotáhne do jakéhosi tvaru. Myslím, že je to záslužná práce a nevidím výsledek v efektu, ale v tom, že se děti třeba naučí mluvit, že je něco zajímavá a snaží se to sdělit druhým, že jsou spolu a při společné práci něco zažily, pochopily a k něčemu došly. Divadlo je cokoliv, co diváka osloví.“³⁵*

Přesto Dana Jandová vytvořila s dětmi a mládeží desítky inscenací. Texty si (až jednu výše uvedenou výjimku) upravila sama nebo společně se souborem a několik námětů soubor sám zdramatizoval. Při inscenování Dana Jandová používala širokou škálu loutek. Byli to plošné loutky, maňásci, tyčové loutky, vařečkové loutky, manekýni, marionety, prstové loutky a loutky stínové. V některých inscenacích si zahráli jen loutky, jiné byly kombinací loutek s živými herci a uplatnila se i stínohra.

Dana Jandová mívala i sedm skupin po dvanácti dětech. Vždy byla jedna individuální hodina před, dvě a půl hodiny společné práce a jedna hodina individuální po (12 dětí = 6 před, 12 společně a zbylých 6 po). Při individuálních hodinách byl čas i na „hlasovku“, na výběr a rozbor textu, zpětnou vazbu, a to i od ostatních dětí – jestli mají nějaký postřeh, myšlenku nebo nápad ke zvolenému textu nebo samotné interpretaci atd. *„U těch mladších ročníků jsem ani nešla po tom, abychom dělali přehlídkové věci, ale spíše takovou ukázkou pro rodiče na konci školního roku. Ukázka, vlastně průřez toho, k čemu jsme došli, v čem jsme postoupili a na co se*

³⁵ JOSEPHOVÁ-LUŇÁKOVÁ, Blanka. Dobře investovaný čas Dany Jandové. *Amatérská scéna: dvouměsíčník pro otázky amatérského divadla a uměleckého přednesu*. Praha: IPOS, 2004. č. 2. ISSN 0002-6786.

Celý rozhovor přikládám pro jeho důležitost také jako Přílohu V.

*budeme soustředit další rok. Malá ukázka plus další program, tak aby se do toho zapojili i rodiče, aby na vlastní kůži pocítili, čím děti procházejí. Šlo mi hlavně o kontakt s rodiči a posílení vztahu s dětmi a také o jakousi zpětnou vazbu.*³⁶

Jak už jsem několikrát zmínila, Daně Jandové šlo více o rozvoj dítěte a proces tvorby než o výsledný, konečný tvar, proto si v nižších ročnících začala děti tzv. připravovat. První a druhý ročník se soustředila na rozvoj hlasu, pohybu, rytmu, práci ve skupině a se skupinou, práci se slovem, s jednoduchými říkadly atd. Od třetího ročníku přidávala individuální výstupy, ztvárňování společných témat a recitaci. Při práci na recitaci se Dana Jandová vždy snažila přivést děti k jádru textu, odlišit podstatné od nepodstatného s ohledem na téma a pomáhat s hledáním přesných podtextů. Dbala na práci s dechem a dechovou oporou, s hlasem, na výslovnost, práci s veršem, rytmem, dynamikou s ohledem na stavbu textu a interpretaci s ohledem na žánr. Vždy chtěla po dětech, aby do slov vložily kus svého srdce, a to nejen při práci na recitaci, ale při jakékoli práci. Od čtvrtého nebo pátého ročníku pokračovala v recitacích a vždy se tvořilo představení – „souborovka“.

Na dramaturgické stránce představení Dana Jandová začala pracovat už při samotném čtení textu. *„Nedokázala jsem sednout a napsat scénář. Když se mi dostal do ruky text, tak jsem ho přečetla a musela jsem v něm něco vidět, musely se mi otevřít nějaké obrazy, jednotlivé obrazy situací, co by se tam mělo odehrát. Pokud se to nestalo, tak jsem šla od toho a hledala nový text nebo předlohu. A z těch vnitřních obrazů, z jednotlivých situací jsem udělala skládačku, kterou jsme dotvářeli společně s dětmi při další společné práci. Etudy na dané téma, improvizace..., vždy jsem se snažila vycházet z dětí, z toho, co samy nabídly. Když nenabídly, nebo nevěděly jak dál, tak jsem nabízela já, ale vše jsme společně probírali, zkoušeli.*³⁷

Přes prázdniny si Dana Jandová vždy něco předpřipravila, načetla, aby mohla svým žákům nabídnout materiál pro práci v dalším školním roce. *„Nebo jsem dětem dala přečíst tři texty a ony si měly vybrat ten, který je nejvíce zaujal, a pak se hlasovalo.*³⁸ Začínala vzájemným poznáváním, vyprávěním zážitků z prázdnin, pokračovala společnou četbou a rozbořem přečteného.

První setkání vždy probíhalo u stolu. Společně se vybíralo téma, námět, předloha nebo hotový text. Někdy předložily své návrhy děti, někdy sama Dana

³⁶ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 23. 1. 2019

³⁷ Taktéž

³⁸ Taktéž

Jandová. Po přečtení, bouřlivé diskusi a konečném výběru, následovaly etudy s předmětem, zástupnou rekvizitou. Začínalo se vždy s předmětem – krátké improvizace, jednoduché etudy, dialogy mezi předměty aj. „*Přes předmět lze vyjádřit spoustu věcí, i když nemá mimiku, tak pohybem, gestem, zvukem, jak to vezme to dítě do ruky, jak to odloží, jak k tomu přistupuje, to vše vypovídá a lze pak vyjádřit i vztahové věci. A když se naučí pracovat s předmětem, tak to potom dají i s loutkou.*“³⁹

Každý člen souboru mohl přispět svým nápadem, upozornit na nedostatky v textu, ale také přislíbit pomoc při obstarávání rekvizit, výrobě dekorace, loutek, šití oblečení loutek nebo kostýmů „živých“ herců. „*Děti pomáhaly s výrobou loutek. Loutky byly z toho, co kdo sehnal, nemohla jsem si dovolit někoho zaplatit. Někdy jsme loutky konzultovali s Jardou Hrubým, ale vyráběli jsme si je sami. Děti byly přirozenější, když měly něco sobě vlastního, vlastnoručně vyrobeného, improvizovaného v ruce.*“⁴⁰

Formou krátkých etud se zkoušely dialogy, pracovalo se s hlasem, hledaly se nejvhodnější způsoby pohybu po scéně nejen dětí – loutkoherců, ale hlavně loutek samotných. Tímto způsobem se vnikalo do hry, vstřebával se text, vciťovalo se do rolí. Další zkoušky probíhaly již s loutkami v prostoru. V první fázi bylo nutné se naučit loutky správně vodit, ovládnout techniku jejich oživení, ta byla u každého typu loutky jiná, a zautomatizovat si text. Další fázi bylo zkoušení jednotlivých výstupů, během kterého se prověřovaly situace hry. Vždy po sehrání jednoho výstupu se společně rozebíraly vzniklé situace, vztahy mezi postavami atd. To, co nefungovalo, bylo zavrženo a postupně se tvořila konečná možná verze jednotlivých výstupů. Poté následovalo fixování jednotlivých výstupů. Při zásazích do hry se režijní poznámky Dany Jandové týkaly nejčastěji dynamiky a dodržení spádu děje, správného držení loutky a pohybu po scéně nebo hlasové interpretace.

Dana Jandová při své práci stavěla na osobnostně-sociálním rozvoji dětí, spojeného s rozvojem fantazie, smyslového vnímání, jazykových a výrazových schopností, rytmického a hudebního cítění i rozšiřování kulturního rozhledu. Kladla si za cíl vychovat člověka, který snadno navazuje kontakty, nemá problémy s komunikací a veřejným projevem, má vztah k literatuře, divadlu a umění vůbec. Člověka, který se dokáže spolehnout sám na sebe a pracovat nebo tvořit sám, ale

³⁹ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 23. 1. 2019

⁴⁰ Taktéž

i ve skupině a tím pádem umět ustoupit nebo přijmout názor toho druhého. Člověka určitých morálních a uměleckých hodnot. A to se jí opravdu povedlo, jak dokazují vzpomínky jejích žáků a kolegů v kapitole 5.

3. Vzdělávání dospělých

Dana Jandová se také věnovala desítky let vzdělávání dospělých. Vedla semináře tvořivé dramatiky a metodiky práce s loutkou pro učitele mateřských a základních škol. Organizovala letní čtrnáctidenní i dvouletý kurz dramatické výchovy pro učitele, externě učila osobnostní rozvoj a práci s předmětem a loutkou na Fakultě pedagogické Západočeské univerzity v Plzni.

3.1. Semináře pro učitelky MŠ a ZŠ

Dana Jandová každoročně od roku 1979 až do roku 1984 pořádala a vedla metodické semináře pro učitelky mateřských škol z Plzně, Klatov i jiných měst republiky. Semináře byly zaměřeny na práci s loutkou (pohyb a vodění jednoduchých loutek včetně maňásků), na výrobu plošných loutek vystřihovaných z papíru, prstových nebo stolových loutek a maňásků. Tyto semináře byly vždy doplněny praktickou ukázkou sólových výstupů většinou se stolovými loutkami v podání Dany Jandové nebo zajímavých hostů. Někdy Dana Jandová pro ukázkou zvolila představení svého souboru Střípek.

Práce v semináři byla vždy rozdělena na tyto části:

- vzájemné seznámení (pomocí dramatických her a cvičení, které lze využít i při práci s dětmi);
- ukázkou jednotlivých druhů loutek (loutky používané při drobných výstupech na stolech nebo paravánech – loutky plošné, kornoutové, prstové, dlaňové, rukavicové, vařečkové nebo různé typy hůlkových loutek; loutky používané při antiiluzivním způsobu práce – různé druhy tyčových, hůlkových, plošných a poloplošných loutek voděných shora i ze spodu, hračky, manekýni; loutky používané při iluzivním způsobu práce – maňásci, tyčové a hůlkové loutky, javajky a marionety);
- základy ožívání loutek (veškerý pohyb loutky, stylizace gest, fázování, rytmičnost loutky, řeč loutky a v neposlední řadě vztah k loutce jako k partnerovi);
- zhlédnutí sólového výstupu nebo krátkého představení s následným rozbořem v rámci diskuze;
- výroba některého jednoduššího typu loutky.

Učitelky si tak ze seminářů odnášely nejen nové poznatky a praktické zkušenosti, které mohly využít ve své práci, ale i zásobu dramatických her a cvičení, návody, nákresy a stříhy jednodušších loutek, které si poté mohly vyrobit, a také literární náměty. Dana Jandová se jim snažila předat dobré nápady pro jejich práci, ale také je trochu získat pro práci s loutkou v mateřské škole.

„Ukazovala jsem jim, jak loutka může fungovat jako motivační prvek, výchovný prostředek nebo jen jako kamarád. Loutka například může suplovat paní učitelku při výkladu látky, čtení pohádek, pokládání otázek aj. Pomáhá zaujmout nebo naopak odpoutat dětskou pozornost, proto se dítě může lépe soustředit a naslouchat nebo přestat plakat, vztekat se, vyrušovat..., může nenásilnou formou učit základním pravidlům společenského chování jako je pozdravit, poprosit, poděkovat, omluvit se... Loutka také může pomoci se samoobslužnými aktivitami jako je hygiena, oblékání, stravování... Je toho opravdu hodně co může loutka děti naučit a co jim může dát, ale pro mě je asi nejdůležitější to, že děti se s loutkou dokáží skamarádit prakticky okamžitě, důvěřují jí a dokáží jí brát lépe než některé své vrstevníky či dospělé.“⁴¹

Na základě těchto seminářů vyšel jako inspirace v roce 1983 sborník pro loutkářské soubory LŠU a učitelky mateřských škol *Malé hříčky pro maňásky*, který Dana Jandová napsala pro ty, kteří s loutkovým divadlem začínají. Sborník obsahuje šest scénářů krátkých pohádek pro děti, včetně popisu a nákresů scény a šablon pro výrobu plošných a tyčových loutek nebo maňásků a v Klatovech vznikla divadelní přehlídka pro mateřské školy s názvem Klatovský dragoun.

Dana Jandová byla několikrát vyzvána, aby vedla semináře i na národní přehlídce v Chrudimi. Na nabídku kývla v letech 1981 a 1985 a vedla semináře pro učitelky mateřských škol. Probíhaly pod názvem *Práce s loutkou* a Dana Jandová pracovala stejným způsobem jako v jednotlivých seminářích během předešlých let v Plzni a Klatovech. Dvakrát Dana Jandová vedla na Loutkářské Chrudimi seminář pro děti účastníků přehlídky, a to v roce 2001 seminář *Od tvoření k stvoření a od stvoření k vytvoření* na téma stvoření světa a v roce 2005 společně se Zdenou Vašíčkovou seminář *Od tvoření ke stvoření* inspirovaný příběhem *Božský slon* z knihy Daniely Fišerové *Duhová jiskra*.

Naposledy Dana Jandová vedla seminář určený především vedoucím dětských loutkářských souborů v roce 2009 společně se svojí žákyní a účastnicí

⁴¹ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 8. 2. 2019

semináře Hankou Vožechovou pod titulem *Od předmětu k loutce a od loutky k předmětu*. V semináři šlo o metodiku práce s malými (či mladými) loutkáři – základní principy při oživení materiálu-loutky, hledání přístupu a vztahu k různým typům loutek, případně o výrobu jednoduché loutky. Pracovalo se s knížkou aforismů a krátkých textů Jana Vodňanského *Důvěrná sdělení*.

Dana Jandová tento seminář pojala tradičně svojí oblíbenou cestou přes předmět. Vnímání předmětu, materiálu, jeho vlastností a možností jako cesty nejen k výrobě loutky, ale také k hraní s loutkou a k loutkovému divadlu vůbec. Pomocí ožívování předmětů se účastníci semináře snažili podtrhnout absurditu krátkých aforismů buď pohybem, nebo zvukem. Zvláště při použití šátkových marionet, nebo plastových kelímků během závěrečných prezentací dokázali, že cit pro materiál opravdu mají.

Daně Jandové nejvíce utkvěl v paměti již zmíněný seminář z roku 2001 *Od tvoření k stvoření a od stvoření k vytvoření*, který byl inspirovaný stvořením světa v tomto případě z novinového papíru. Stejně tak se tento seminář vryl do paměti i účastníkům semináře, ale i divákům při prezentaci závěrečného výstupu. Loutky z tohoto semináře včetně marionety Adama téměř v životní velikosti byly vystaveny v Muzeu loutkářských kultur v Chrudimi.

V semináři se sešlo 15-18 dětí ve věku 2.-8. třída, proto se celé jedno dopoledne věnovalo seznamování, vzájemnému poznávání a naladění celé skupiny na sebe. Další dopoledne bylo věnováno materiálu, poznávání různých druhů materiálů hmatem, sluchem... Poté přešli účastníci k novinovému papíru a zkoumali jeho vlastnosti, možnosti, využití. Děti nejvíce bavilo trhání, muchlání (samozřejmě došlo i na koulovačku) a mačkání, poté z toho zmuchlaného, zmačkaného novinového papíru a slabého drátu vytvářely různé věci, květiny, zvířata...Třetí dopoledne Dana Jandová dětem přečetla biblický příběh o stvoření světa po jednotlivých dnech, tak jak Bůh stvořil svět za šest dní a sedmý den odpočíval. Společně si o tom povídali a rozebírali jednotlivé dny a na základě toho děti začaly vyrábět konkrétní loutky. Během dalšího dne vyrobily slunce, různé druhy rostlin, ryby, ptáky, zvířata žijící na zemi i pod zemí a nakonec vznikl i Adam v životní velikosti. Dana Jandová jim pomáhala při výrobě kostry z drátu nebo při fixaci některých složitějších částí z papíru, ale jinak vše bylo výtvořem samotných dětí. S vyrobenými loutkami pak hrály jednoduché etudy, situace na dané téma, vlastní improvizace a postupně došly k závěrečnému tvaru.

Výstup začínal ve tmě a na zvuk trianglu se rozsvítilo, objevilo se slunce a někdo z dětí řekl: „Na začátku bylo světlo.“ Vždy na nějaký konkrétní zvuk se postupně objevovaly nově stvořené věci včetně samotného Adama a děti s nimi zahrály krátké etudy. Když přišel na řadu sedmý den, kdy Bůh odpočíval, tak si všichni sedli nebo lehli a začali si číst z novin. Nahlas se přečetlo několik negativních titulků (srážka vlaků, shořelo vše, zabilo se...), poté se přečetl jeden pozitivní a ten, který ho četl, začal přesvědčovat ostatní, aby hledali a četli také pozitivní zprávy. Snažil se jim dokázat, že všechno není jen špatné. V tu chvíli mezi nimi vznikl rozpor, začali se mezi sebou hádat a ty „negativisti“ začali ty noviny muchlat a házet po tom jednom „pozitivním“, nebo ho dokonce těmi novinami bít. Samozřejmě se nakonec poprali i mezi sebou navzájem až došlo k výbuchu, což měl být Velký třesk, všichni popadali k zemi včetně Adama, který to do této doby vše jen sledoval zpozzdálí, a byl konec.

Na základě těchto seminářů i další práce Dany Jandové, a to jak v kurzech nebo pravidelné výuce na ZŠ a VŠ, které budu popisovat podrobněji v další kapitole, vyplývá, že děti by se měly nejen seznámit v rámci průpravných her a cvičení s možností využití předmětů a loutek, ale postupně systematicky pracovat s předmětem a loutkou v rámci individuálních výstupů nebo při společné práci na inscenaci.

3.2. Kurzy pro učitelky MŠ a ZŠ

Dana Jandová od školního roku 1990/91 pořádala dvouletý kurz dramatické výchovy nejen pro učitelky MŠ a ZŠ, ale i pro pedagogy volného času a vychovatelky školní družiny z celého Západočeského kraje. Pravidelná setkání probíhala v LŠU ve Staniční ulici v Plzni jednou za čtrnáct dní pátek až sobota. *„Bylo to takové moje dítě, celé jsem to vymyslela, zorganizovala, sehnala všechny podklady, a hlavně skvělé lektory.“*⁴²

Schematický plán kurzu:

- vzájemné seznámení⁴³, utváření a naladění skupiny + seznámení s průběhem celého kurzu (včetně obsahu jednotlivých setkání)

⁴² Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 8. 2. 2019

⁴³ Ukázka konkrétní aktivity z první hodiny, kterou vedla Dana Jandová: *„Vzpomeňte si, jak vám říkali, jestli jste měli přezdívku, po kom to jméno nebo přezdívku máte a jestli vás nějak ovlivnila, nebo naopak jestli nějaké oslovení, nějakou přezdívku nebo zdobnělinu svého jména nemáte rádi. Ve*

a s požadavky k závěrečnému výstupu nebo práci – vedla Dana Jandová;

- osobnostní a sociální rozvoj, reflexe a sebereflexe, spolupráce, souhra a komunikace ve skupině – vedl Radim Svoboda (učitel DV na ZUŠ);
- základy dramatické výchovy (psychofyzické uvolnění, soustředění, vnímání, pozornost, smyslové vnímání, prostorové citění a orientace, představivost, obrazotvornost) a principy dramatických her a cvičení (vnitřní napětí a uvolnění, motivace, náměty, rozvíjení tématu a variování) – vedla Soňa Pavelková (herečka, učitelka DV na ZUŠ a na Konzervatoři Praha);
- hlasová a mluvní výchova, dech, tvorba hlasu, artikulace, modulace řeči – vedla Radka Svobodová (učitelka DV na ZUŠ);
- pohybová výchova, držení těla, základní kultura pohybu, pohyb a rytmus, rytmická a pohybová koordinace – vedla Jana Janovská (herečka a učitelka herecké výchovy na JAMU);
- předmět v dramatické výchově, práce s předmětem, vztah k předmětu a proměny předmětů – vedl Radim Svoboda;
- práce s loutkou, seznámení s různými typy loutek a jejich oživení, iluzivní a neiluzivní způsob práce s loutkou (vše ve spojitosti se zvukem, rytmem a pohybem) – vedla Dana Jandová;
- herecká výchova, prostorová a pohybová paměť, herecká představivost a fantazie, od improvizace přes etudy ke hře v roli, téma a jeho sdělování, monolog, dialog – vedla Jana Janovská;
- dramatická výchova a ostatní estetickovýchovné předměty, vztahy DV k jiným disciplínám, podoby a formy DV – vedla Soňa Pavelková;
- metody a styly dramatickovýchovných lekcí, typy lekcí, strukturované drama, DV jako součást projektů – vedla Radka Svobodová;

dvojicích si pak budete vyprávět příběhy o vlastním jméně, ty, které chcete, aby zazněly, a poté představíte toho druhého, nebudete tedy představovat sebe, ale na základě vyprávění nám představíte partnera ve dvojici.

Reflexe: jak nás může jméno nebo oslovení ovlivnit, jak s tím můžeme pracovat...“

- dramaturgie divadla hraného dětmi, hledání tématu, příběhu nebo literární předlohy, práce na konkrétním textu, tvorba scénáře – vedl Alexandr Rychecký (výtvarník, scénárista, režisér a učitel DV na ZUŠ);
- prezentace závěrečných výstupů, vlastní vedení skupiny, reflexe a hodnocení.

Někteří lektori byli pozváni jednorázově, jiní vícekrát, podle potřeby a návaznosti jednotlivých víkendů. Hlavním lektorem byla samozřejmě Dana Jandová, která vedla úvodní, seznamovací víkend podle principů osobnostního rozvoje, svůj oblíbený seminář práce s předmětem a loutkou a kdykoliv, když někdo vypadl nebo nemohl. Na konci kurzu museli všichni účastníci vypracovat závěrečnou práci s praktickou ukázkou a reflexí a na základě toho získali certifikát o absolvování kurzu. *„Skvělé na tom bylo to, že si všechny věci vyzkoušely na sobě, byla to taková škola hrou nebo něco jako zážitková pedagogika. Navíc se vše refletovalo – jak to na ně působilo, co jim to přineslo a také se někdy hodnotilo.“⁴⁴*

Cílem tohoto dvouletého kurzu bylo představit účastníkům prostřednictvím praktických aktivit, her, cvičení, improvizací, aj. dramatickou výchovu a seznámit je se základními principy tohoto oboru. A různým posluchačům přiblížit různé možnosti využití dramatické výchovy nebo jejich metod, ať už ve výuce, v práci s předškolními dětmi, v podobě osobnostního a sociálního rozvoje nebo samostatného předmětu. Z vlastních slov jednotlivých účastníků kurzů během závěrečných reflexí vyplynulo, že pro ně bylo nejdůležitějším to, že si nejprve osvojili potřebné dovednosti a prošli si stejným procesem, jakým si procházejí děti a poté si osvojili metodiku práce s dětmi.

Posledních čtrnáct dní v létě roku 1993 vedla Dana Jandová také několikadenní kurz dramatické výchovy pro učitele a učitelky základních škol. Tyto kurzy tehdy probíhaly po celé republice jako součást přípravy učitelů na nově vzniklý projekt Obecná škola, jehož součástí byl právě předmět dramatická výchova. Tento intenzivní kurz pořádalo a koordinovalo PCVPP (Pražské centrum pro vzdělávání pedagogických pracovníků) a odborně ho garantovaly ARTAMA a STD (Sdružení pro tvořivou dramaturgii). Kurzu se zúčastnily i učitelky z 1. základní školy v Plzni a nabídly Daně Jandové možnost spolupráce formou výuky dramatiky v prvních třídách, proto školní rok 1993/94 učila jedenkrát týdně, jednu vyučovací hodinu, vždy polovinu třídy. *„Chtěla jsem vědět,*

⁴⁴ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 8. 2. 2019

*jestli to, co učím já paní učitelky, opravdu funguje na ty děti, tak jsem to vzala. A hlavně jsem přesvědčená, že dramatická výchova a její principy by měly být povinně zařazeny do všech škol, bez toho, že by si za to měly děti platit.*⁴⁵

Dana Jandová během výuky na 1. ZŠ zúročila své zkušenosti ze ZUŠ. Při jednotlivých hodinách vycházela z osobnostního rozvoje dětí a praktikovala metody a techniky tvořivé dramatiky jako možnosti specifického výchovně-vzdělávacího procesu s přihlédnutím k jejich věku, možnostem chápání a momentálního stavu. Všechny hry a cvičení na začátku školního roku směřovaly k vzájemnému poznávání a kontaktu, vytváření fungující skupiny, k empatii, toleranci, komunikaci a vzájemné spolupráci. Během roku pracovali na hlubším poznání sama sebe, pozic a rolí ve skupině, na prohloubení skupinových vztahů, slovní i mimoslovní komunikaci a učili se vzájemnému sdělování, sdílení i naslouchání. Dále se soustředili na psychofyzické uvolnění, vnitřní napětí i uvolnění a motivaci. Rozvíjeli soustředění, pozornost, smyslové vnímání, představivost a obrazotvornost. Také poznávali, jak správně dýchat, tvořit hlas, správně artikulovat a modulovat řeč. V neposlední řadě se učili základní kultuře pohybu, správnému držení těla, prostorové orientaci a prostorovému cítění, základům rytmického cítění a rytmické i pohybové koordinaci.

Výsledkem roční práce Dany Jandové byl fungující a spolupracující kolektiv, který během tvůrčího procesu, založeného na principech dramatické výchovy, dokázal využít nejen všech dosavadních znalostí a dovedností, ale uplatnil rozvinuté představivosti a schopnosti dokončit tvůrčí činnost během práce na divadelním tvaru. Přičemž práce na divadelním tvaru nebyla cílem, ale cílem bylo umožnit dětem hledat, nacházet, projevovat se a sdělovat prostřednictvím prvků dramatické výchovy.

3.3. OSR a práce s předmětem a loutkou na Pedagogické fakultě ZČU v Plzni

Dana Jandová své mnohaleté bohaté zkušenosti využila při výuce budoucích pedagogů na ZČU v Plzni. V letech 1995 až 2007 externě učila na Fakultě pedagogické nejprve předmět osobnostní rozvoj a od akademického roku 1998/99 vyučovala několik let práci s předmětem a loutkou vždy v posledním ročníku tříletého certifikovaného studia dramatické výchovy.

⁴⁵ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 8. 2. 2019

3.3.1. Osobnostní rozvoj

Předmět osobnostní rozvoj Dana Jandová učila v akademickém roce 1995/96 a 96/97 studenty denního i dálkového studia v rámci blokové nebo víkendové výuky. Do hodin zahrnovala všechny principy osobnostního rozvoje a učila je hlavně přes práci s předmětem, zvukem, rytmem a pohyb. Praktické semináře byly zaměřeny na rozvoj sebeuvědomění (uvědomit si své schopnosti i schopnosti druhých, to že jsme každý jiný), komunikačních dovedností, rozvoj kreativity, smyslového vnímání, také koncentrace a v neposlední řadě sebereflexe. Nabízela možnost na vlastní kůži poznat své osobní dispozice a získat zkušenosti pro práci s lidmi i vedení skupiny a také prezentování vlastních postojů. *„Osobnostní rozvoj je ve vzdělávání budoucích učitelů důležitý, protože jim pomáhá utvářet si a upevňovat nejen svoji, ale i učitelskou osobnost a také pedagogickou jistotu.“*⁴⁶ Cílem Dany Jandové bylo nabídnout studentům v praktických ukázkách dramatické metody a techniky vedoucí k uvědomění a upevňování osobních a pedagogických kompetencí. *„Právě učení se na základě vlastní zkušenosti a prožitku je podle mne nejdůležitější v přípravě studentů na jejich budoucí profesi učitele.“*⁴⁷

Nabízela jim možnost prožít si situace, se kterými se jako budoucí učitelé mohou setkat a podporovala je ve schopnosti na tyto vzniklé situace adekvátně reagovat a umět je vyhodnotit. K zápočtu Dana Jandová vyžadovala závěrečný výstup, kdy při plánování, realizaci i reflexi výukových metod a jednotlivých aktivit i činností, studenti aplikovali získané dovednosti z dramatické výchovy a dalších zážitkových metod výuky. Dana Jandová kladla důraz nejen na osobnostní a sociální rozvoj jednotlivce, ale hlavně na mezilidské vztahy a fungování skupiny. Nenásilnou formou „donutila“ studenty nejen respektovat jeden druhého, ale přijmout a tolerovat potřeby, nároky a touhy toho druhého. Učila studenty se lidsky sblížovat, spolupracovat a stmelit se dohromady jako tým.

Práci se studenty Dana Jandová koncipovala do dvou rovin. Zaprvé v rovině osobnostní, do které spadají psychické funkce (soustředění, uvolnění, vnímání, pozornost, představivost, obrazotvornost, smyslové vnímání, myšlení, komunikace, sdělování a sdílení), schopnosti (inteligence, tvořivost, vyjadřovací schopnosti, řešení problému) a příslušné dovednosti, motivace, zájmy postoje a hodnoty.

⁴⁶ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 18. 2. 2019

⁴⁷ Taktéž

K osobnostnímu rozvoji Dana Jandová převážně používala systém průpravných her a cvičení:

- hry a cvičení rozvíjející uvolnění a schopnost koncentrace nebo přenášení pozornosti;
- hry a cvičení pro rozvoj kreativity, fantazie, představivosti a obrazotvornosti;
- hry a cvičení pro větší poznávání sama sebe i okolního světa;
- hry a cvičení, v nichž se zcitlivuje smyslové vnímání, včetně rytmického cítění, dynamiky a také prostorového cítění;
- hry a cvičení prohlubující pohybové dovednosti – držení těla, základní kultura pohybu, orientace v prostoru, rytmická a pohybová koordinace, schopnost pohybového vyjádření;
- hry a cvičení na rozvoj hlasového projevu (dech, tvorba hlasu, artikulace, modulace řeči), řečových dovedností (kultura a technika mluvy) a především schopnosti a dovednosti komunikovat slovem;
- hry a cvičení rozvíjející jazykové cítění a barvitost mluveného projevu;
- hry a cvičení na rozvoj paměti, logického myšlení a strategie myšlení.

Zadruhé v rovině sociální, která se týká vytváření skupiny, pravidel a hranic dané skupiny (způsob jejich utváření, dodržování), pozic, rolí a vztahů ve skupině⁴⁸, její dynamiky, vzájemné spolupráce, komunikace a schopnosti dorozumění se a vzájemnému pochopení⁴⁹, schopnosti empatie a tolerance, umění reflexe i sebereflexe a chuti poznávání lidí, života atd. V rámci sociálního rozvoje pokládala Dana Jandová za nejdůležitější:

⁴⁸ Ukázka konkrétní aktivity jedné z hodin, kterou vedla Dana Jandová: „*Sedni si na židli, tak jak to vypadá a jak se cítíš při hodině českého jazyka, psychologie, matematiky... Reflexe: Kdo jste si kam sedl, s kým a proč, jak daleko od katedry, jak jste otočení k učiteli, jestli čelem, nebo bokem, jestli se někdo bojí a krčí se vzadu, proč to tak je, z čeho to vzniká...*“

⁴⁹ Ukázka další aktivity z hodiny, kterou opět vedla Dana Jandová: „*Ve dvojicích si vyzkoušíte přesnost instrukcí, kdy jeden z vás staví ze stavebnice podle instrukcí toho druhého (vezmi červenou kostku a postav ji na kraj, na červenou postav modrou a vedle červené bílou....) a pak se vyměníte. Reflexe: Co ti vyhovovalo víc (stavět nebo dávat instrukce), jak si se cítil, jak ti to šlo, co pro tebe bylo důležité...*“

- dramatické hry a improvizace, se situacemi, v nichž jde především o řešení problému nebo konfliktu a kde účastníci vstupují do rolí a jednají v nich;
- dramatické hry a improvizace, rozvíjející schopnost charakterizace;
- dramatické hry a improvizace s příběhy, k nimž lze čerpat náměty jak z reálného života, vlastních zkušeností, tak z literárních předloh.

3.3.2. *Práce s předmětem a loutkou*

Na katedře pedagogiky ZČU v Plzni vzniklo v akademickém roce 1998/99 v rámci bakalářského studia tříleté certifikované studium dramatické výchovy, o které se zasloužil Roman Černík. Dana Jandová v rámci třetího ročníku učila vždy v letním semestru volitelný předmět Práce s předmětem a loutkou. Výuka měla probíhat jedenkrát týdně na půdě fakulty, ale katedra Daně Jandové povolila blokovou výuku v její ZUŠ ve Skvrňanech jedenkrát za měsíc pátek, sobota. *„Protože to byl volitelný předmět, tak se tam sešli studenti, kteří o to měli zájem. Byli moc šikovní a dokonce z té jedné skupiny vznikl soubor.“*⁵⁰ Na konci každého roku byl k zápočtu vyžadován závěrečný výstup, krátká ukázka využití předmětu nebo loutky při práci s textem.

Dana Jandová považovala za základní předpoklad pro práci s předmětem a loutkou schopnost citlivého pozorování a vnímání světa kolem sebe a schopnost zachycení a následně tvořivého zpracování a sdělování vlastních pocitů, prožitků a poznatků právě skrze hru s předmětem nebo loutkou. *„Předměty, které nás obklopují, mají nějaký význam, mluví na nás tvarem, materiálem, hrubostí, zvukem, dokonce vůní a hlavně možností svého využití a uplatnění, proto je potřeba to využít.“*⁵¹

Společnou práci během jednoho semestru rozdělila do dvou částí:

- Předmět v dramatické výchově
 - hru s předmětem (jednotlivé formy hry s předmětem – předmět jako konkrétní věc, jako rekvizita, jako zástupný předmět nebo rekvizita, předmět jako znak nesoucí sdělení, jako loutka, zástupná nebo improvizovaná loutka);

⁵⁰ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 18. 2. 2019

⁵¹ Taktéž

- práci s předmětem jako součást dramatické hry (iluzivní a neiluzivní způsob práce s předmětem, vztah k předmětu a jeho vyjádření, proměny předmětů, oživení, vše v souvislosti se zvukem, rytmem, pohybem);
 - smysl práce s předmětem v dramatické výchově;
 - přínos práce s předmětem k všestrannému rozvoji studentů a možnosti využití těchto forem práce s předmětem pro krátké výstupy se studenty.
- Loutka
 - specifika loutkového divadla a smysl práce s loutkou v MŠ, ZŠ, ZUŠ;
 - seznámení a osahání si různých typů loutek;
 - výroba jednoduché loutky (např. vařečkové, plošné, kornoutové, prstové);
 - pravidla oživení loutky (pohyb, gesta, fázování, rytmičnost loutky, řeč loutky...);
 - dramatická hra s loutkou (cvičení, etudy, hry) určená k rozvoji jednotlivých dovedností při oživování loutek;
 - práce loutkoherce při odkrytém vodění loutek (jeho vztah k loutce, k partnerům a ostatním postavám hry, různé možnosti vyjádření těchto vztahů).

Důležitá byla pro Danu Jandovou také motivace a chuť k práci, protože oživení jakéhokoli předmětu nebo loutky, hledání a zkoušení dalších možností, které nám dovolí daný předmět nebo loutka, závisí na chuti pořádku si hrát, vymýšlet a přemýšlet. Na začátku se pracovalo s předměty na základě vjemů, pocitů jen pohybem, zvukem a beze slov. Teprve poté přišly na řadu věty a krátké texty, které svým obsahem a významem evokovaly určité představy, možnosti vyjádření a ztvárnění.

Práce s loutkou spočívala v seznámení s loutkami, které byly k dispozici v ZUŠ – plošné loutky, kornoutové loutky, maňásci, stolové loutky, manekýni, spodové loutky, marionety i javajky. Studenti se je učili vodit a oživit. Pracovali na krátkých etudách a improvizacích beze slov, vymýšlely situace a příběhy a postupně je doplňovaly textem. *„Jakmile získáte tu citlivost a vnímavost*

*přes předmět, uvědomění si emocí, významu, rychlosti, tak automaticky začnete i tu loutku krásně cítit a vodit. Bez toho ty loutky nefungují a jsou ploché, bez výrazu.*⁵² V etudách a cvičeních postupně zkoušeli, co může loutka umět: chodit různým způsobem, tempem, přijít, odejít, zastavit se, otáčet se, sednout si, lehnout si atd. Loutka také mluví, zpívá a vydává další zvuky, vnímá všemi smysly, přemýšlí, uvědomuje si, reaguje na podněty a jedná.

Svým žákům Dana Jandová vždy připomínala, že loutka má oči, ale nemá mimiku a gesta, proto se veškeré věci musí vyjádřit přes pohyb loutky, a to i příchodem a odchodem. *„Protože základním předpokladem pro oživení předmětu nebo loutky je pohyb, který je dominantním vyjadřovacím prostředkem (poté zvuk a slovo) pro vyjádření jednání, vztahů, charakterů, pocitů. Jakýkoli předmět se může stát loutkou (dialog čepic) nebo metaforicky zastupovat dramatickou postavu (šála – had), ale ožije, až když se hýbe, vidí, slyší, cítí, myslí a jedná.*⁵³

Dana Jandová začínala od nejjednodušších her a cvičení s předměty, které loutky zastupují. Používala se studenty jakýkoli předmět ve třídě, případně předmět, který si našli venku nebo vyrobili.

Pro bližší představu příkládám dvě ukázky konkrétní práce jedné z hodin, které Dana Jandová vedla:⁵⁴ *„Najdi si tady v místnosti předmět, aby vyjadřoval teď tvoje momentální rozpoložení a zvukem nám to dej najevo. Stoupni si do místa, kde je ti dobře – najdi si svůj kout a předmět a tím předmětem a jeho zvukem a určitým rytmem dej najevo, jak se cítíš. (např.: v koutě pomalé ťukání tužky – smutek, únava, nuda; jinde v místnosti lžičkou cinkání o topení v nepravidelném, ale rychlejším rytmu – dobrá nálada, těšení, zvědavost).“*

„Najdi si předmět a pak místo, se kterým ten předmět souzní – se dřevem, s kovem, plastem a kde to rezonuje, kde se ti to bude líbit, tak tam zůstaň a začni vyťukávat rytmus. Kdo chce tak se s jiným předmětem na jiném místě přidá a vznikne taková zvuková etuda. Jeden udává rytmus, a kdo chce tak se přidá. Společně se může zesilovat nebo zeslabovat a dávat najevo určité nálady, emoce... Jde to dělat i do básničky, do textu.“

Jak vyplývá z ukázek výše, předmět nejprve funguje jako prostředník pro vyjádření rytmu (vyťukávání rytmu rozpočítadla, říkadla, básničky tužkou nebo

⁵² Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 18. 2. 2019

⁵³ Taktéž

⁵⁴ Taktéž

lžičkou, dvěma o sebe, každou jiný rytmus), později se předmět stává rekvizitou, kdy si studenti předávají tužku nebo lžičku, ke které zaujmou nějaký postoj (chci ji jen pro sebe, štítím se jí, je mi lhostejná), za určitých okolností (nemám čas, je vzácná, jsem tu úplně sám), na jejichž základě ji přijímají a posílají dál. Předmět se také může stát partnerem v dialogu, kdy nejprve zůstává němým, neživým, pouze student ho oslovuje a stává se tak specifickým způsobem využitou rekvizitou (dialog s malou lžičkou, která nedosáhne na dno hrnečku, tužka, která není k nalezení). Dále se předmět může stát čímkoli jiným, je zástupnou rekvizitou (tužka nebo lžička se může proměnit v mikrofon, paličku, zrcátko, hřeben), což je předstupeň toho, aby se předmět stal loutkou, která existuje sama osobě a student jí dává hlas, pohyb, schopnost vnímat, myslet, cítit, reagovat (čisté lžičky v příborníku, špinavé lžičky v myčce, ořezané tužky v penále, zlámané tužky v kelímku), mohou mít stejnou nebo rozdílnou povahu, charakter, zaujímat rozdílný postoj... V neposlední řadě může předmět fungovat i jako zástupná loutka, ale kromě oživení musí navíc sdělit, v co se proměnil (rozbitá věc, zvíře, pohádková postava – princezna/lžička, královna/vidlička, král/nůž, chůva nebo pohádková babička/velká lžice, ježibaba/špinavá, zkroucená nebo rezavá velká lžice).

Jeden rok Dana Jandová společně se studenty pracovala na krátkých textech, aforismech Jana Vodňanského z knížky *Důvěrná sdělení*. Společná práce začínala jednoduchým zadáním: „Vyberte si některý z aforismů a k němu si najděte předmět, kterým byste dokázali vyjádřit to, o co v tom krátkém textu jde. Najít si v tom situaci, která by se tím daným předmětem dala nejen ztvárnit, ale povýšit a podtrhnout.“⁵⁵ Pomocí ožívání předmětů se snažili podtrhnout absurditu krátkých aforismů buď jednotlivým pohybem nebo pohybovou partiturou, zvukem (případně krátkou melodií), temporytmem a samozřejmě vybraným krátkým textem nebo opakujícím se jednotlivým slovem z některého textu. Tím se společně vytvořilo pásmo, kdy jednotlivé aforismy byly propojeny v jeden celek, který měl nejen určitou slovní návaznost a dějovou linku, ale i neméně významný druhý plán, který byl tvořen pohybem a zvukem s určitým vývojem a gradací. Ukázka na konci školního roku v podobě krátkého představení, zaznamenala úspěch nejen u kolegů pedagogů, ale i ostatních studentů v roli diváků, proto se Dana Jandová rozhodla využít tuto zkušenost a předlohu i na semináři v rámci přehlídky Loutkářská Chrudim určený

⁵⁵ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 18. 2. 2019

především vedoucím dětských loutkářských souborů v roce 2009 pod titulem *Od předmětu k loutce a od loutky k předmětu*.

Práce s předmětem a loutkou, spojená s rytmem, zvukem a pohybem byla doménou Dany Jandové, což dokládá nejen opakující se každoroční výuka během let 1999 až 2007 na ZČU, ale i reference a ohlasy samotných studentů.

4. Strípek – loutkové divadlo pro děti hrané dospělými

Jak už bylo řečeno, amatérskému loutkářství se Dana Jandová věnovala od dětství. Začínala jako herečka v souboru Paseka ve Zruči u Plzně. Odtud si přinesla řadu zkušeností a nápadů a získala podnět k založení vlastního divadla. Loutkářský soubor Strípek vznikl na přelomu září a října 1978 a připravoval vystoupení určené pro děti mateřských škol v Plzni – Doubravce. Dana Jandová pro spolupráci oslovila svoji bývalou kolegyni Věru Šperlovou z loutkářského souboru Paseka a šikovnou výtvarnici Janu Švihlovou. Ta později získala do souboru ještě dvě své kamarádky Věru Váchovou a Hanu Součkovou.

Prvním testovacím představením byla pohádka *Koblížek Nafoukánek* podle stejnojmenné knížky Věry Provazníkové. Text dramatisovala Dana Jandová, režírovala a pro představení navrhla závěs s obrázky, které výtvarně doprovázely mluvený text. 2. 3. 1979 se konala premiéra před dětským divákem. Pohádka se pro svou srozumitelnost i formu ilustrovaného vyprávění setkalo s nadšeným přijetím.

I na druhé hře s názvem *Strašpytlové* se významně podílela Dana Jandová – dramatisovala text podle rozhlasové pohádky Markéty Vítkové, režírovala, navrhla scénu, vytvořila maňásky a hrála roli zajíčka. Jednalo se o maňáskovou hříčku, doplněnou veselou melodií a jednoduchou, pro děti dobře zapamatovatelnou písničkou. Už podle názvu je patrné, že tématem inscenace byl strach, který má „velké oči“. Scénu tvořila jednoduchá dekorace s náznakem lesa a studánka. Loutky byly vyrobeny z barevné plsti a plyše a zvláštností bylo provedení medvídka, protože ten byl ušitý na dvě ruce – tedy dvouručák, aby lépe odpovídal proporcemi a velikostí ostatním maňáskům. Kromě zajíčka se v pohádce objevilo i prasátko a medvídek, kteří se společně polekali vlastního odrazu na hladině studánky a utíkali z lesa pryč. Zachránil je kamarád Honzík, který jim ukázal, že to nebyla strašidla, ale oni sami a že se nemají čeho bát.

Rok 1979 znamenal v dějinách souboru významný přelom – soubor dostal od svého zřizovatele⁵⁶ příslib poskytnutí finančního příspěvku a z 64. mateřské školy přibyla nová členka – výborná hudebnice Marie Bláhová.

Ve třetí inscenaci *Cukrářská pohádka* od Ljuby Štíplové se Dana Jandová podílela na úpravě textu, podle návrhu Richarda Landera vyrobila loutku Šotka, byla vypravěčkou a společně s Jaroslavem Hrubým, který vyrobil scénu, se podílela

⁵⁶ Odbor školství národního výboru města Plzně.

na režii. O víkendu 17. a 18. 3. téhož roku se soubor zúčastnil s *Cukrářskou pohádkou* své první přehlídky v rámci II. ročníku přehlídky individuálních výstupů s loutkou v Praze. Porota v čele s předsedou Vojtěchem Cinybulkem ocenila především její výtvarnou stránku, cit a zaujetí pro práci s loutkou i velmi dobré režijní pojetí, proto doporučila tento výstup k přímému postupu na Loutkářskou Chrudim.

V plzeňských novinách *Pravda* vyšel o tomto účinkování souboru pochvalný článek s názvem *Západočeši úspěšní*. Po takovém úspěchu bylo načase vymyslet název souboru. Byl vybrán název *Střípek*, a to hned z několika hledisek: střípy znamenají štěstí, střípek, se kterým si děti rády hrají a střípek v mozaice s obrázkem pohádky. Program a náplň činnosti souboru hezky vystihují úvodní slova v kronice: „*Najdou-li děti barevné sklíčko – stačí malý střípek – a podívají-li se přes ně, uvidí vše krásnější... My máme pro ně také Střípek. Co střípek, to pohádka, co střípek, to hra. Mnoho barevných střípků najdeme a sestavíme, abychom je věnovaly dětem pro radost.*“⁵⁷

Ve školním roce 1979/80 obohatila soubor nová členka Ivana Faitlová, která psala poezii pro děti, zpívala a hrála na kytaru. Později přibyla ještě Ilona Košanová a na repertoáru se objevily dvě inscenace.

První byla dramatinizace na motivy rozhlasové pohádky Drahuše Černé *O žlutém kachňátku a černém koťátku* v úpravě i režii Dany Jandové. Jedná se o krátký a jednoduchý příběh zvířátek, která spolu žijí na jednom dvoře, vzájemně se poznávají a pomáhají si. Inscenace byla provedena jako stolní hra s loutkami z bambulí na nitích na způsob marionet.⁵⁸ Loutky i scénu navrhla a vyrobila společně se souborem Dana Jandová. Scénu tvořil nízký stůl pokrytý jednobarevným plátnem, dekorace s náznakem dvora, plot a na druhé straně rybník. Kromě kachňátka a koťátka uvedených v samotném názvu, se v pohádce objevuje i štěňátko, vrabec a dva vypravěči, kteří uvedou diváky do příběhu a zároveň staví scénu a místy děj komentují nebo dovysvětlují. Představování kachňátka a koťátka doplňuje jednoduchá a melodická písnička, která se opakuje vždy při přechodu loutek k rybníku, k plotu nebo zpět do dvora.

⁵⁷ Kronika souboru *Střípek*.

⁵⁸ Loutky byly vyrobeny z chemlonových bambulí sestříhaných do různých velikostí. Hlava s tělem loutky byla spojena drátem tak, aby měla možnost pohybu. Oči byly barevné knoflíky upevněné na protaženém drátu skrz bambuli. Doplnky, jako tlapky, křídla, zobáčky, byly uháčkované. Tlapky loutek byly zatíženy kovovým válečkem, aby dobře chodily a třepetání křídel bylo znázorněno pohybem prstů na ruce, na kterých byly navlečeny kroužky, které byly našité na křídlech.

Druhá byla veršovaná pohádka Ljuby Štíplové z cirkusového prostředí založená na slovních hříčkách a jazykolamech v režii Dany Jandové, doplněná pestrou hudbou Ivany Faitlové *O drakovi Elcepelce*. Příběh vypráví o jednom cirkusu, kde měli kromě ostatních zvířat i draka, ale tenhle drak pěkně „dračil“. Chodil tajně principálce na cukr, rozinky a buchty, strašil děti a hlavně mluvil dračí řečí (v jazykolamech). Nakonec draka „zkrotil“ kluk, který ho přechytračí v jeho vlastní řeči – zaželezilo-li se železo, či nezaželezilo-li se železo.

V této inscenaci byla použita velká loutka draka s otvírací tlamou, vystříhaná z molitanu, aby byla lehká a pružná. Ostatní postavy (principál, principálka a kluk) hráli „živí“ herci s použitím převleku nebo jen kostýmního znaku. Hrání se na otevřené jevišti s jedním paravánem v pozadí, za kterým se měnily převleky jednotlivých herců a braly i odkládaly rekvizity (utěrka, váleček, vařečka, buchty, miska s rozinkami). Celkovou cirkusovou atmosféru dotvářelo použití trubky, bubínku, řehťačky, pískání a samotné vyvolávání pana principála.

V únoru 1980 se uskutečnila městská loutkářská přehlídka, při níž obě inscenace uspěly. Porota přehlídky objížděla jednotlivé soubory a pohádku *O drakovi Elcepelce* hodnotila velmi vysoko. Tato pohádka byla natočena i pro vysílání plzeňského rozhlasu a 30. dubna byla prezentována v rámci jedné z pravidelných přednášek Dany Jandové o práci s loutkou pro učitelky mateřských škol, tentokrát v Klatovech.

Další školní rok 1980/81 přinesl změny ve složení souboru, Dana Jandová však vedoucí zůstala. Novou inscenací byla *Hrajeme si s míči*, v níž zazněla autorská poezie Ivany Faitlové doplněná hudbou. Místo loutek hrály nafukovací míče.

Od ledna 1981 spolupracoval Střípek s Kulturním střediskem Centrum v Plzni – Doubravce. Soubor tím získal stálé prostory a byly odstraněny problémy se stěhováním rekvizit na jednotlivé mateřské školy. Zároveň se ustálil přesný program pro hraní jednotlivých představení – hrálo se dvakrát do měsíce.

Druhým představením byla Ladova pohádka naruby pod názvem *Jak moucha přemohla sedm krejčích a dva obry*. Dana Jandová k této inscenaci napsala scénář, vyráběla loutky a scénu, ujala se režie a hrála roli Mistra. Tato inscenace získala první cenu na krajské přehlídce amatérských loutkářských souborů v Horním Slavkově. Díky těmto úspěchům se soubor zúčastnil celostátní přehlídky v Žilině a 30. Loutkářské Chrudimi. Na přehlídce dětských amatérských souborů v Kutné Hoře Dana Jandová získala cenu za výtvarné zpracování této pohádky. V březnu

1981, u příležitosti Dne učitelů, byla Dana Jandová oceněna za úspěšnou práci ve školství a kultuře vládou a Ústřední radou odborů.

Školní rok 1981/1982 byl spíše ve znamení individuálních výstupů, na kterých se Dana Jandová podílela převážně jako režisérka, scénografka nebo autorka loutek.

Ve školním roce 1982/83 Dana Jandová několikrát přepracovala motivy pohádky Zdeňka Karla Slabého *O Ládičkovi Ladičkovi a pěti princeznách*, do které zakomponovala společně s Ivanou Faitlovou písničky a vytvořila největší a nejkrásnější stolové loutky v dějinách souboru. V konečné verzi pohádka dostala název *O zpěvavém království a zlém čaroději*.

Tato inscenace zaznamenala úspěch na městské přehlídce, na krajské soutěžní přehlídce amatérských loutkářských souborů v Horním Slavkově a celý soubor byl nominován jako náhradní na národní přehlídku do Chrudimi. Zúčastnil se s ní i přehlídky Divadelní Chodovraty roku 1984. Dana Jandová během těchto soutěží získala ocenění za realizaci autorské pohádky, diplom za režii, dramaturgii, Ivana Faitlová za hudební složku a dramaturgii.

V prosinci roku 1983 získala Dana Jandová a Ivana Faitlová od města Plzně čestné uznání u příležitosti Roku českého divadla. Celý soubor pak byl vyznamenán čestným uznáním ministra kultury.

Inscenace *O Palečkovi*, uváděná v sezónách 1983/84 a 1984/85, byla jediná inscenace Střípku, která nebyla vlastní dramaturgií – jedná se o dramaturgii Karla Nováka. Kromě dramatického textu si soubor vypůjčil scénu i loutku Palečka, tu převzal z divadla Paseka ze Zruče. Dana Jandová tuto hru pouze režírovala.

V roce 1984/85 se úspěšně hrála inscenace *O Palečkovi* a pokračovala práce z předchozího školního roku na pohádce na námět Františka Nepila. Oficiální název tohoto zpracování zněl *Jak se léčí princezny*. Za její realizaci si soubor přivezl první místo z městské soutěžní přehlídky i cenu za ztvárnění hry, hudební i pěveckou složku. Z krajské přehlídky v Kraslicích si Dana Jandová přivezla cenu za režii a Ivana Faitlová za hudební složku.

V únoru 1985 byly souboru Střípek přiděleny prostory, pro budoucí stálou scénu, ve Staniční ulici v areálu bývalých jeslí při 54. mateřské škole. Práce na úplně nové scéně vyplnily velkou část školního roku 1985/86. Ale také se hrálo, hlavně obě pohádky z předešlého roku.

V dubnu 1985 Ivana Faitlová napsala novou pohádku *Hurá do Afriky* a nabídla ji souboru. Moc se líbila a do konce školního roku proto byla navržena scéna, loutky a Dana Jandová se ujala výpravy a režie.

V následujícím roce se na této pohádce dále pracovalo – došivaly se loutky a sháněly rekvizity. Soubor byl obohacen o další herečku Olgu Jandovou (snachu Dany Jandové) a Roberta Kopeckého, který zajišťoval techniku. Těsně před městskou přehlídkou se konala premiéra pohádky. Reakce dětí byla výborná, soubor si odvezl hlavní cenu a postoupil na krajskou přehlídku do Kraslic. Tam inscenace sice neuspěla, ale v květnu na Divadelních Chodovratech zabodovala a soubor byl pozván do Prahy. V červnu 1987 se v Hrádku u Rokycan konala loutkářská dílna, zde soubor tuto pohádku zahrál a Dana Jandová s Jaroslavem Hrubým na její téma připravili dílnu pro děti.

Zlomovým rokem v dějinách Střípku byl rok 1987/88. Přibyl nový mužský člen souboru Václav Pytlík a 11. 11. 1987 byla po dvou letech práce desetičlenného souboru oficiálně otevřena v areálu 54. mateřské školy ve Staniční ulici stála loutková scéna. Zahajovacím představením byla pohádka *Hurá do Afriky*. Měla takový úspěch, že 21. 11. byla její část natočena Československou televizí společně s rozhovorem s Danou Jandovou.

Otevření nové scény ve Staniční ulici přineslo souboru možnost většího počtu odehraných představení za měsíc (oproti předchozím dvěma představením za měsíc mohl nyní hrát dvakrát více) a tím zvýšení popularity. Od ledna se zkoušely dvě nové inscenace – a to *Pan Cecil Brum a jeho dům* od Paula Grovese a *Co se stalo na borůvkové pasece aneb s čerty nejsou žerty* od Markéty Pechové.

První jmenovaná pohádka získala hlavní cenu na městské přehlídce v únoru 1988, postoupila do krajského kola a byla vybrána do užšího výběru pro Loutkářskou Chrudim. Na doporučení poroty byla tato inscenace celá autorsky přepracována a pod novým názvem *Nesmysl! Nesmysl!?* z krajského kola postoupila na národní přehlídku. Na Loutkářské Chrudimi přepracovaná pohádka slavila triumf a Dana Jandová si odvezla cenu za tvůrčí podíl na inscenaci.

Školní rok 1988/89 přinesl novou upravenou verzi pohádky *Jak se léčí princezny*, kterou na námět pohádky *O hodné sani a zlé princezně* Františka Nepila napsala v roce 1983 Ivana Faitlová. Dana Jandová inscenaci režírovala, udělala několik textových změn a do děje nastoupil drak, o kterém se dříve jen mluvilo.

Na přehlídkách inscenace neuspěla, ale přesto s ní jako s doplňkovým představením soubor jel do španělské Tolosy, kam byl pozván s pohádkou *Nesmysl! Nesmysl!*

Druhou inscenací tohoto roku byly *Renesanční písně*. Šlo o loutkovou ilustraci francouzské lidové písničky, pro kterou Dana Jandová vyřezala nádherné totemové loutky a kterou režírovala. Nešlo vlastně o loutky v pravém slova smyslu, ale jakési stylizované figury, vzdáleně připomínající staré slovanské bůžky, které symbolizovaly lásku mezi mužem a ženou. I tato inscenace byla zařazena na program mezinárodního loutkářského festivalu ve španělské Tolose v listopadu – prosinci 1989.

Velkým oceněním práce souboru byla pozvánka Ministerstva kultury na zahraniční zájezd do Francie a Španělska. V rámci tohoto turné navštívil soubor Střípek města Nîmes, Limoges, Tolosa, Irún, Aix-en-Provence a odehrál 18 představení nejen pro děti z mateřských a základních škol, ale i pro dospělé. Ačkoli nebyla představení překládána, děti byly jen ve zkratce seznámeny s obsahem a děti reagovaly úplně stejně jako u nás a pohádky sklidily velký úspěch.

Ivana Faitlová ve školním roce 1989/90 napsala veršovanou pohádku *O zlatém copánku* (na motivy knihy Věry Provazníkové *Petruška a baba Jaga*). Scénu i loutky vytvořila Dana Jandová, a také pohádku režírovala. Přes městskou a krajskou přehlídku se soubor probojoval až na národní přehlídku v Litvínově a vystoupil s ním také na 39. Loutkářská Chrudimi. Tato inscenace se hrála několik let v mateřských, základních školách i kulturních střediscích, dokonce i ve Francii.

Tatáž autorka napsala v následujícím školním roce 1990/91 baladu *O Uladinovi a krásné Omně*. Tentokrát vznikla na motivy tatranské národní pověsti ve zpracování Václava Cibuly. Poprvé v historii souboru jde o myšlenkově závažnější text a navíc určený pro starší věkovou kategorii. Inscenaci režírovala Dana Jandová a podílela se na návrhu scény i loutek, které poté vyřezala. Nastudování nové hry pomohla i rozšířená mužská část souboru (Luboš Karais, Jaroslav Salfický, Pavel Pták), protože v mužském podání lépe vynikly mužské role a také stěhování a stavba náročné scény se stala jednodušší. V městské soutěži získal Střípek cenu za režijní zpracování, ocenění za texty a loutkové výkony. Soubor postoupil na jubilejní 40. Loutkářská Chrudim, odtud si přivezl cenu za kultivované inscenační zpracování baladického žánru. Hra vyšla v nakladatelství Dilia roku 1992.⁵⁹

⁵⁹ FAITLOVÁ, Ivana. *O Uladinovi a krásné Omně: loutková hra na motivy pověsti Václava Cibuly*. 1. vyd. Praha: Dilia, 1992. 40 s. ISBN 80-203-0275-1.

Druhá inscenace *Romantické písně* – pásmo ilustrované loutkami, navazující na úspěšné *Renesanční písně*, byla určena starším dětem a dospělým. V souboru se objevila i další novinka. Po domluvě s odborem školství začal Střípek hrát za honorář – 4 Kč za osobu a při zájezdech 300–500 Kč za odehrané představení. Za vybrané peníze byly nakoupeny reflektory a jiné potřebné věci k výrobě loutek, kulís atd.

V květnu 1991 byl soubor požádán mateřskou školou Descartes v Limoges, aby ve Francii odehrál svá představení. Inscenace *O Uladinovi a krásné Omně* sklidila velký úspěch.

Mužský prvek souboru se uplatnil i v nové sezóně 1991/92 především v nové inscenaci *Zlaté kapradí*, kterou podle předlohy Jana Drdy upravila a režírovala Ivana Faitlová. Loutky (marionety) vyrobila Dana Jandová společně s Václavem Pytlíkem a scénu navrhl Jaroslav Hrubý. Po řadě úspěchů na jednotlivých přehlídkách získala pohádka *Zlaté kapradí* postup na národní přehlídce 41. Loutkářskou Chrudim.

Loutky z této pohádky, ale i z několika předchozích, prezentoval Střípek na výstavě pořádané v lednu 1992 u příležitosti 100. výročí narození Josefa Skupy a 80. výročí narození Jiřího Trnky v plzeňské galerii Esprit. Soubor se také účastnil dílny amatérských loutkářských souborů, kde inscenace *Zlaté kapradí* tvořila látku pro rozborový seminář.

Na začátku nového školního roku 1992/93 předala Dana Jandová post vedoucí souboru své kolegyni Ivaně Faitlové, ale i nadále se Střípkem spolupracovala jako hostující výtvarnice nebo herečka. Například vyrobila loutky do nové inscenace ve stylu jarmarečního divadla maňáskové „rakvičkárny“ *Klobásová komedie aneb hamty, hamty, hamty*. Vedle řady ocenění včetně hlavní ceny na 42. Loutkářské Chrudimi se soubor s touto komedií představil na přehlídkách Přelet nad loutkářským hnízdem v Praze, FEMAD v Libici nad Cidlinou a na národní přehlídce Scénická žatva ve slovenském Martině. V prosinci roku 1992 pak vystoupil na profesionální scéně plzeňského divadla Alfa. V březnu roku 1993 se Střípek stal spolkovým divadlem. Založení spolku nevyvolala touha členů souboru přejít na profesionální dráhu, ale prostá ztráta zřizovatele, kterým byl doposud plzeňský odbor školství.

4.1. Popis několika nejvýznamnějších inscenací

Inscenace souboru Střípek stavěly na psychologii dětí předškolního věku, na jejich možnosti chápání. Proto měly zvláštní charakter a představovaly specifický proud v amatérském loutkovém divadle. Loutka pouze neilustrovala text, ale skutečně

oživala a komunikovala především pohybem, scéna podněcovala dětskou fantazii a pohádka promlouvala k dětem jejich řečí. Představení poskytovala dětem nejen nové zážitky, ale i podněty a inspiraci k dalším hrám. Pomáhala jim tříbit vkus, probouzela jejich zájem o okolní svět, trochu vychovávala a hlavně rozvíjela jejich osobnost po všech stránkách. Což potvrzuje i zápis v kronice souboru Střípek, který napsala předsedkyně poroty Jana Halířová společně s dalšími členy Jaroslavem Hrubým, Romanem Kyselkou a Janou Zemanovou po krajské přehlídce v Kraslicích roku 1985.⁶⁰

Pro tuto kapitolu jsem se rozhodla vybrat jen ty inscenace, které zaznamenaly větších úspěchů a dostaly se až na národní přehlídky či zahraniční festivaly. Bohužel se z tohoto období nedochovaly žádné obrazové materiály, a to ani v soukromých archivech samotných aktérů a ve většině případů ani původní předlohy nebo scénáře. Proto většinou vycházím ze zápisů kroniky souboru Střípek, osobních rozhovorů s Danou Jandovou, Martinou Hartmanovou (dříve Jeníčkovou) a Ivanou Faitlovou. Pravdou je, že skoro po čtyřiceti letech i jejich vzpomínky už nejsou úplné, proto se spíše uchyluji jen k popisům, často jen výtvarného řešení celé inscenace. Ale vzhledem k tomu, že scénografie (návrhy a realizace scény, loutek, kostýmů, rekvizit a dokonce i svícení) byla doménou Dany Jandové⁶¹ a v této oblasti získala i řadu ocenění, myslím si, že to o její práci vypovídá to podstatné.

4.1.1. Cukrářská pohádka

Dana Jandová napsala tuto vlastní adaptaci pohádky podle námětu Ljuby Štíplové, podle návrhu Richarda Landera vyrobila textilní, tzv. polštářovou loutku Šotka, kulisy a hrála roli vypravěče. Režie se ujal, společně s Danou Jandovou, Jaroslav Hrubý, který navrhl a vyrobil scénu v podobě jednoduchého paravánu. Kromě městské a krajské přehlídky soubor s *Cukrářskou pohádkou* vystoupil i na II. přehlídce individuálních výstupů s loutkou v Praze, pořádanou skupinou amatérských loutkářů Svazu československých divadelních ochotníků. Porota ocenila výtvarnou stránku,

⁶⁰ Kronika souboru Střípek: „Loutkářský soubor Střípek hraje pouze pro děti předškolního věku a tím je dán i způsob a styl celé jeho práce. Hraje jednoduché a dětem srozumitelné hříčky, časově omezené schopností dětského vnímání a soustředění. Nesporným kladem souboru je to, že se snaží jít vlastní cestou, hledat nové texty, které si upravuje na svoje podmínky, sami si vyrábí loutky i scény.“

⁶¹ Zřejmě to souvisí i s jejími vlastními slovy, když popisuje: „Když se mi dostal do ruky text, tak jsem ho přečetla a musela jsem v něm vidět nějaké obrazy, ať už situací, co by se tam mělo odehrávat, nebo obrazy scény či loutek, v některých případech i kostýmů.“ Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 15. 12. 2018

režii, přístup k dětem i novou formu provedení pohádky a vybrala soubor k účasti ve finále 28. Loutkářské Chrudimi. V kronice souboru je u této inscenace přiložený článek z bohužel nejmenovaného časopisu z roku 1979, kde se píše: „*V sobotním odpoledni vystoupily jako první učitelky mateřských škol z Plzně s Cukrářskou pohádkou L. Štíplové. Čistá výprava a pěkný přístup k dětskému divákovi působily dobrým dojmem; také animace loutek byla na výši.*“

4.1.2. *Jak moucha přemohla sedm krejčích a dva obry*

Dana Jandová napsala scénář inscenace na motivy pohádky Josefa Lady. Vyráběla scénu, loutky a kulisy, zahrála si roli Mistra a vše zrežiovala. Pro tuto inscenaci Dana Jandová zvolila nový typ loutek. Těla a hlavy všech sedmi krejčků vyrobila z kartónových válců (rolí od koberců nebo PVC), vlasy, vousy z provázků a také haleny krejčků upletla z provázků. Tento typ loutek vyžadoval zručnost při vodění – jedna ruka byla zdola zasunuta do válce, druhá mohla pohybovat rukama loutky. Kývavý pohyb hlavy umožňovalo volné spojení s krkem.

Loutky krejčků, které byly voděny jako maňásci za paravánem, doplňovaly dva „živáci“ herci v roli obrů, kteří měli stejně výtvarně zpracované masky – papírové válce. Kostým tvořily dlouhé bílé noční košile, které byly vzadu rozstřižené, aby se do nich dalo zepředu rychle vklouznout a zapnout na suchý zip. Na rukávech byly našité velké rukavice vyplněné molitanem, které evokovaly velikánské obří ruce. Stejně pojaty byly i nohy obrů – nazouvací bačkory ve tvaru obří tlapy.

V celé inscenaci byl zcela zásadní zvuk a rytmus, kdy jednotlivé pohyby krejčků byly synchronně doplněny zvuky a navíc v určitém rytmu (chůze po scéně, jednotlivé i hromadné příchody nebo odchody, určité pohybové partitury), stejně jako objevování rekvizit na scéně nebo samotný souboj obrů. Například scéna, kdy všech sedm krejčků dostává své mističky s jídlem – nejprve se ozval zvuk bubnu, poté se všech sedm krejčků pohnulo stejným směrem a objevila se první mistička ozvučena trianglem, kterou si vzal první krejčik do ruky. Opět zvuk bubnu a otočení šesti krejčků, mistička za zvuku trianglu a tak se to opakoval v daném rytmu a pomalu se zrychlovalo, až měli mističky všichni. Podle vlastních slov Dany Jandové, dostala inscenace díky této rytmizaci, ozvučení a pohybovým partiturám nejen spád, ale i určitou dávku vtipu.

9.-13. 2. 1981 se konala městská loutkářská přehlídka, kterou soubor Střípek vyhrál. S touto pohádkou postoupil na krajskou přehlídku amatérských loutkářských souborů do Horního Slavkova (20.-22. 3. 1981), kde získal první cenu.

V novinách PRAVDA 16. 4. 1981 napsal Alois Tománek, ředitel Divadla dětí Alfa: „Hlavní cenu si odvezl soubor *Střípek učitelek plzeňských mateřských škol*. Upozorňuje na sebe již několik let a má za sebou úctyhodnou řadu her pro nejmenší diváky. V soutěžním představení zaujal samostatným tvůrčím a invenčním autorsko-režijním přístupem, projevil vysokou kultivovanost ve všech složkách hereckého projevu. Za herecké výkony, které podala například Ivana Faitlová a Dagmar Jandová, by se nemusel stydět žádný profesionální herec.“

Na základě úspěchů z krajské přehlídky amatérských loutkářských souborů jel soubor *Střípek* s pohádkou, *Jak moucha přemohla sedm krejčích a dva obry* do Žiliny na celostátní přehlídku 10. Bábkářská Žilina a na celostátní přehlídku 30. Loutkářská Chrudim. Porota představení vytkla málo dramatičnosti a akčnosti během souboje obrů, který se tím pádem porotě jevil jako statický, nebo jen s prvky náznaku. Dana Jandová při společném rozboru vysvětlila a také obhájila proč tomu tak bylo: „Dva metry od dětí se nemůžou ti obři prát doopravdy, to musí být náznakové, komické, aby se ty děti neděsily a nebály.“⁶² Završením byla přehlídka dětských amatérských souborů v Kutné Hoře 10.-11. 10 1981, kde Dana Jandová získala cenu za výtvarné zpracování této pohádky.

4.1.3. O zpěvavém království a zlém čaroději

(na motivy pohádky Z. K. Slabého *O Ládičkovi Ladičkovi a pěti princeznách*)

Dana Jandová upravila text a společně s Ivanou Faitlovou ho doplnily písničkami. Pro tuto hru Dana Jandová vyrobila stolové loutky podobné konstrukce jako v inscenaci *Jak moucha přemohla sedm krejčích a dva obry*. Měly však tělo polepené barevným filcem, plastické obličejí a byly voděny jako stolové loutky za záda. Zároveň se ujala režie a role čaroděje Abrámuse. Představení se poprvé hrálo na velkém otevřeném jevišti a jednoduchou scénou tvořil dlouhý stůl, na kterém se hrálo. Kdo zrovna nehrál, stál vzadu otočený zády k publiku a „tvořil“ černé pozadí.

Z městské soutěžní přehlídky loutkářských souborů 11.-13. 2. 1983 si Dana Jandová odvezla ocenění a diplom za podíl na realizaci autorské pohádky a celý soubor postup na krajskou soutěžní přehlídku amatérských loutkářských souborů v Horním Slavkově, která se konala 15.-17. 4. 1983. Na krajské přehlídce Dana Jandová získala diplom za režii a dramaturgii, za hudební složku a dramaturgii byla oceněna i Ivana Faitlová a celý soubor *Střípek* byl nominován jako náhradní soubor na národní přehlídku do Chrudimi. Nakonec na 32. ročníku Loutkářské Chrudimi

⁶² Osobní rozhovor s Danou Jandovou. Plzeň. 13. 3. 2019

Střípek s touto pohádkou vystoupil v rámci pásma „mateřinkových“ výstupů nazvaném Mininápady. V roce 1984 se s ní účastnili přehlídky Divadelní Chodovraty.

4.1.4. *O Palečkovi*

Dialogizovaný individuální výstup *O Palečkovi* v režii Dany Jandové, byl jedinou inscenací s převzatým scénářem a celou výpravou. Text, scéna i loutka Palečka byla vypůjčena od Jaroslava Hrubého ze souboru Paseka ze Zruče u Plzně. Dana Jandová se pro tento krok rozhodla z důvodu nízkého počtu členek v souboru a pro jistotu Palečka nastudovala v druhé alternaci, kdyby nějaká herečka ještě otěhotněla.

Výtvarně jednoduchou, ale účelnou a skladnou scénu tvořily čtyři rámy upevněné do kříže, které měly na okraji kolečko, aby se lehkým pohybem dala scéna otočit nebo přesunout. Každá část měla jinou barvu (modrobílou, růžovobílou, zelenobílou a žlutobílou) a každá barva znamenala jiné prostředí, jiný hrací prostor. V dolní části byl pruh látky, který šel připnout na vedlejší rám a mohl tak vytvořit kolébku pro Palečka, nebo pole, na kterém Paleček oral. Výstupu Palečka vždy sekundoval výstup živého herce v roli maminky, tatínka, pana krále nebo princezny s určitým kostýmním znakem. „*Jedna herečka vždy vodila a hrála Palečka a ta druhá vzadu za paravánem stála na židli a pomocí jednoduchých atributů, jako královské koruny a žezla hrála krále, s korunkou a zrcátkem nebo hřebenem princeznu a vedla s Palečkem dialog.*“⁶³

S pohádkou *O Palečkovi* se dvojice Monika (Bryšová) Kubná a Ivana Faitlová účastnily oblastní přehlídky individuálních výstupů s loutkou 20. Skupovy Strakonice. Výstup byl vybrán do dalšího užšího kola, ze kterého se sestavoval program pro Loutkářskou Chrudim a uspěl. Pohádka *O Palečkovi* byla opravdu vybrána do finále individuálních výstupů s loutkou v rámci doplňkového programu národní přehlídky amatérských souborů 34. Loutkářská Chrudim. Účast však soubor musel odmítnout, vzhledem k pokročilému těhotenství jedné z hereček. 20. dubna se ještě pohádka *O Palečkovi* hrála na přehlídce amatérské divadelní tvorby Divadelní Chodovraty.

⁶³ Osobní rozhovor s herečkou Martinou Hartmanovou (dříve Jeníčkovou). Plzeň. 11. 2. 2019

4.1.5. *Jak se léčí princezny*

(pohádka na námět Františka Nepila *O hodné sani a zlé princezně*)

Text upravila Ivana Faitlová, výrobu loutek, scény a režii zajistila Dana Jandová. Pro tuto inscenaci zvolila javajky. V historii souboru to byly první opravdu velké a složité loutky. Dana Jandová je vyřezala a vystříhala z molitanu, pošila látkou a hlavy vyřezala z polystyrenu – tříhlavá saň, dále jednohlavý drak; princezna, král a kuchtík Janek měli hlavičky také z molitanu. Dokonalé vodění javajek vyžaduje značné vodičské umění a je poměrně náročné, proto se s nimi u amatérských souborů neseťkáváme příliš často.

Scénu tvořil jednoduchý paraván, na kterém se hrálo, ale využívala se i předscéna před ním. Například při scéně léčení princezny, kdy živý herec v roli doktora v bílém plášti a s rekvizitou velké injekční stříkačky vedl dialog s loutkou princezny sedící na paravánu. Premiéra se odehrála 15. února 1985 před dětmi z 51. mateřské školy těsně před městskou soutěžní přehlídkou amatérských loutkářských souborů. Z městské přehlídky si soubor Střípek přivezl první místo, cenu za ztvárnění hry a za hudební a pěveckou složku. Z krajské přehlídky loutkářů amatérů v Kraslicích si soubor přivezl dvě ceny. Dana Jandová za režii a Ivana Faitlová za hudební složku.

20. dubna 1985 soubor Střípek odehrál pohádku *Jak se léčí princezny* na přehlídce amatérské divadelní tvorby Divadelní Chodovraty. Také se účastnil Minifestivalu v Příbrami, kde Dana Jandová dostala cenu za výpravu. A v roce 1989 v rámci mezinárodního loutkářského festivalu ve španělské Tolose.

4.1.6. *Hurá do Afriky*

„*Hm, hm Afrika, je země veliká, hm, hm v Africe, žijí lvi a opice, hm, hm Afriku postavili na rovníku,*“⁶⁴ tak začíná inscenace *Hurá do Afriky*. Hravé pásmo s písničkami napsala Ivana Faitlová a složila k tomu i hudbu. Jednoduchou scénu – dřevěnou hradbu (plot) – vyrobil Jaroslav Hrubý a Dana Jandová se ujala celé výpravy a režie.

Tentokrát byly zvoleny loutky textilní, tzv. polštářové a vedle klasických „vycpaných“ loutek také loutky ploché, jakési látkou (kanafasem) pošíité tvary držené shora za ucho, za které se daly pověsit i na zmiňovanou dřevěnou hradbu. Dana Jandová dala loutkám velice neobvyklou podobu, kdy jednotlivá zvířátka měla nejen

⁶⁴ Osobní rozhovor s herečkou Martinou Hartmanovou (dříve Jeníčkovou). Plzeň. 11. 2. 2019

svůj tvar, ale i barvu. Modří sloni ve tvaru obdélníku s velkýma ušima, fialové opice, kterým dominovala velká hlava s dlouhýma rukama, nohama a ocasem, zelený krokodýl s velkou otevírací tlamou a krátkým tělem a želva, kterou tvořila ruka herečky s rukavicí a slaměným kloboukem místo krunýře.

Scénu dotvářel velký žlutý slunečník, který evokoval slunečné, horké počasí a na kterém se točily opice. Pohádka se nejprve zkoušela formou etud, neustále se předělávala, až získala výsledný tvar. První představení se opět konalo těsně před městskou přehlídkou a děti na pohádku reagovaly výborně, dobře pochopily děj, vztahy i situace.

Z městské přehlídky si soubor Střípek za pohádku *Hurá do Afriky* odvezl hlavní cenu, postup na krajskou přehlídku do Kraslic a čestné uznání za herecký výkon získala členka souboru Martina Jeníčková. Odborná porota navrhla zkrácení úvodu, rozvinutí zvukové složky a vygradování akcí.

Na krajské přehlídce ale pohádka *Hurá do Afriky* neuspěla. Porota vytkla představení dramaturgické zpracování a způsob jevištní interpretace. Proto byla celá inscenace předělána a na přehlídce amatérských divadel Divadelní Chodovraty sklídila velký úspěch, a dokonce byl soubor s pohádkou pozván na přehlídku do Prahy.

Na začátku června 5.-7. 6. 1987 se v Hrádku u Rokycan konala loutkářská dílna – pracovní setkání loutkářských souborů západočeského kraje. V rámci tohoto setkání soubor Střípek zahrál inscenaci *Hurá do Afriky* a Dana Jandová společně s Jardou Hrubým připravili dílnu pro děti. Hra plná zvířátek a písniček byla hrána nejen na otevřeném jevišti na klasických scénách, ale i v přírodním prostředí – na 1. ročníku festivalu Kántrovadlo Tatrovice.

11. listopadu 1987 v rámci slavnostního otevření stálé loutkové scény v areálu 54. mateřské školy ve Staniční ulici v Plzni Doubravce se opět hrála pohádka *Hurá do Afriky*. Pohádka sklídila takový úspěch, že 21. listopadu Československá televize natočila část inscenace a krátký rozhovor s Danou Jandovou o práci v souboru.

4.1.7. *Pan Cecil Brum a jeho dům (Nesmysl! Nesmysl?)*

Původní anglickou pohádku od Paula Grovese *Pan Cecil Brum a jeho dům* upravila a režírovala Dana Jandová. Loutku pana Cecila Bruma, kolíkově voděnou marionetu a scénu navrhl a vyrobil plzeňský amatérský výtvarník Ladislav Sýkora. Domečky byly vyřezané z dřevěných desek potažené jutou a domalované barvami. Chodící dvojdomeček měl vysouvací nožičky a pohyblivé mrkací oči. Když se domeček

nadzvedl, tak vyjely nožičky a když si sedl, tak se nožičky rozjely do stran. Zajímavě řešeny byly oči – mrkání víček napodobovalo mechanické otevírání a zavírání okenic. Okna, která byla schovaná pod okenicemi, se ovládala rybářským vlasem a umožňovala pohyb nahoru, dolů i do stran.

Chodící a mluvící domeček, garáž i popelnice a pokusy Cecila Bruma o uniknutí plížením, maskováním a převlékáním jsou věci divadelně velmi výrazné a přitažlivé, a proto toho Dana Jandová využila hned dvakrát.⁶⁵ Dalším důvodem pro inscenování byla určitá přehlednost sdělení, kdy po obecném úvodu o tom, že pan Cecil Brum má svůj dům rád, následuje totiž jediná zápleтка ve čtyřech obměnách (již zmiňované pokusy pana Bruma o únik) a výsledný kompromis – společné nedělní procházky.

Inscenačním klíčem bylo řešení jednotlivých prvků, jako je mluvící, pohybující se a jednající domeček, garáž a popelnice i jedoucí autobus. Dana Jandová se snažila tyto obrazově zajímavé situace realizovat bez zbytečného rozměňování a odvádění pozornosti a vždy se v nich snažila akcentovat to, čemu slouží, proč tu jsou a co mají sdělit. Především samotný vývoj vztahu domečku a pana Cecila Bruma, jenž by měl vyvrcholit v závěru. Dana Jandová neviděla v této inscenaci jen téma osamělosti, potřeby s někým být (z pohledu malého dítěte, které nechce být samo), ale také téma umění se dohodnout a na něčem se domluvit.

Na plzeňské městské soutěžní přehlídce loutkářských souborů 26. až 27. února 1988 získala inscenace nejen hlavní cenu a postup do krajského kola, ale byla vybrána i do užšího výběru na Loutkářskou Chrudim. Člen poroty Pavel Vašíček doporučil inscenaci *Pan Cecil Brum a jeho dům* větší hravost s loutkami, hrát nejen za loutky, ale i za sebe a snažit se o maximální uvolnění a komiku. Později byl přítomen i na jedné nebo dvou zkouškách jako konzultant. Na základě jeho rad a doporučení bylo představení do krajské přehlídky celé autorsky přepracováno včetně názvu, který zněl *Nesmysl! Nesmysl!?*

Inscenace dostala jiný spád, objevily se nové vztahy a kontakty nejen mezi loutkami, ale i herečkami samotnými. V nové koncepci Dana Jandová viděla dům jako malé umanuté dítě, které si chce za každou cenu něco vynutit. A vynucovat si pozornost je přece nesmysl, ale funguje. Dana Jandová se na inscenaci dívala z pohledu dítěte, a to se jí vyplatilo, protože právě děti na to neuvěřitelně reagovaly, s domečkem se ztotožnily, napovídaly mu, bránily ho a bylo jim ho i líto.

⁶⁵ Poprvé v roce 1988 pro soubor Střípek a podruhé v roce 2005 pro individuální výstup.

Z krajské přehlídky v Kraslicích 20. až 22. května si pohádka *Nesmysl! Nesmysl?* odvezla oficiální postup na národní přehlídku, Dana Jandová cenu za režii, Martina Jeníčková cenu za herecký výkon a Ivana Faitlová cenu za hudbu. Inscenace *Nesmysl! Nesmysl?* na 37. Loutkářské Chrudimi 8. až 13. července 1988 slavila triumf. Dana Jandová a Martina Jeníčková si odvezli ceny za tvůrčí podíl na inscenaci a porotci napsali: „*Autorská inscenace Dagmar Jandová a Ivany Faitlové nazvaná Nesmysl! Nesmysl? loutkářského souboru Střípek z Plzně měla vtip, potěšila a pobavila řadou momentů a situací. Ale nejen to – pokusila se nám sdělit v několika rovinách, že není dobré, aby byl člověk sám. Tedy téma bezesporu aktuální. I když je pravda, že definitivně se vyjasní až v samotném závěru inscenace (po příchodu garáže s popelnicí). Uvedené téma prolíná také do roviny loutkohereček, do jejich vzájemných vztahů. Z uměřených loutkohereckých kreací zaujala výrazně představitelka chodícího domu, která svým projevem nejvíce naplňuje poselství plzeňské inscenace.*“⁶⁶

Soubor *Střípek* se s pohádkou *Nesmysl! Nesmysl?* účastnil 59. ročníku festivalu *Jiráskův Hronov* a v roce 1989 mezinárodního loutkářského festivalu ve španělské Tolose.

4.1.8. *O zlatém copánku*

Věra Provazníková napsala na motivy ruské lidové pohádky svůj pohádkový příběh *Petruška a Baba Jaga*, který Ivana Faitlová zdramatizovala pod názvem *O zlatém copánku*. Ivaně Faitlové se podařilo zcela provázat a místy doplnit veršovaný jazyk Věry Provazníkové, tak, že nebyly znát jakékoli rozdíly mezi původním a novým textem. Inscenaci zcela dominovala pěvecko-hudebně-taneční složka, která v sobě odrážela prvky ruského folklóru. A právě hudba a zpěv hrály v této inscenaci důležitou roli, protože dokázaly podtrhnout atmosféru některých scén nebo jednotlivých obrazů.

Dana Jandová nejen režírovala, ale podle nápadů Ivana Nesvedy zrealizovala a vyrobila loutky i scénu z březových větví, polínek a klacků. Základ loutek z větviček doplnily kusy pestrobarevných a lesklých látek, knoflíky, kovové plíšky, aj. Martina Jeníčková (dnes Hartmanová) považovala práci na této inscenaci za velkou školu hraní: „*Hraješ s kusem klacku, který nemá ani hýbací ručičky ani nožičky, ale musíš vycházet z toho, co to dá, co to umí a nabízí, chtít hledat a hrát si.*“⁶⁷

⁶⁶ Zpravodaj 37. ročníku festivalu *Loutkářská Chrudim*. Středa-Úterý / 6.-12. 7. 1988

⁶⁷ Osobní rozhovor s herečkou Martinou Hartmanovou (dříve Jeníčkovou). Plzeň. 11. 2. 2019

Scénu tvořil obrovský kus barevné látky pošíť třásněmi, záplatami a vlnou. Vše bylo upevněno na tyčích (březových větvích) různé délky. Toto vše bylo dekorací – paraván, někdy i jako kostým živých herců. Jednou představovala dekorace hory, podruhé les se starým dubem, potřetí zámek, počtvrté Babušky Sněhušky. Tyto Babušky hrály živé herečky s hlavami prostrčenými otvory v látce, ale skoro vždy došlo k nějakému zádrhelu. Když se měly Babušky Sněhušky objevit, musely herečky po kolenou a pod plachtou najít ty správné otvory a ještě se vynořit čelem k divákům a to docela v krátkém čase. Bohužel škrabošky, které měly na obličejích a šátky, které měly na hlavě, se jim většinou sesunuly a vypadaly velice komicky. Děti se smály a rady, které měly Petruškovi pomoci při jeho putování a hledání, nevyzněly tak, jak by se očekávalo nebo dokonce zanikly.

Pohádka *O zlatém copánku* na městské přehlídce v Plzni měla úspěch a získala cenu za kolektivní ztvárnění hudební složky pohádky. Z krajské přehlídky v Sokolově si soubor Střípek odvezl cenu Karla Klomínka za inspirativní hudební a zvukovou složku inscenace a individuální cenu Ivana Faitlová za hudební přínos k inscenaci. Následoval postup na národní přehlídku v Litvínově (11.-13. 5. 1990), kde získala inscenace ocenění. Jaroslav Provozník z ÚKVČ se vyjádřil, že toto představení rozhodně na Chrudim patří a pozval soubor Střípek, aby s touto pohádkou vystoupil v rámci doplňkového programu na loutkářské pouti národní přehlídky amatérského loutkářství 39. Loutkářská Chrudim. Ve zpravodaji Loutkářské Chrudimi⁶⁸ napsala Lenka Lázňovská z ÚKVČ: „*Výtvarně čisté představení hrané se zaujetím evidentně soudržného (ač ženského!) kolektivu bylo sice poněkud delší, než je v našich podmínkách u pouličního divadla zvykem, ale přinášelo řadu scénických překvapení a emocionálně působivých okamžiků. Hudba ctíla ruský kolorit předlohy. Příjemné, citlivé, barevné a hlavně pro děti.*“

Pohádku *O zlatém copánku* hrál soubor Střípek několik dalších let nejen v mateřských školách, ale i v základních školách a kulturních střediscích. Dokonce hrál tuto pohádku i dětem ve Francii.

4.1.9. O Uladinovi a krásné Omně

Balada na motivy lidové tatranské pověsti Václava Cibuly *O Uladinovi a krásné Omně* byla poprvé v historii souboru Střípek myšlenkově závažnější a adresována starším divákům, konkrétně dětem od dvanácti let a dospělým. Baladický příběh o lásce s tragickým koncem a hlubokým mravním poselstvím, podbarveným

⁶⁸ Zpravodaj 39. ročníku festivalu Loutkářská Chrudim. Středa-Úterý / 4.-10. 7. 1990

působivou scénickou hudbou a světelnými efekty. Dana Jandová se tentokrát chopila celé výtvarné realizace včetně výroby loutek, scény a samozřejmě režie.

Scénu z hrubě opracovaného přírodního materiálu tvořil korpus kořenů a pokřivených větví, které překrýval velký kus látky podobný vojenské maskovací síti. Tato scéna znamenitě evokovala prostředí divokých hor a poskytovala bohatě strukturovaný prostor pro loutky. Loutky byly kolíkově vodění manekýni, jen pro postavu skřeta Tarpa Dana Jandová zvolila marionetu. Zajímavě řešena byla oboustranná loutka Omny, která měla na jedné straně hlavu krásné, balzámem omlazené Omny, která si před Uladinem hrála na hodnou a na druhé straně (schovanou pod sukni) hlavu opravdové paní hor, zlé a ošklivé Omny. Někdy bylo velice náročné protočit loutku tak, aby si toho divák nevšiml a loutce nezůstala sukňě nahoře. Z tohoto důvodu Dana Jandová u této postavy zvolila rozdělenou interpretaci, Martina Jeníčková loutku vodila a Ivana Faitlová mluvila (krásnou, hodnou svým hlasem, ošklivou a zlou do hrnce).

Iva Faitlová byla také autorkou textu, písní a hudebního doprovodu a na městské soutěžní přehlídce amatérských loutkářských souborů získala ocenění za texty a písně ve hře *O Uladinovi a krásné Omně*. Dagmar Jandová si odvezla cenu za režijní zpracování, za loutkoherecké výkony Monika Bryšová a Pavel Pták.

Na regionální přehlídce amatérských loutkářských souborů v Kraslicích byla inscenace *O Uladinovi a krásné Omně* velice kladně hodnocena, a to jak dramaturgická úprava, písně, mluva, režie, loutkoherecké výkony i celková atmosféra. Dana Jandová získala cenu za režii, Ivana Faitlová za dramaturgii literární předlohy a Monika Bryšová s Jaroslavem Salfickým cenu za herecký výkon. Celý soubor Střípek získal hlavní cenu za inscenaci a přímý postup na národní přehlídku Loutkářská Chrudim. Hodnocení poroty inscenace *O Uladinovi a krásné Omně*: „...působivé, mělo to atmosféru, nápaditá výprava včetně řešení prostoru i práce se světlem, perfektní vedení loutek a vztah k loutkám, nevadila rozdělená interpretace, loutkově přesně zvládnutá role královny, zde jsme loutkoherce ani nevnímali, pěkná hudba ve dvou rovinách, dobrá mluva, ale nevyzněla závěrečná scéna, bylo možná zbytečné znovu hovořit o horách, tak jak tomu bylo v úvodu.“⁶⁹

Pohádku *O Uladinovi a krásné Omně* (stejně jako pohádku *O zlatém copánku a Romantické písně*) hrál soubor Střípek i ve Francii ve městě Limoges. Během jednoho týdne soubor odehrál čtrnáct představení. Děti i dospělí přijali představení

⁶⁹ Zpravodaj 40. ročníku festivalu Loutkářská Chrudim. Úterý-Sobota / 2.-6. 7. 1991

s nadšením a napsali: „*Přátelské a srdečně setkání s talentovanými loutkáři naše děti i nás velmi potěšilo. Líbily se nám vaše zpěvy, hudba a představení. Doufáme, že si uchováte příjemnou vzpomínku z vaší cesty v Limoges a budeme mít radost vás znovu vidět. Děti, učitelé a personál mateřské školy Descartes.*“⁷⁰

Při představení reagovaly francouzské děti úplně stejně jako děti české. Samozřejmě jim byl předem ve zkratce popsán děj pohádky. Jejich reakce ale dokazují, že loutka a její akce spolu se scénickou hudbou a světelnými efekty dovedou samy o sobě vypovídat, aniž by bylo potřeba rozumět mluvenému slovu. Z představení *Romantické písně* a z výstavy loutek dokonce místní televize udělala reportáž, která se vysílala v oblastním televizním vysílání.

Představení *O Uladinovi a krásné Omně* se na jubilejní 40. Loutkářské Chrudimi moc nepovedlo. Nejenže nastaly problémy s nasvícením, ale hlavně soubor nedokázal dát do hry to pravé zaujetí, takže mnoho scén působilo mechanicky a „placaté“. Na výsledku se podepsala i tréma a únava.

Porota hodnotila takto: „*Dramatizace podtatranské pověsti, jejíž autorkou je členka souboru Ivana Faitlová, je velmi slušně vystavěna a je dobrým základem, od něhož se lze odrazit. Samotná inscenace však působí poněkud monotónně – sentimentálně, melodramaticky, pateticky... Důvodem je patrně skutečnost, že inscenátoři si předem určili žánr balady, který dodržují až s úzkostlivou přesností. Jemu podřizují temporytmus inscenace, animaci loutek, které pak působí ve svých gestech příliš stereotypně, podřizují mu i hudební složku, která ovšem nepřináší k ztvárnění příběhu nic navíc, ale jen rozmazává to, co je nám předkládáno jinak. Inscenace jako celek je stylově čistá, nicméně patrně právě tato snaha po čistotě za každou cenu vede až k jisté sterilitě, k pocitu nedostatku fantazie... Chybí totiž jakýkoliv kontrast a tím i dramatickost inscenace. Baladické ‚sladkobolno‘ všechno zahltlí. Situace jsou sice nastoleny, ale už nejsou naplněny. Závěrem je možné konstatovat, že i když jde o jedno z nejčistších představení za posledních několik Loutkářských Chrudimí, i když je lze pozitivně hodnotit i v kontextu vývoje souboru, bylo by třeba vdechnout příběhu život. Vyjít nikoliv od žánru, ale od dramatických situací a vztahů. Určitý žánr by pak vyplynul z jejich souhrnu.*“⁷¹

⁷⁰ Kronika souboru Střípek.

⁷¹ RICHTER, Luděk. *50 loutkářských Chrudimí: vývoj českého loutkového divadla v zrcadle festivalu*. Praha: Dobré divadlo dětem. 2001. ISBN 80-7068-156-X.

Přesto si soubor Střípek odvezl cenu za kultivované inscenační ztvárnění baladického žánru v inscenaci *O Uladinovi a krásné Omně* a dětská porota velmi chválila scénu i loutky a přesně postihla příběh i jeho vývoj.

5. Dana Jandová ve vzpomínkách svých žáků a kolegů

Dana Jandová ovlivnila mnoho lidí ve svém okolí. Své kolegyně z MŠ, amatérské loutkáře ze souboru Střípek, účastníky seminářů i kurzů a v neposlední řadě své žáky. Podle ohlasů lidí, kteří ji znají, je opravdovou osobností. Proto na ni ti, se kterými se v životě setkala, nějakým způsobem je ovlivnila, někam „postrčila“ nebo nasměřovala, vzpomínají s láskou a obdivem.

Z bývalých žáků Dany Jandové jsem oslovila Markétu Pelclovou, Evu Neumannovou Waskovou a Kateřinu Lang a zeptala se jich na následující otázky:

1. Povolání.
2. V jaké době a jak dlouho jsi k Daně Jandové chodila na „dramaťák“?
3. Co ti nejvíce utkvělo v paměti, čeho si nejvíce ceníš? Co tě obohatilo nebo prostě jen bavilo?
4. Co jsi získala nebo co sis odnesla z práce Dany Jandové? Dalo ti to něco do života?

Markéta Volrábová (roz. Pelclová) chodila od roku 1987 do „dramaťáku“ celých dvanáct let bez přestávky. V souboru Kapka hrála zlou královnu v inscenaci *Sněhurka*, v *Krysaři* ztvárnila postavu Lory a podílela se i na inscenaci *Jablko*. V současné době žije nedaleko Plzně a je zástupkyní ředitele na soukromé vyšší odborné škole. A co si odnesla z práce Dany Jandové?

„Odesla jsem si vztah k divadlu a kultuře obecně, kultivovanost. Nemám problém s komunikací s jednotlivcem ani s velkou skupinou. Nevadí mi veřejně se prezentovat, umím mluvit tak, aby mi bylo rozumět (správná artikulace, ale i dýchání). To dnes využívám při své práci se svými studenty.

Na dramaťáku mě bavilo všechno, společné hry, společná práce na představeních, výroba loutek. Prostě jsem se vždy nemohla dočkat pátku odpoledne, kdy jsme měli ‚dramaťák‘. Stala se z nás tak dobrá parta, že jsme společně trávili čas i mimo dramaťák. Velkou měrou se na tom podílela Dana svým přístupem k nám.

Na Daně si nejvíc cením její lidskosti, upřímnosti a laskavosti. Byla pro mne v době mého dospívání velmi důležitá. Sdílela se mnou všechny moje životní etapy od puberty, přes první velkou lásku až k té poslední, která vedla k manželství a rodině.“

Eva Neumannová Wasková chodila k Daně Jandové do ZUŠ od roku 1989 až do zániku souboru Kapka v roce 1998. Hrála v inscenacích *Krysař*, kde ztvárnila roli Ágnes a *Jablko*, kde hrála Evu. Poté vystudovala katedru výchovné dramatiky na DAMU, kde v rámci výuky chodila k Daně Jandové na praxi a také se spolu jako herečky potkaly v souboru Střípek v inscenaci *Havrane z kamene*. V současné době žije v Praze a učí dramatickou výchovu na gymnáziu. Na co nejvíce vzpomíná z doby „dramatáku“?

„Toho je strašně moc! Pamatuji si asi všechno, od úplných začátků, kdy mne na dramtáku přivedly kamarádky ze třídy, první představení O zvonu a zvonku. Pak nás Dana sloučila se starším ročníkem. V důsledku toho ty kamarádky odpadly, protože jim to vadilo, ale já už byla úplně chycená, jak mne Dana připravovala na recitační soutěže (ted' takhle já připravuju svou dcerku), jak jsem se s Lubou Koutovou dostala do starší skupiny, kde byli Markéta a Petr Pelclovi, Ondra Laně, Verča Nová, ... A spolu jsme jeli na první Chrudim, napřed jen do seminářů. Pak se přidal Michal Šimek a Jirka Vopat a pak jsme udělali Krysaře. Na ty společné festivaly nikdy nezapomenu. Chrudim, Wolkrův Prostějov, Ostrov, Nečtiny, hráli jsme to ledaskde. Potom Adama a Evu, respektive Jablko, to pro mne byla asi nejhezčí inscenace.

Byla jsem tak hloupá, že ačkoli jsem byla vlastně odkojená loutkárnou, vzala jsem si do hlavy, že chci na činohru na DAMU. Dana mne připravovala. Naštěstí jsem se nedostala, to jsme ještě s Radkem Elhotou hráli ...a máš mne rád (minikomedie s cigaretami ve tmě). A když ten další rok konečně otevřeli denní studium na KVD, bylo samozřejmě rozhodnuto. To Dana mne motivovala, abych dělala dramtáku jako ona, učila ho. Navíc doufala, že to pak, až dostuduju, po ní převezmu, ale my jsme s mužem nakonec zakotvili v Praze.

Dramtáku ovlivnil celý můj život, mou milovanou profesi i mou povahu, hodnoty, Dana mne ovlivnila jako člověka, pořád ji mám jako vzor.

Navíc je pro mne Danuška trochu jak druhá máma, nebo jiná blízká příbuzná, je jedním z mých nejdůležitějších lidí, přestože se nevidáme tak často, jak bych chtěla, když jsme v Praze.“

Kateřina Lang (roz. Havlová) byla žákyní Dany Jandové od roku 1989 do roku 2001. Hrála v inscenaci *Kde jsou lidé* a jak sama říká, díky této více jak desetileté „průpravě“ nejprve pracovala jako moderátorka v rádiu, později jako redaktorka

v regionální televizi a teď je reportérkou v celostátní televizi v Praze. A jak vzpomíná na Danu Jandovou a „dramaták“ vůbec?

„Danuška byla v té době něco jako naše mamka. V paměti budu mít vždycky její sametový hlas, nikdy ho totiž nezvýšila. Dramaták formoval moji osobnost, chodila jsem tam až do dospělosti. Naučila jsem se tam prostě všechno – nestydět se, prosadit se, přátelit se, fungovat v kolektivu, mluvit, vystupovat, ovládat se, polknout křivdu a být hrdá. V dětských letech mě na dramatáku bavilo všechno. Hry, které nás učily mluvit, aniž bychom si to uvědomovali. Tenhle kroužek mi dával pocit, že někam patřím. Postupem času, když už jsme všichni byli skoro dospělí, jsme už nefungovali jako kroužek, ale jako divadelní soubor. Tady jsem věděla, že to není úplně cesta pro mě, a skončila jsem, ale díky tomu jsem v životě dosáhla svých cílů. Bez téhle, více než desetileté průpravy, bych neměla šanci na práci v rádiu, televizi...“

Na Danu Jandovou vzpomínali její bývalí žáci i v časopise Loutkář.⁷² Několikanásobný laureát Wolkrova Prostějova v recitaci **Ondřej Laně** hrál mimo jiné v inscenaci (soubor Kapka) *Sněhurka* kouzelné Zrcadlo a část trpaslíků a Krysaře ve stejnojmenné inscenaci. Díky této neopakovatelné „škole měkkých dovedností“ pracoval jako moderátor v rádiu, posléze se stal programovým ředitelem a v současné době je ředitelem velké obchodní společnosti.

„K Daně Jandové na dramaták do LŠU jsem začal chodit ve čtvrté třídě ještě na Skvrňany. Byl to rok 1986. A pokračoval jsem určitě nejméně do maturity, možná ještě o rok déle. Z legrace říkám, že LŠU je mým nejděším ukončeným vzděláním. A bez legrace, že tím nejdůležitějším. Pro mne byla Dana alternativní mámou. Skrze dramaták, recitaci, divadlo, výjezdy na přehlídky, sdílený humor, svobodné diskuze dospívajících bytostí a často nevídanou míru volnosti nám Dana dala neopakovatelnou školu měkkých dovedností a mezilidského chování a vystupování, které bez nejmenších pochyb využívám a stavím na nich dodnes v celém svém rodinném i pracovním životě. Nevím to jistě, ale myslím, že náš ročník patřil mezi ty, co přežily tehdy nejdéle. Dana byla základní esencí. Dramaták forever! Aspoň zlomek štěstí, které nás tehdy skrze Danu potkal, bych přál všem dětem.“

⁷² LANĚ, Ondřej; MARTINŮ, Kateřina; ŠIMEK, Michal; PELCL, Petr. Dana Jandová očima svých žáků. *Loutkář: měsíčník pro loutkářství a dramatickou výchovu*. Praha: Panorama, 2018. č. 2. ISSN 1211-4065.

Petr Pelc byl žákem Dany Jandové od roku 1987 do roku 1999. Mimo jiné hrál trpaslíky v inscenaci *Sněhurka*, v *Krysaři* postavu Kristiana a roli Boha v inscenaci *Jablko*. Vystudoval práva a v současné době zastává funkci kvestora na UMPRUM v Praze. Jaký vliv měl „dramaták“ a to, že je Dana Jandová učila svobodně myslet?

„Dramaták s Danuškou Jandovou měl na mě nepochybně formativní charakter, považuji ho za jeden ze základních stavebních kamenů svého vzdělání. Teď se všude vzývají jako nezbytná součást dovedností tzv. soft skills a ona nás to učila už v osmdesátých letech. Učila nás mluvit a poslouchat, učila nás upoutat na sebe pozornost, anebo se naopak upozadit. Díky dramatáku vím, jak dýchat, jak správně stát, jak frázovat, jak pohnout rukou nebo hlavou, rozumím řeči i řeči těla ostatních lidí. Naučil jsem se rozumět textu a rozebrat si ho, ale hlavně jsem se naučil rozebírat text v debatě s ostatními, kdy se musíme dohodnout, co s tím vším uděláme a co chceme společně sdělit ostatním. Všimněte si důrazu na spolupráci, skupinové pochopení, budování soudržnosti v týmu. Jsem přesvědčený, že bez dramatáku bych to určitě nedotáhl tak daleko. Za svou kariéru jsem vystřídal spoustu institucí, a když jsem z každé z nich odcházel, zůstával po mně funkční tým, který byl schopen pokračovat i beze mě, a když k tomu byly podmínky, fungoval pak ještě spoustu let.

A to jsem ještě neřekl ani slovo o divadle. Danuška je tou osobou, která způsobila, že ho mám rád a že mu i trošičku rozumím, i když jsem se uměleckému oboru nakonec rozhodl nevěnovat a vydal se na konformnější právnickou dráhu. Ona byla tou, která formovala náš vkus a která nás vlastně učila svobodně myslet. Bylo to určitě také tím, že jsme spolu strávili úžasná 90. léta, kdy jsem bral rozum, a díky společenské atmosféře mohla jí zasazená semínka v nás snadněji klíčit, ale to její vlastní vliv nikterak neumenšuje. Na dramaták jsem chodil od svých 10 do 22 let. Když jsme všichni dospěli a už jsme nemohli papírově propadnout, tak jsme holt pod vedením Dany Jandové založili loutkářský soubor a pracovali dále. Jen pro Danu to znamenalo, že to je v jejím volném čase. Prostě Dana Jandová byla, je a bude v mém životě vpravdě rodičovskou postavou. A takový vůbec nejsem sám.“

Kromě bývalých žáků jsem oslovila i bývalé kolegyně a jednou z nich je učitelka v MŠ, amatérská loutkoherečka, po Daně Jandové vedoucí souboru Střípek a autorka divadelních textů **Ivana Faitlová**.

„Danuška Jandová je mou dlouholetou přítelkyní, kterou po lidské i profesní stránce nesmírně obdivuji a plně respektuji. Ve své pedagogické a umělecké tvorbě nikdy nešla jen po povrchu či líbivosti, snažila se hledat nové zajímavé směry a témata, stavět nosné příběhy, vést lidi k přemýšlení a vyjadřování vlastních výpovědí. Dokázala přijmout kritiku a poučit se z ní, ale i obhájit svou práci a stát za svými názory. Uměla vždycky podržet soubor v těžkých chvílích, dodat mu optimismu a chuť poprat se s překážkami. Když jsem po ní převzala vedení Střípku, byla to ona, která mi vždy dokázala dát zpětnou vazbu, rozkrýt problémy inscenace, poradit či pomoci a já vždy dala na její úsudek, protože měla a stále má velký cit pro divadlo a nejen pro něj. Danuška je nesmírně empatický člověk, který by se rozdál pro druhé, dokáže statečně nést své osudové tragédie, přitom se stále těšit ze života a být druhým oporou. Danuška je vrba, co poskytuje druhým útěchu i povzbuzení a mně je ctí, že jsem ji mohla poznat a být v životě blízko ní.“

Martina Hartmanová (dříve Jeníčková), byla dlouholetou členkou souboru Střípek, dnes je už více jak dvacet let členkou profesionální divadla Alfa a sedm let učí děti dramatickou výchovu v Tvůrčí divadelní dílně pro náctileté. A proč vděčí Daně Jandové za to, jak si užívá svoji profesi, jak je jí zaměstnání potěšením a práce s dětmi radostí?

„Bylo mi 17 let, když jsem prvně přišla do Střípku, čerstvě založeného loutkářského souboru učitelek MŠ. Vedoucí byla v té době Danuška.

Jestli někdo začínal svoji kariéru od píky, tak já jsem ji začala od misek. Moje první opravdové zkoušení totiž přišlo s pohádkou Jak jedna moucha přemohla sedm krejčích a dva obry k tomu. Jako začátečníkovi mi připadla role „černého vzadu“, tj. pomocníka, podavače rekvizit, ručaře a občas nápovědy. Byla jsem šťastná, že mohu podávat v určeném rytmu sedm misek sedmi krejčíkům. Svoji roli jsem vykonávala svědomitě, zodpovědně a s nadšením a vůbec jsem nechápala, proč mě Danuška každou chvíli ujišťuje, že to, co dělám, je opravdu velmi důležité... Bylo to úsměvné, ale vlastně to vystihovalo a vystihuje Danuščin povahový rys – chválit, upevňovat v lidech sebevědomí, utvrzovat je, že jsou jedineční, výjimeční a schopní.

V průběhu dalších let jsem měla možnost sledovat, jak Dana připravuje nové inscenace a aktivně se na tom podílet, protože zkoušky ve Střípku byly otevřené všem nápadům a iniciativám. Danuška se vždy snažila přijít s něčím novým, takže jsem se stále učila. Jak zacházet s různými typy loutek, jak pracovat s textem, co

patří do ‚abecedy loutkáře‘, jaký význam má rytmus inscenace a také, že na jeviště nepatří civilní náušnice, prstýnky...

Byla to Dana, kdo mě přesvědčil, že je dobré přihlásit se na dvouletou lidovou konzervatoř tvořivé dramatiky. Získané poznatky jsem později uplatnila jako učitelka v MŠ a i nyní občas čerpám ze svých tehdejších zápisků při práci v Tvůrčí divadelní dílně, otevřené při Divadle Alfa. Mnohokrát jsem si při svých zkouškách s náctiletými vzpomněla, jak Danuška pracovala v ZUŠ s mými dětmi. Jak je vždy vedla nejen k divadelnímu tvaru a krásnému přednesu, ale hlavně ke kamarádství a k vědomí, že cesta je cíl a povedené představení je bonus k dobré partě. A snažím se tyto myšlenky předávat i svým studentům.

Danuška, moje velká učitelka a kamarádka, položila silné základy mého loutkářského umu, mého pohledu na divadlo i na práci s dětmi i dospělými, kteří se chtějí něco s loutkami naučit. Jsem opravdu šťastná, že jsem tehdy šla nakouknout do Střípku, protože to setkání bylo vskutku osudové.“

ZÁVĚR

Dana Jandová, která v jedné osobě spojuje roli loutkářky i učitelky a citlivě, s velkou životní zkušeností dokáže předat mnohé ze své práce dále, je dle mého názoru výjimečnou osobností a to nejen v oblasti dramatické výchovy, ale loutkového divadla vůbec. Dana Jandová se zasloužila o loutkové divadlo tím, že k němu přivedla řadu dětí a mladých lidí, jimž poskytla možnost se rozvíjet a komunikovat divadlem s diváky o tématech, která jsou pro ně aktuální. Věděla, že loutkové divadlo a dramatická výchova má smysl a že je třeba se jim věnovat a působit skrze ně na děti. Víím, že v mém okolí je velké množství lidí, které Dana Jandová inspirovala, obohatila, k něčemu postrčila, nebo něco naučila. Já sama jsem toho příkladem.

Veškerá práce Dany Jandové byla a je spojena s dětmi. Měla chuť a vůli s dětmi pracovat a z toho vyšla. Ať už ze začátku s těmi nejmenšími v mateřské škole nebo pro ty ve svém vlastním souboru Střípek. Později pak s dětmi ze základní školy v rámci literárně-dramatického oboru v LŠU/ZUŠ, se středoškoláky v souborech Louže, Kapka, SaVo. Pracovala i několik let s vysokoškoláky na Fakultě pedagogické Západočeské univerzity, ale většinu času svého života věnovala těm mladším.

Dana Jandová naprosto věřila v děti a jejich sílu. Nepodceňovala jejich možnosti a vedla je k odpovědnosti a samostatnosti. Jednala s nimi jako se skutečnými partnery a tím při svých hodinách vytvářela atmosféru důvěry. Kladla důraz na jednu ze zásad dramatické výchovy a tou je všestranný rozvoj osobnosti dítěte. Většina jejich žáků byla jejím působením ovlivněna a věnuje se dramatické výchově, loutkám, divadlu a s ním souvisejícím činnostem i nadále. A právě všechny ty „dětí“ pro ni byly důvodem, proč toho i v těch nejtěžších chvílích nenechala, proč pořád tvořila, psala, vyráběla a hledala, co by jim nabídla, a jejichž další životní kroky a osudy sleduje bedlivě dodnes.

Dana Jandová je příkladem citlivého, vstřícného a kreativního pedagoga, který věří tomu, co dělá a nikdy na sobě nepřestává pracovat. Je opravdovou osobností, které nechybí pedagogický talent, chuť a potřeba pořád tvořit, hledat, zkoušet a také neobyčejná houževnatost, píle, pokora a skromnost – nikdy moc nemluvila o svých úspěších, ba naopak.

Někdo má to velké štěstí, že potká osobnost, která ho ovlivní svým lidstvím a profesionalitou na celý život. Já jsem takové štěstí měla, protože jsem mohla vstřebávat zkušenosti Dany Jandové díky „dramaťáku“ do kterého jsem chodila. Její

nadšení, vůle, kreativita, práce s mladými lidmi, to vše ve mě zanechalo hlubokou stopu a nasměrovalo mne a mnohé další pro své profesní směřování. To vše bylo důvodem věnovat její osobnosti a činnosti tuto diplomovou práci.

SEZNAM LITERATURY

CÍSAŘ, Jan et al. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Vyd. 1. Praha: IPOS - Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. 444 s. ISBN 80-7068-129-2.

HOROVÁ, Eva a PROVZANÍK, Jaroslav. *20 kaplických let: kaplické kapitoly dětského divadla: sborník materiálů o vývoji dramatické výchovy a dětského divadla v zrcadle přehlídek dětských dramatických a loutkářských souborů v Kaplici*. 1. vyd. Praha: Koordinační centrum pro dramatickou výchovu Ústřední kulturně-vých. činnosti pro tvořivou dramaturgii, 1989. 70 s.

ICHOVÁ, Eva. *Jiří Oudes a jeho přínos pro dramatickou výchovu*. Praha, 2005. Diplomová práce. Akademie múzických umění. Divadelní fakulta.

JANDOVÁ, Dagmar. *Malé hříčky pro maňásky*. Okresní kulturní středisko Klatovy. 1983.

OUDES, Jiří, ed. a PROVAZNÍK, Jaroslav, ed. *Dětské loutkové divadlo: repertoárový sborník pro dětské loutkářské soubory*. [Sv. 1]. Praha: Albatros, 1980. 245 s., 16 s. obr. příl.

PROVAZNÍK, Jaroslav. *Děti a loutky: chrudimské kapitoly moderního dětského divadla*. 1. vyd. Praha: Divadelní fakulta Akademie múzických umění v Praze, 2008. 223 s. ISBN 978-80-7331-111-7.

RICHTER, Luděk. *Od předmětu k loutce, od loutky k divadlu: o vzniku a možnostech výpovědi loutky a loutkou*. Vyd. 2., upr., v IPOS-ARTAMA a Společenství DDD 1. Praha: IPOS-ARTAMA, 1997. 55 s. ISBN 80-7068-097-0.

RICHTER, Luděk. *Praktický divadelní slovník*. Praha: Dobré divadlo dětem. 2008. ISBN 978-80-902975-8-6

RICHTER, Luděk. *50 loutkářských Chrudimí: vývoj českého loutkového divadla v zrcadle festivalu*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2001. ISBN 80-7068-156-X.

VAŠÍČEK, Pavel. *Plzeňské loutkářství – historie a současnost*. Plzeň: Divadlo Alfa. 2000. ISBN 80-238-5457-7

Články z periodik:

HRUBÝ, Jaroslav. Pojdte s námi do mateřské školy. *Československý loutkář*. 1985, číslo 2, str. 36-37. ISSN 1211-4065

ICHOVÁ, Eva. Západočeská přehlídka v Plzni. *7 prachatických dnů*. Rubrika: Na cestě do Prachatic. 1992, číslo 6, str. 13

JOSEPHOVÁ-LUŇÁKOVÁ, Blanka. Dobře investovaný čas Dany Jandové. *Amatérská scéna*. 2014, roč. 41, č. 2. ISSN 0002-6786

KOSOVÁ, Petra a KASKA, František. Nenechat zlenivět! Aneb Jak kolegové prohánějí legendu plzeňské loutkové scény Danu Jandovou. *Loutkář*. 2018, číslo 2, str. 74-75. ISSN 1211-4065

ONDRÁČEK, Vlastimil. Viktor Dyk, Daniil Charms, Karel Šiktanc a David Haták v Ostrově. *Amatérská scéna*. 1995, č. 2, str. 11. ISSN 0002-6786

POLEDNOVÁ, Vlasta. Tři inscenace z plzeňské líhně – KP Plzeň (Kapka, 3. ZUŠ Plzeň – Krysař, Střípek: Cikánské princezny, Rámus ZUŠ Nýřany – Věrozvěst). *Loutkář*. 1995, č. 6, str. 129. ISSN 1211-4065

ROLEČKOVÁ, Eva. Neutíkat od těch nejmenších. *Loutkář*. 1990, číslo 7, str. 163. ISSN 1211-4065

RYCHLÍKOVÁ, Magdaléna. Loutkářští sólisté v Mostě. *Československý loutkář*. 1989, č. 9, str. 203. ISSN 1211-4065

SLAVÍK, Mirek. Individuální výstupy LDO ZUŠ Plzeň. *7 prachatických dnů*. Rubrika: Diskusní semináře. 1992, číslo 3, str. 3

ULRYCHOVÁ, Irina. Dětské divadelní léto. Prachatice 1992. *Loutkář*. 1992, č. 8, str.171–173. ISSN 1211-4065

Webové prameny:

NIPOS. *Databáze českého amatérského divadla*. [online] [cit. 4. 5. 2019] Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/>

PŘÍLOHY

Příloha I – Inscenace s dětskými a mladými soubory na LŠU/ZUŠ

- 1986 soubor **Pohádka o Honzovi** L. Štíplová – ústřední kolo národní soutěže LDO LŠU Most, 1987 KDL
- 1989 individuální výstup **O Tolštejském vodníkovi** M. Náhlíková – finále sólového loutkářského projevu I. kategorie na ústředním kole celostátní soutěže LDO LŠU Most
- 1989 individuální výstup **Jak chtělo být sluníčko kominíkem** F. Nepil – finále sólového loutkářského projevu I. kategorie na ústředním kole celostátní soutěže LDO LŠU Most
- 1991 soubor Kapka **Sněhurka** L. Feldek, M. Mašatová – NP Dětské divadelní léto Prachatice, NP Litvínovský festival loutek
- 1992 individuální výstup **Malý Princ** Antoine de Saint-Exupéry – NP Dětské divadelní léto Prachatice, NP LCH, FEMAD
- individuální výstup **Chodící Jitřnice** J. Havel – NP Dětské divadelní léto Prachatice, NP LCH, FEMAD
- individuální výstup **Veverka a oříšek** H. Doskočilová – NP Dětské divadelní léto Prachatice, NP LCH
- individuální výstup **O smutném kominíkovi** I. Hurník – NP Dětské divadelní léto Prachatice, NP LCH
- individuální výstup **Sněhulák z dlouhé chvíle** O. Syrovátka – NP Dětské divadelní léto Prachatice
- 1995 soubor Kapka **Krysař** V. Dyk – NP LCH
- 1996 soubor Louže **Ostrov na koni** J. Prevért – NP Nahlížení Bechyně
- 1997 soubor Kapka **Jablko** V. Juránková – NP LCH, 1998 WP, Faustování
- soubor Louže **Kde jsou lidé** Antoine de Saint-Exupéry – Faustování, 1998 KP Loutkářské velikonoce, NP LCH

- 2005** soubor SaVo ***To je můj dům*** na motivy povídky P. Growese – KP
Pimprlení, NP LCH
- soubor SaVo ***Indická poezie*** – přehlídky, Minifestival Praha
- 2006** soubor SaVo ***Kterak nová myšlenka překvapila člověka naprosto nepřipraveného*** koláž z textů D. I. Charmse – přehlídky, festivaly, KP
Pimprlení, NP LDO ZUŠ
- soubor SaVo ***Máš mě rád*** – přehlídky a festivaly, Poezie na rynku Klatovy,
Minifestival Praha
- 2007** soubor SaVo ***Zdání o podstatě aneb tenkrát v hospodě u utopenců a lahve vodky*** D. I. Charms – přehlídky a festivaly
- 2008** individuální výstup ***Lidé z jedné a lidé z druhé vsi*** I. Wernisch – přehlídky
a festivaly
- individuální výstup ***Alegorie o smrti*** – přehlídky a festivaly, 2009 NP
monologů a dialogů SČDO Velká Bystřice
- 2009** soubor SaVo ***Žena, růže, píseň, kost, kos, slavík*** O. Wilde – KP
Pimprlení, NP LCH

Příloha II – Inscenace souboru Strípek

- 1978 **Koblížek Nafoukánek** podle knihy V. Provazníkové – MŠ, 1979 OP Praha
Strašpytlové na motivy rozhlasové pohádky M. Vítkové – MŠ
- 1979 **Cukrářská pohádka** adaptace pohádky L. Štíplové – MŠ, přehlídky a festivaly, OP Praha, KP Kraslice, NP LCH
- 1980 **O drakovi Elcepelce** L. Štíplové – MŠ, přehlídky MP Plzeň, KP Plzeň, PIV Praha
O žlutém kachňátku a černém koťátku úprava rozhlasové hry D. Černé – MŠ
O pejskovi, který chtěl všechny kostičky jen pro sebe I. Faitlové – MŠ, přehlídky, MP Plzeň, KP Plzeň, PIV Praha
- 1981 **Jak moucha přemohla sedm krejčích a dva obry** na motivy J. Lady – MŠ, přehlídky a festivaly, KP Horní Slavkov, Bábkářská Žilina, NP LCH, PDAS Kutná Hora;
Hrajeme si s míči autorská poezie I. Faitlové – MŠ
- 1982 individuální výstupy **Byl jednou jeden dům** I. Faitlové a **O písničkové (veselé) Lhotě** J. Staňkové – MŠ, přehlídky, PIV Praha, v rámci semináře LCH
- 1983 **O Zpěvavém království a zlém čaroději** podle pohádky Z. K. Slabého: **O Ládičkovi Ladičkovi a pěti princeznách** – MŠ, přehlídky a festivaly, OLP v Plzni, Inspirativní představení na OLP Horní Bříza, KP Horní Slavkov, 1984 I. Divadelní Chodovraty
- 1984 **O Palečkovi** K. Novák a P. Polák – MŠ, přehlídky a festivaly, KP Západočeského kraje, host OP Nové Mitrovce, 1985 KP Skupovy Strakonice, II. Divadelní Chodovraty
- 1985 **Jak se léčí princezny** podle pohádky F. Nepila: **O hodné sani a zlé princezně** – MŠ, přehlídky a festivaly, KP Kraslice, II. Divadelní Chodovraty
- 1986 **Hurá do Afriky I.** Faitlové – MŠ, přehlídky a festivaly, 1987 KP Kraslice, IV. Divadelní Chodovraty, Setkání loutkářů Západočeského kraje Hrádek u Rokycan, Kántrovadlo Tatrovice, PALS Příbram

- 1987 ***Pan Cecil Brum a jeho dům*** podle P. Growse; ***Co se stalo na borůvkové pasece*** M. Pechové – MŠ, přehlídky a festivaly, 1988 MP Plzeň, Divadelní Chodovraty, KP Kraslice
- 1988 ***Nesmysl! Nesmysl?*** přepracovaná verze pohádky Pan Cecil Brum a jeho dům – MŠ, přehlídky a festivaly, OLP Horní Bříza, Divadelní Chodovraty, KP Kraslice, NP LCH, 1989 OP Litvínov, NP JH, španělská Tolosa
- 1989 ***Romantické písně*** I. Faitlové – přehlídky a festivaly, Pimprle šou, francouzské Limoges
- 1990 ***O zlatém copánku*** podle pohádky V. Provazníkové Petruška a baba Jaga – MŠ, ZŠ, přehlídky a festivaly, KP Kraslice, NP v Litvínově, loutkářská pouť na NP LCH, francouzské Limoges
- 1991 ***O Uladinovi a krásné Omně*** inscenace na motivy tatranské lidové pověsti V. Cibuly – MŠ, ZŠ, přehlídky a festivaly, RP Kraslice, Karlovarský Harlekýn, FEMAD Libice nad Cidlinou, NP LCH, francouzské Limoges, 1992 Divadelní Chodovraty
- 1992 ***Zlaté kapradí*** podle pohádky J. Drdy – MŠ, ZŠ, přehlídky a festivaly, RP Horní Bříza, Divadelní Chodovraty, NP LCH, NP JH, FEMAD Libice nad Cidlinou, PŘELET nad loutkářským hnízdem Praha
- 1993 ***Klobásová komedie aneb Hamty, hamty, hamty*** I. Faitlové – MŠ, ZŠ, přehlídky a festivaly, RP Horní Bříza, Divadelní Chodovraty, LCH, FEMAD Libice nad Cidlinou, PŘELET nad loutkářským hnízdem Praha, Scénická Žatva Martin, 1994 NP JH
- 2000 ***Havrane z kamene aneb Čarodějnice z Býčí hory*** podle pohádky T. Pěkného – přehlídky a festivaly, NP LCH, NP JH, FEMAD Libice nad Cidlinou

Příloha III – Úspěchy a ocenění Dany Jandové

V roce **1982 Dagmar Jandová vytvořila loutku klatovského dragouna**, která byla hlavní cenou pro okresní přehlídku individuálních výstupů s loutkou, kterou pořádalo okresní kulturní středisko a Odbor školství ONV v Klatovech. (Tuto loutku jako cenu získala Hana Švejdomá ze závodní mateřské školy Kozak v Klatovech za individuální výstup *Co měl kačírek k večeři.*)

V září roku **1983** byla **Dana Jandová** požádána paní inspektorkou, aby **udělala recenze na původní rozhlasové hry pro děti do soutěže Bohemia Prix**, což znamenalo všechny hry si nejen přečíst, ale i zhodnotit a poté vypracovat posudky.

V roce 1983 Dana Jandová vyráběla loutky pro profesorku Kovaříčkovou do Prahy.

8. prosince **1983** byla **Dana Jandová oceněna** na Městském aktivu zájmové umělecké činnosti **čestným uznáním k Roku českého divadla** za obětavé a iniciativní plnění úkolů na úseku kultury a umění.

V témže měsíci **pohádku *O zpěvavém království a zlém čaroději* natáčel plzeňský rozhlas** a do svého pořadu vybral několik ukázek, které doplnila povídkami Dana Jandová. Pořad měl takový úspěch, že **v lednu roku 1984 soubor Střípek natočil celou pohádku, kterou potom vysílali v celostátním vysílání.**

V roce **1984 Dagmar Jandová obsadila s Pedagogickým čtením třetí místo** v městském kole.

Dvakrát oceněna ministrem kultury za celkovou činnost a práci s dětmi (v roce 1994 Pavel Tigrid, v roce 2004 Pavel Dostál).

V roce **2017 Dana Jandová vyrobila putovní cenu pro oblastní přehlídku loutkových divadel Pimprlení**, která je společná pro Plzeňský a Karlovarský kraj.

Příloha IV – Střípek pro radost (článek Jindry Křemenákové)

Několik desítek dětí sedí na židličkách nebo na zemi a dychtivě upírá oči na paravan, který se za chvíli v jejich fantazii – promění v hory, les či řeku, v pole a po drobné úpravě v kolébku či komnatu královského zámku. Konečně se nad horním okrajem paravanu objeví ruka se zvonkem, který zvoní tak dlouho, než se děti zcela utiší. Před paravan předstoupí dvě mladé ženy, zatím „v civilu“ s pozdravem „Dobrý den, děti!“. Děti sborem způsobně odpovídají: „Dobrý den!“. A v prostorné místnosti v nejvyšším patře 51. mateřské školy v Plzni - Doubravce začíná představení pohádky O Palečkovi, které hrají členky amatérského loutkářského souboru s něžným názvem - Střípek.

Soubor Střípek se od jiných amatérských loutkářských souborů liší především dvěma skutečnostmi - je složen pouze z učitelek mateřských škol a celá jeho tvorba a činnost je zaměřena na děti předškolního věku. Byl založen koncem roku 1978 jako výsledek ohlasu na vyhlášení Mezinárodního roku dítěte mezi učitelkami 51. mateřské školy. Nápad a iniciativa přišly od Dany Jandové, učitelky na jmenované mateřské škole, jinak také vedoucí, režisérky a výtvarnice souboru. Program a náplň činnosti souboru je velmi hezky vyjádřen v úvodu jeho kroniky: „Najdou-li děti barevné sklíčko - stačí malý střípek - a podívají-li se přes ně, vidí vše krásnější... Máme pro ně také Střípek. Co střípek, to pohádka, co střípek, to hra. Mnoho barevných střípků najdeme a sestavíme, abychom je věnovaly dětem pro radost...“

Pro vyzkoušení svých možností připravil nově založený soubor hned dvě pohádky - Koblížek Nafoukánek a Strašpytlkové. První vystoupení se konalo v březnu 1979 před dětmi z 51. mateřské školy, v níž pracuje polovina členek. Toto „průzkumné“ představení mělo úspěch, jak potvrdila nejen bezprostřední reakce dětí, ale i výsledky besedy s nimi po skončení vystoupení. Tuto praxi dodržuje soubor dodnes. „Každou novou pohádku vždy hrajeme nejdříve dětem z naší školky,“ vysvětluje Dana Jandová. „Vystoupení před nimi je pro novou inscenaci jakýmsi prubířským kamenem. Podle reakcí a ohlasu mezi dětmi pak hru upravujeme a dotváříme...“

S Koblížkem Nafoukánkem a další Cukrářskou pohádkou (podle Ljuby Štíplové) se soubor přihlásil na II. přehlídku individuálních výstupů s loutkou

pořádanou Skupinou amatérských loutkářů Svazu divadelních ochotníků. A dostavil se první úspěch a sním postup do finále, které se konalo v rámci festivalu Loutkářská Chrudim. Po úspěšném rozjezdu se Střípek s elánem a radostí vrhl do nové tvorby. Pohádky O drakovi a O žlutém kachňátku a černém koťátku se dočkaly kladného přijetí na městské i krajské loutkářské přehlídce. Za netradiční inscenační pojetí pohádky „naruby“ podle Josefa Lady Jak jedna moucha sedm krejčí přemohla, získal soubor hlavní cenu na krajské soutěžní přehlídce amatérských loutkových divadel Západočeského kraje. S touto pohádkou se zúčastnil i celostátní přehlídka loutkářských souborů v Žilině (cena za kolektivní přínos inscenace) a národní přehlídka v Chrudimi.

„Při hodnocení naší pohádky na přehlídce v Chrudimi jsme se poprvé setkali s problémem, se kterým se prakticky potýkáme dodnes. Týká se nesprávného pohledu na naše pojetí hry a styl našich inscenací. Porotci na amatérských loutkářských přehlídkách a soutěžích totiž obvykle neberou dostatečně zřetel na to, že my děláme představení především pro děti předškolního věku a že tedy musíme vycházet z psychologie dítěte tohoto věku, z jejich možnosti chápání, musíme dbát na to, aby hra pro ně byla srozumitelná. Proto naše inscenace mají nutně zvláštní charakter a domníváme se, že podobné soubory jako je náš, představují specifický proud v amatérském loutkářském divadle. Ale to prvně veřejně uznala až v loňském roce porota na národní loutkářské přehlídce. Zatím ovšem marně voláme po zřízení samostatné kategorie souborů mateřských škol na těchto soutěžích a přehlídkách.“

Další velká inscenace - autorská pohádka Dany Jandové a Ivany Faitlové O zpěvavém království a zlém čaroději - se rodila těžce, protože v té době se soubor potýkal s řadou potíží, k nimž mimo jiné patřily neustálé změny ve složení souboru. Nakonec byla uvedena - a dokonce ve třech verzích. Loutky - jako do předešlých inscenací - vyrobila Dana Jandová, hudbu - jako do jiných pohádek - složila Ivana Faitlová. Přesto to byla pohádka zcela odlišná od všech předchozích. „Každou inscenaci děláme jiným způsobem, s jiným druhem loutek. Snažíme se o autorské divadlo, jdeme vlastní cestou, kterou si pracně vyšlapáváme. Nepracujeme podle daných předloh - snad s jedinou výjimkou pohádky O Palečkovi, nekopírujeme práci jiných souborů. Někdy je naše pojetí částečně dané i tím, že nemáme potřebné technické a finanční vybavení, loutky i scénu děláme samy, doslova na koleně. Například scéna musí být především jednoduchá, lehká a rychle sestavitelná, neboť ji na představení občas stěhujeme městskou dopravou...“

Soubor Střípek se mimo jiné potýká s problémy, které přirozeně vznikají v kolektivu složeném výhradně z žen, které se starají o rodiny a většinou malé děti, Ale chuť do práce a radost z ní členky Střípku nikdy neztrácejí.

„Hrajeme pro děti, které dobře známe. Naše představení nejsou vždy špičková, ale chceme je dělat tak, aby jim děti rozuměly. Snažíme se svou tvorbou děti vychovávat, tříbit jejich vkus a probouzet zájem o okolní svět, chceme pomoci rozvoji dětské osobnosti, rozvíjet estetické cítění a vnímání. V tom vidíme největší přínos naší práce!“

Za tímto skromným prohlášením se však skrývá obrovský kus práce, za kterou soubor v letošním roce získal čestné uznání ministra kultury ČSR za osobní přínos k rozvoji československého socialistického divadelnictví. Vyznamenání zcela zasloužené...⁷³

⁷³ KŘEMENÁKOVÁ. Vlasta. Střípek pro radost. *Pravda*. 30. března 1984

Příloha V – Dobře investovaný čas Dany Jandové (článek Blanky Josephové–Luňákové)

Poslední květnový den oslaví své narozeniny plzeňská loutkářka, výtvarnice a pedagožka Dana Jandová. Proto, aby pochopila, jak zůstat mladá, musela během šedesáti let svého života prožít nejednu bolest i strach. To, že se ze všech ran vyhojila, bere jako dar, který by si neměla nechávat jenom pro sebe, a tak se o svou životní sílu dělí s druhými.

Odkdy tě začaly provázet loutky?

Takový ten můj prvotní zájem o divadlo a o loutky vznikl z potřeby něco tvořit a vyrábět rukama, a to pro děti z mateřské školy, kde jsem začala učit. Pak jsem v Plzni absolvovala Lidovou konzervatoř loutkového divadla u paní Škardové a zjistila jsem, že mě to docela baví. Paní Škardová mě pak začala přesvědčovat, abych se přihlásila na nástavbu pro pedagogy při loutkářské katedře na DAMU. Nakonec jsem si řekla, že to zkusím a nějakou náhodou či omylem mě přijali. Byla to vlastně aprobace k vyučování na Lidových školách umění, což jsem si tehdy vůbec neplánovala. Chtěla jsem se jen o loutkovém divadle něco víc dozvědět. Moc se mi na škole líbilo, bylo to asi nejkrásnější období.

Co tě přimělo změnit úmysl a na Lidovou školu umění nakonec jako pedagog nastoupit?

Pokračovala jsem pak dál jako učitelka mateřské školy a Jiří Oudes mě vyzval, abych na LŠU zkusila jeden den v týdnu pracovat se staršími dětmi. Učit tam denně pro mě nepřipadalo v úvahu, protože jsem sama měla malé děti. Dcera ještě chodila do školky a já si přála být s ní odpoledne doma. Jenomže potom se u nás stalo neštěstí, malou jsem ztratila a už jsem se nechtěla vrátit zpátky do prostředí školky, kde mi ji všechno připomínalo. Všichni tam věděli, co se stalo, byli na mě moc hodní a to mě házelo zpátky. Pořád jsem se v té bolesti babrala. A tak jsem přešla na „lidušku“ na plný úvazek. Nikdo tam o mně nic nevěděl, nikdo mě neznal, nikdo se mě na nic neptal, nikdo nepozoroval, jak mi je. Když jsem nastupovala, vůbec jsem si nedovedla představit, jak to zvládnou, ale když už jsem tam byla, na všechno trápení jsem zapoměla. Těžké to začalo být zase, až když jsem se vracela zpátky do našeho bytu. Můj nový začátek se tedy v podstatě skládal z hodin ve škole s dětmi. Musela jsem se jinak připravovat, hodně číst, měla jsem potřebu absolvovat hodně seminářů, neměla jsem čas přemýšlet a pomalu jsem se dávala dohromady.

To už existoval loutkářský soubor Střípek?

Jistě. Po nástavbě na DAMU jsem nějaký čas pracovala v souboru Paseka u Jardy Hrubého, ale ten se potom rozpadl. Já toho ale nechtěla nechat, a tak jsem si řekla, že zkusím dělat divadlo s lidmi, kteří o to mají zájem, což byly nakonec výhradně učitelky mateřské školy. To byl počátek Střípku. Pamatuji se, že jsme si všechny rekvizity převážely na dvoukoláku a hrály jsme – jak jinak – pro děti předškolního věku. Taky si vzpomínám, jak nám režisér Alfý Tomáš Dvořák na jedné přehlídce řekl, že jsme tam samé ženské a že to vypadá, jako bychom si úplně všechno dělaly samy. Že by to chtělo chlapa. Jenomže ve školkách žádný chlap nebyl a sežeňte jinde nějakého chlapa, který by měl dopoledne volno! Nakonec se to přece jen podařilo a já Střípek táhla asi patnáct let. Po neštěstí s malou ještě asi tři roky. Ale pak jsem zjistila, že moje nová práce zabere tolik času, že už bych Střípek naplno nestíhala.

Jak proběhlo předávání štafety? Zřejmě hladce, když jsi věděla, že Střípek vkládáš do správných rukou...

I tak jsem soubor Ivaně Faitlové předávala s těžkým srdcem. Střípek byl taková moje rodina, která mně pomohla v nejhorších chvílích. Bylo to pro mě těžké období – dokázat si přiznat, že už na něco, co mám velice ráda, prostě nemám. Ještě jsem s nimi po nějaký čas jezdila na přehlídky, ale pochopila jsem, že bych Ivaně měla vyklidit celý prostor k vlastní práci. Dneska je specifika Střípku samozřejmě někde jinde. Hrají pro široké divácké spektrum a dostali se na téměř profesionální úroveň. Když jsem Ivaně soubor předávala, měla jsem strach, jestli nezanikne. Mně šlo vždycky o partu, aby nám spolu bylo dobře, Ivaně jde o výsledek. Myslím ale, že v průběhu let taky hodně pochopila. Zjistila, že to bez sehraného ansámblu kolem nejde. I to psaní pak vypadá jinak, když jsou role ušité na konkrétní lidi, které autorka zná a ví, co od nich může očekávat. Teď jsme ve fázi, že mezi ně ráda přijdu, když něco potřebují, některé věci se mnou pořád konzultují.

Co ty? Tobě s dětmi v ZUŠ o výsledek nejde?

Je to těžké. Člověk něco vyprodukuje, má pocit, že do toho dal všechno, ale přesto někde v podvědomí tuší, že to ani nemůže být dokonalé. Ale má to srdce. Je to něco, co se vytvořilo společně. A pak přijdeme na přehlídku a jsme třeba smeteni porotou. Ne že bych byla ukřivděná. Samozřejmě si vždycky nechám poradit, jenomže ne každá připomínka se dá aplikovat. Jsme amatéři a nikdo z nás nemá vzdělání na režii, výtvarno ani dramaturgii, vždycky se někde najde nějaká

nedokonalost. Ale vždycky jde o dílko vytvořené nesmírně poctivě z čistého srdce. Uvědomila jsem si, že mi vlastně nejde o to, abychom vyhráli nebo abychom se všem líbili, ale abychom někoho oslovili. A když je potom porota moc studená, odtažitá a příliš „odborná“, hodně to bolí.

Ty sama do porotního křesla přece často usedáš, jaké máš pocity na druhé straně barikády?

Ano, znám i tu odvrácenou stranu a hluboce se skláním opravdu před každým, kdo s dětmi divadlo dělá a kdo ho dotáhne do jakéhosi tvaru. Samozřejmě podle svých sil a podle možností finančních i všech ostatních. Myslím, že je to záslužná práce a nevidím výsledek v efektu, ale v tom, že se děti třeba naučí mluvit, že je něco zajímá a snaží se to sdělit druhým, že jsou spolu a při společné práci něco zažily, pochopily a k něčemu došly. A nerozumím, proč se teď vedou diskuse, jestli je vystoupení dramatických tříd divadlem či ne. Já si myslím, že divadlo je cokoliv, co diváka osloví. Nevidím v tom rozdíl. V posledních letech mě baví právě ta tvorba, baví mě vést děti a mladé lidi k tomu, aby nad něčím přemýšleli – nějaké vítězství pak už pro mě není podstatné. Samozřejmě, že oni svou práci chtějí předvádět. Ale mně se na přehlídky chodit vůbec nechce a jen s těžkým srdcem zasedám v porotě. A když už, tak tam chodím ne proto, abych někoho hodnotila, ale abych ohlížela, jestli dětem nikdo neublíží.

Začínala jsi učit v mateřské škole, po čase jsi přešla na žáky základních škol a středoškoláky v LŠU a nakonec hru s loutkou vyučuješ i na pedagogické fakultě. Jak u tebe probíhaly ty přeskoky z jedné věkové kategorie do druhé?

Vždycky když mám mít nějakou změnu, tak se jí strašně bojím. Stejně tak jsem se bála, když jsem měla přejít na pedagogickou fakultu a ze strachu jsem to vzala jenom externě na zkoušku. Každá změna mi ale přinese vnitřní obohacení a jiný náhled na práci, jsou to takové moje životní křižovatky. Pedagogická fakulta přišla v době mých velkých osobních problémů vztahových i těžkých problémů se zdravím. Zase se osvědčilo, že jsem si řekla – vezmi jinou práci, budeš se muset jinak připravovat, poznáš nové lidi, třeba ti to pomůže. A taky ano. Každý má v životě trápení a každý se s ním vyrovnává jiným způsobem. Ale život je o tom, abychom se s takovými situacemi dokázali vyrovnat. Je to součást života. A v tom právě vidím hodnotu „dramaťáku“ – že nabízí osobnostní rozvoj. Nejde tu o to, abych vyprodukovala divadlo, ale abych u dětí vypěstovala vztah k literatuře, k divadlu,

k lidem kolem. Aby uměly poslouchat jeden druhého. A je jedno, jestli je to předškolák nebo vysokoškolák. Když se nám pak něco povede, je to moc fajn.

Jsou dnešní děti jiné než ty, se kterými jsi kdysi začínala?

Mám pocit, že hlavně já jsem jiná. V průběhu let jsem si uvědomila, že nejdůležitější je rozvíjet citovou stránku dětí, jejich vnímání. Na to kladu větší důraz než kdysi. Dnešní děti jsou snad náročnější, inteligentnější, znají cizí jazyky, dokážou pracovat s počítačem... To jsou věci, které děti posunují, takže jsou pak náročnější i v tom, co je jim předkládáno i jinak. Jsou ale stejně citlivé, stejně zlobí jako tenkrát, jen v tom „dramaťáku“ máme štěstí, že činností se na sebe hodně napojíme a vznikají nám tak krásné přátelské vztahy. Mám pocit, že s dětmi nemám duševně čas stárnout. To jenom tělo zrazuje a nezvládá. Jen se bojím toho, abych dokázala odejít včas i tady. Abych měla dětem pořád ještě co dávat a abych dokázala poznat tu hranici, u které bych už měla couvnout.

Zbývá Ti vůbec ještě čas na něco jiného?

Moje všechny životní zkoušky, kterými jsem prošla, mě posunuly kamsi jinam. Začala jsem si víc uvědomovat souvislosti, hlavně větší pokoru k životu, k tomu, co se stalo. Učila jsem se tyhle věci chápat. Takhle jsem se dostala ke kartám. Ale ne jako k věštění budoucnosti, ale ke kartám, které pomáhají překonávat těžkosti. V podstatě jako psychoterapii. Funguje to. A to je právě druhá věc, která mně zabere spoustu času a ubírá mně můj vlastní. Chodí za mnou hodně lidí. Jednak vědí, čím jsem prošla, a když jsou na dně, tak hledají sílu u toho, kdo to překonal. Když pak zjistí, že jim můžu pomoci i přes karty, využívají toho. Pochopí, že co se teď zdá nepřekonatelné z hlediska budoucnosti, časem se může ukázat jako posun jinam, někam dál. Život se nezastaví a člověk by se k překážkám měl stavět určitým „tvůrčím“ způsobem. Pochopit, proč přišly a umět je použít ve prospěch osobního růstu. Myslím, že i z těch dvou infarktů, které jsem přechodila, i z té rakoviny, co jsem měla, jsem se nevyléčila náhodou. Chápu, že to bylo proto, abych teď pomáhala druhým. Když už jsem tolik strastí sama překonala a vím, co mě to stálo sil, cítím v sobě určitý závazek vůči ostatním, kteří jsou v tísní a přijdou za mnou. To je další věc, která mně ubírá spoustu času, ale já prostě nemůžu jinak. Když je na tom někdo zle a přijde za mnou, nemůžu mu říct – já teď nemám čas... Ten člověk potřebuje pomoc právě teď.

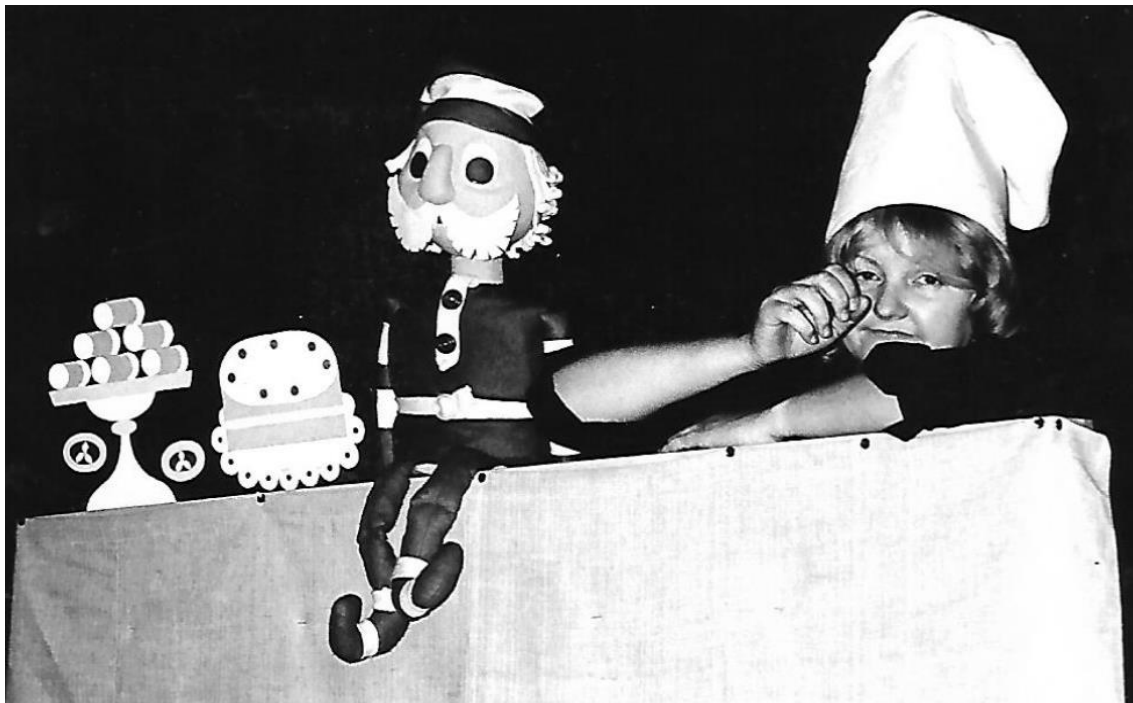
Jsi šťastná?

Jsem šťastná. A jsem v podstatě šťastná i proto, že už nejsem vdaná. Najednou žiju tak, jak cítím. Ale trvalo dost dlouho, než mně to doklaplo a než jsem si to našla. Přestože je mi tolik, tak bych toho ještě v životě chtěla moc stačit. A navrch si neustále opakuju, že člověk je zodpovědný především sám k sobě. Ale pořád si s tím tak nějak nevím rady a čekám, že mně třeba něco osvítlí a řekne – tak toho už nech a věnuj se pouze svým zálibám. Nevím, jestli to někdy dokážu. Ale na druhou stranu je moc dobře, že mám přátele a že děti, které už jsou dospělé, za mnou pořád chodí a já vidím, že vyrostly, že jsou z nich osobnosti, které v životě obstojí. Můj život je hodně bohatý. Ale ještě se mně nechce bilancovat. Mám jenom jeden takový problém... Baví mě totiž i tvořit rukama, vyrábět loutky. A uvědomuji si, jak málo času i sil mám před sebou. Mám nasušené lipové dřevo, ze kterého bych tak moc chtěla ještě řezat. Jak dlouho ještě budu moct? Do pětadesáti - než dostanu ten stařecký třas? Protože je to fyzicky náročné. Tolik bych toho ještě chtěla udělat, tolik toho přečíst... Vždycky jsem si říkala - až budu v penzi... Jenže to „až“ má čím dál vzdálenější hranici.⁷⁴

⁷⁴ JOSEPHOVÁ-LUŇÁKOVÁ, Blanka. Dobře investovaný čas Dany Jandové. *Amatérská scéna: dvouměsíčník pro otázky amatérského divadla a uměleckého přednesu*. Praha: IPOS, 2004. č. 2. ISSN 0002-6786.

INSCENACE SOUBORU STŘÍPEK V LETECH 1979-1993

Zdroj: Kroniky souboru Střípek

Cukrářská pohádka (1979)

Jak moucha přemohla sedm krejčích a dva obry (1981)

Jak moucha přemohla sedm krejčích a dva obry (1981)

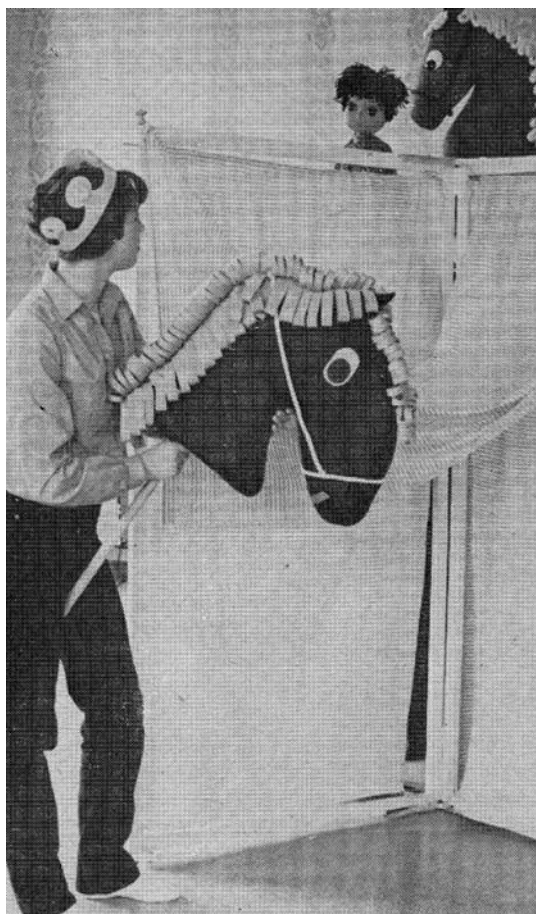
Jak moucha přemohla sedm krejčích a dva obry (1981)

O zpěvavém království a zlém čaroději (1983)

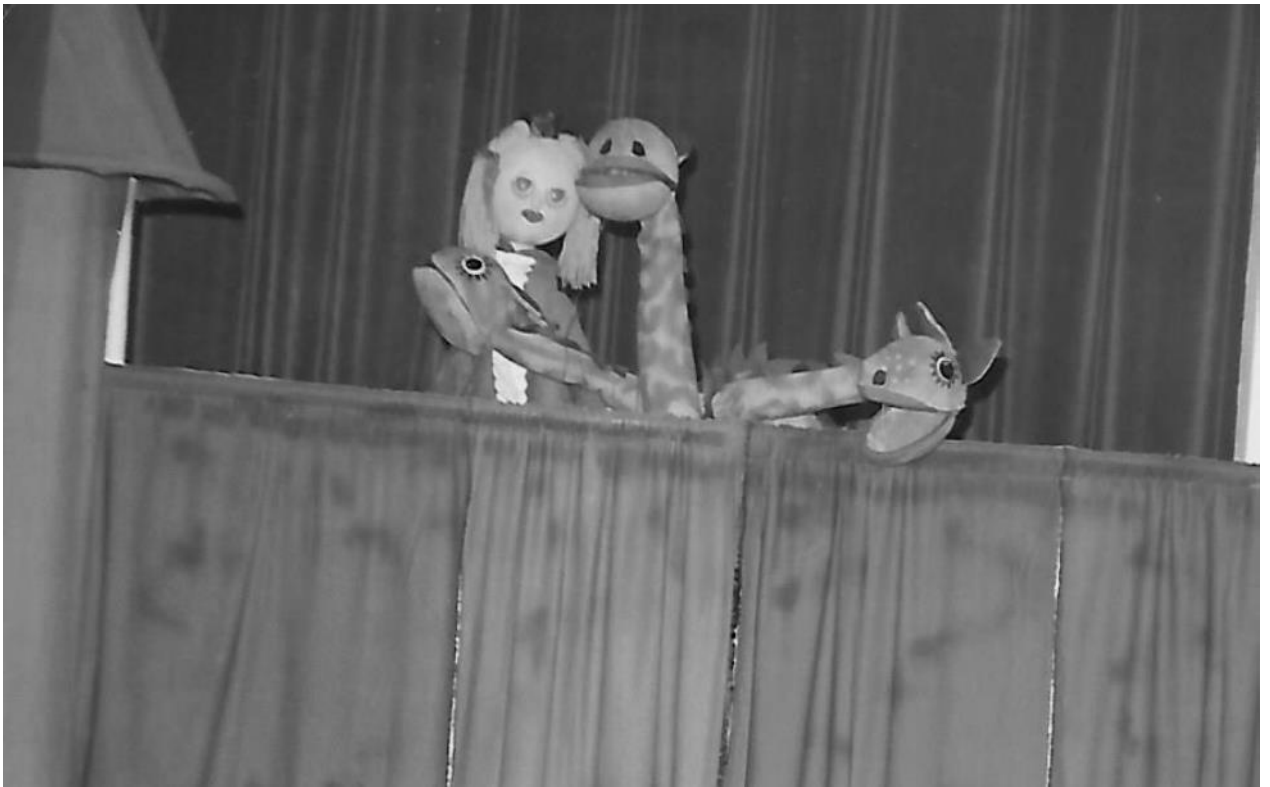

O zpěvavém království a zlém čaroději (1983)

O Palečkovi (1984)

Jak se léčí princezny (1985)

Hurá do Afriky (1986)

Hurá do Afriky (1986)

Pan Cecil Brum a jeho dům (1987)

Nesmysl! Nesmysl? (1988 – nová verze inscenace Pan Cecil Brum a jeho dům)

O Uladinovi a krásné Omně (1991)

O Uladinovi a krásné Omně (1991)

Zlaté kapradí (1992)

Zlaté kapradí (1992)

Klobásová komedie (1993)

Klobásová komedie (1993)

Klobásová komedie (1993)

INSCENACE S DĚTMI A MLÁDEŽÍ V ZUŠ

Zdroj: soukromý archiv Dagmar Jandové

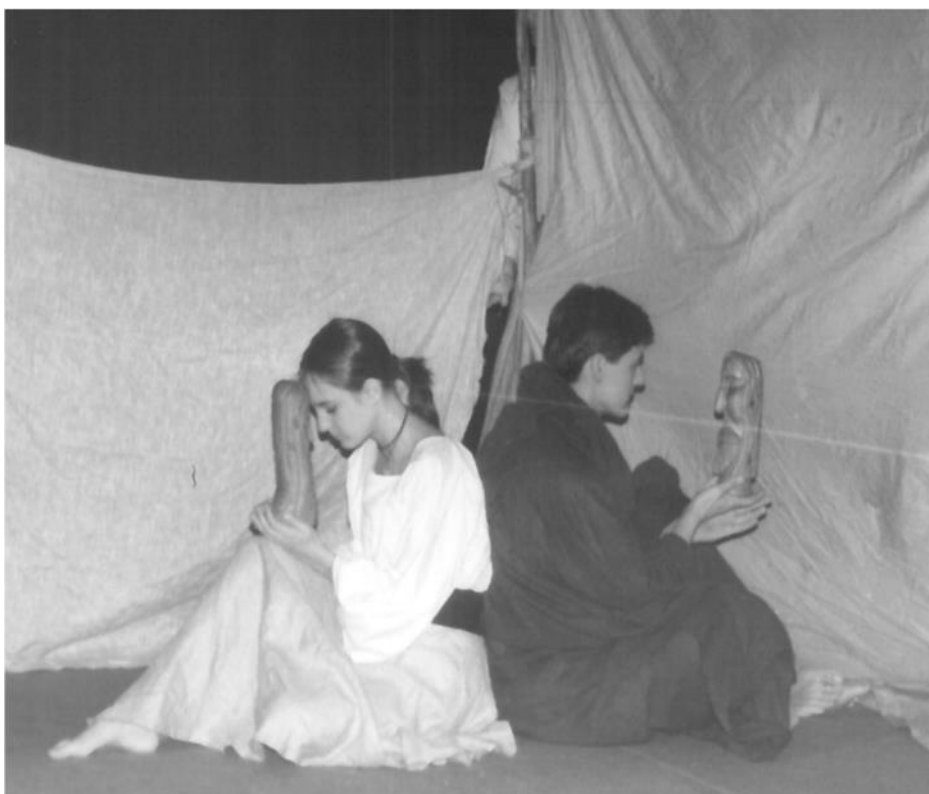
Sněhurka (1991)

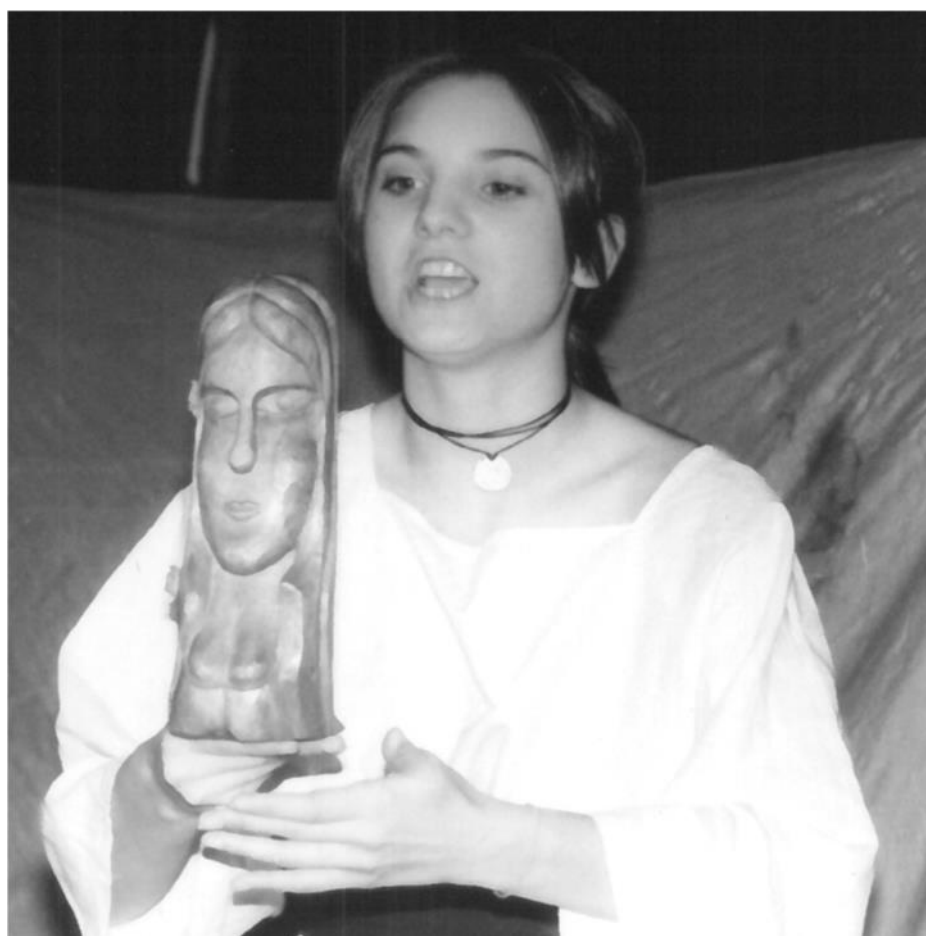

Krysař (1995)

Krysař (1995)

Jablko (1997)

To je můj dům (2005)

To je můj dům (2005)

To je můj dům (2005)

Žena, růže, píseň, kost, kos, slavík (2009)

Žena, růže, píseň, kost, kos, slavík (2009)

Žena, růže, píseň, kost, kos, slavík (2009)

OSTATNÍ

Zdroj: soukromý archiv Dagmar Jandové

Seminář v rámci národní přehlídky Loutkářská Chrudim „Od tvoření k stvoření
a od stvoření k vytvoření“ (2001)

Divadelní maskoti „Chváliček“ a „Chválinka“ z 25.ZŠ v Plzni (2005)

Regionální festival loutkového divadla

PIMPRLENÍ 2018

Plzeňští loutkáři a přátelé loutkového divadla
propůjčují na dobu dvou měsíců
putovní cenu

PLZEŇSKÉ PIMPRLE

souboru

.....
za inscenaci

.....
nominovanou porotou ve složení:

Renáta Vosecká - Pavlíčková František Kaska Josef Jelínek

na Loutkářskou Chrudim 2018

V Plzni 7. dubna 2018

Dana Jandová při odhalení putovní ceny loutkového festivalu Pimprlení (2018)

„Múza všech loutkářů“ (2018)